

SESTE BOEK
 VAN DE
GELDERSCH E
GESCHIEDENISSEN,

VERVATTENDE
*De daeden en 't leeven der Graven van Gelre en Zutphen,
 uyt het Huys van Nassouw.*

Aen Sijne HOOGHEYD

W I L L E M,

den tienden van dien naem

PRINS van ORANGE, GRAVE van
NASSOUW, &c. Stad-houder ende Veld- en
Zee-overste van 't Vrye Vereenigde Nederland.

H Et feste en volgende Deel deser Geschiedenissen, vervattende als in een bundel, wat by uwe hoog-gedachte voor-vaderen in den om-loop van meer dan drie honderd jaren, in ofte buyten den oorlog, ende zoo binnen als buyten Gelderland, denkwaerdighs is bedreeven, behoort en weet ick ook niemand bequaemer op te draegen dan aen UWE HOOGHEYD, voor welkers voeten ick ze demoedelijken neder legge. 't En is voorwaer geen slechte waerdigheyd ofte dagelijx wonder, dat dese soo wijd beruchte en wijd-heerschende landschap, ende die rechtevoort de eerste van haere ses susters aen den rey gaet en op 't kussen zit, de Nassouwsche Graven in voor-tijden als laeste Voogden, eerste Graven en eerste Hertogen heeft gekent en aengebeeden, ende

hunne gedachtenis al noch vyert en heylight met
 een innerlijke blijdschap en diepe eerbiedenis. Voor
 aen staet OTHO van Nassouw, de opper-zuyl van 't
 huys en vader van alle de kinderen, die door twee,
 'ken weet niet heerlijker of voordeeliger, immers
 van den hemel bescheerde houwelyken, twee onder-
 scheidde doch aen een geleegene landen, zonder slag,
 alleen met minnelijk geweld, heeft overwonnen,
 door een eeuwigen en noyt verbrooken echt-band
 van twee lichamen een gemaakt, daer neffens, op dat
 sy onder een niet en zouden twisten, in een gelid ge-
 stelt, ende den naem van Graeffschap, die Zutphen
 alleen voerde, aen Gelderland mede gedeylt 'twelk
 alreeds meer was dan een gemeen Graeffschap; ende
 daer na door zijn dagelijken aenwas den naem en
 glans van Zutphen meestendeels heeft verdooft.
 Nahem volgt GEERAERT, die Hedwig van Holland
 tot een egade en Keyser Lothar tot een oom had:
 ende naer desen, HENRICK, die van den Grooten
 Boullon, den blixem der Saraceenen en Koning
 van Ierusalem, een schoon-zoon was, ende eerste
 Pand-heer van de Velouw; met zijn halven broeder
 Albero Bisschop van Luyk. GEERAERT de tweede,
 die den Bisschop van Utrecht Deventer zoude heb-
 ben ontweldigt, ten ware het ontsag van een onver-
 gelijkelijken Keyser sijn meer dan billijken toorn
 en vuyrigheyd door vleyende woorden had in-ge-
 toomt, met sijne broeders Arnold Opper-bisschop
 van Colen, en OTHO den tweeden, den eersten Burg-
 grave van Nymegen en Heer van Emmerick; die
 beyde den Bisschop en Hollander niet alleen van sijne
 grensen heeft afgeweert, maer binnē hun eygene ge-
 trotst en geslagen. Vervolgens tred op het Tooneel
 GEERAERT de driede, die de Geldersche wimpels in
 de Stad en Stift van Luyk, daer na ook in Over-yffel
 en Drent, niet zonder schrick en verwoestinge liet
 omswaeyen; met sijne bed-genoote Richarde van
 Nassouw,

Nassouw, ende sijn broeder Otho, die in sijne groene jaren een rijp vernuft en mannelijken moed bewees in 't bedienen van den stoel tot Utrecht. Wat zal ick zeggen van OTHO den drieden, den onvermoeijden vermeerder sijns gebieds, die allerwegens Steden, Burgten en Gods-huysen heeft gebouwt; de Stad met het Rijk van Nymegen, ende, by gevolg, ook de Betouw van 't Roomsche Rijk aengekocht, behalven Grol en Bredefoort (zijnde alle drie wel sterke Vestingen, doch die in onze tijden voor de sterker en al vermorffelende handen der Vorsten van Orange al te swack zijn bevonden) zijn broeder Henrick, een heet-gebaekerd man ende die met het rappier beter wist om te gaen dan met den mijter, aen den staf van Luyk geholpen; zijn kling rood geverwt in 't bloed van de Zeeuwen en Henegouwers die hem de Hollandische Voogdy misgunden; ende in het verwerpen van de hem opgedragene Keyfers-kroon zich zelf te boven gegaen, sijne begeerlijkheeden een pael gestelt, ende de over-tollige grootsheyd des werelds, den gewoonlijken pijn-bank van de Grooten, onder de voeten getreden? REYNALD de Strijd-bare, gebooren wt de nichte van Philips Koningh van Vrankrijk, sluyt het heck van 't eerste Boek, die mede van sijnes vrouws wegen Hertogh was van Limburg, en gebleeven ware, had maer het geluck, zoo wel als het gelijk en een onbeswijkelijk gemoed, aen sijne zijd gedient, ende hadden de eer-suchtige nijd van den Brabander en een ontijdige slagh en rampsalige gevangenis sijne goede zaek niet omgestooten en wettige hoop afgesneedden: hoewel hem vele Vorsten, ende het puyk aller Vorsten de Sampson van Duytsland, ick meyn Grave Adolf naderhand Roomsche Keyser, de trouwe hand booden; die, wt liefde van sijn lieven bloed-vriend, sijn moordaedigen zabel doen met het bloed van veele Helden roestighen dronken maekte. d'Een end'ander Key-

fer, die den goeden Grave gaerne weder op de been hadden geholpen en sijne wonden gefalft, schonken hem Vrieland van 't Vlie tot aen de Lauwers: 'twas wel een leckere buyt, dan moest met geld, gevaer en menschen sweet gekoft worden: 't was als een vogeltje op een boom, en een beer in de wildernis, die men soo langh niet en heeft als men ze niet heeft gevangen. REYNALD de tweede van dien voornaem en eerste Hertogh van Gelre heeft de velden bezaeyt met soo eene menigte van de altoos werfoekende en nimmer vernoegde Luyker-walen, dat hy sijn gemoed over den grouwel van die verwofsting ontruft en den vergrimden God, na den sleur van die tijden, socht te stillen door het oprichten van een nieuw Klooster; heeft ook den Bisschop te Munster tot redelijkheyd gedwongen; de hollende Vriesen op de knockels getaft; ende den onverwinnelijken Eduard Koning van Engeland, den vader van sijne bed-geselle Eleonore, in sijne Fransche oorlogen met sijn eygen lijf, middelen en landf-luyden duckmaels bygestaen. Zijn na-zaet REYNALD de derde heeft het grauw van Luyk twee-werf dapper afgeroost, en na de pijpen van sijn Over-hoofd doen danssen; ter tijd sijn land (na dat de weelde, rijkdom en ledigheyd het van langer hand hadden bedorven) met de bloedige domme en vervloekte zijdigheden van Hekeren en Bronkhorst al om ontsieeken, verwoest, omgewroet, ende hy self in een gevecht is gegreepen en verseekeerd door den roekeloosen en woel-sieken (sal ick hem broeder heeten of vyand?) EDUARD, wiens ondeughden ester min verwijtelijk sijn, om dat hy de schande en schande vanden Woeringer veld-slag te Baeswijler op den Brabander soo heerlijken heeft gewrooken en ingehaelt. Hier eyndicht het achtste Deel met de Geldersche Vorsten uyt den stam van Nassouw: in welker recht die van Gulich getreeden sijn door het recht

recht van een geluckigh houwelijk. Dese waeren eertijds onse Land-heeren : ghy sijt rechtevoort, God zy'er voor gedankt, onse Veld-heer en Stadhouder. Ende hoewel uw gesagh alhier niet soo wijd en streckt als dat van uwe voor-ouderen : is niet te min de genegendheyd en ongedwongene onderdaenigheyd der inzaeten t'uwerts in geene wijze verbaestaerd ofte verkleynd : die geen dingh meer ter herten trecken, dan dat sy na een heet en lang verlangenden Oranie-boom (waer van ghy het laetste en eenighste spruytsel bent) in sijn beste bloeyfel noch geene nieuwe looten sien uytschieten ofte vruchten voort teelen, noch de lendenen van de Koninglijke Vorstin, uwe waerde eegemael, met een levendigh en aengenaem pack begord. Dit wenschten gaerne te sien alle, die niet nooder en fouden sien dan diergelijk een ondergang, als wel eer op de lijfs-vrucht van de Engelsche Eleonore is gevallen, die de onvergeldelijke verdiensten van uw' grooten Groot-vader, Oom en Vader, ende de eer van uw doorluchtigh geslacht ('t welk voor geen geslacht ter wereld behoefd te wijken in adeldom, oudheyd en ridder-daeden) steeds niet alleen op de lippen, maer ook in gedachten ende voor oogen hebben. Dit wenscht mede van herten te sien, die niet hooger en wenscht dan de eer te hebben van te moegen zijn, die hy in de waerheyd is,

*Een van UWES HOOGHEYDS minste
en nederighste dienaers*

A. v. S.

I N H O U D.

1. **O**tho behouwelykt Gelderland en Zutphen. De oudheyd van sijn geslacht.
 2. Floris van Holland over-ijld. Bisschop Willem van Gelre vord van den Keyser in Holland beleend. 3. Willem met andere Bisschoppen door de Arabiers besprongen en v wonderlijken geredderd. 4. Overrompelt Holland met Govert van Lotringen, slaet de Vriesen, hist den Keyser op tegen den Paus, en sterft. 5. De Hollanders verdrijven Bisschop Coenraed ende verslaen Gerlaek van Zutphen. Gelderland vord een Graefschap, ende verandert van vrapens. 6. De Velouwen Zutphen koemen aen Gelderland. De Kerk te Zutphen herbouwd en in-gewyded. Dood van Otho. 7. Geeraert trouwt Hedwig van Holland. Stichtinge van 't Klooster Marienweert. 8. Keyser Henrick sterft te Vtrecht. Vyandschap tusschen den Hollander en Herm. van Kuyk. De ketter Tancelin. 9. Geeraert sterft. Sijne vrouwen en kinderen. 10. Henrick trouwt Seinare van Lotringen. Albero van Gelre vord Bisschop van Luyk. Henr. van Zutphen. 11. Slagh tusschen de Brabanders en die van Berikout. 12. Oosterg. en Westergouw aen de kerk van Vtrecht geschonken. Dood der Bisschoppen Albero en Arnolt van Gelre. Hoern vord Vtrechtsche Bisschop. 13. Keyser Fred. herbouwt den Burght van Nymegen ende verdelgt Milanen. 14. Henrick dryft den Groninger kryg tegen den Bisschop van Vtrecht. 15. Stichtinge van 't klooster Betlehem by Dotechem. Dood van Henrick. 16. De Hollander met den Bisschop van Vtrecht versoend. Grooten stormen en Zee-vloeden. 17. De Bisschop valt in de Velouw; Geeraert belegert Deventer en sterft. 18. Otho brengt Emmerick en den Burght van Nymegen aen Gelderland. De Brunswijker vut sijne landen verstooten. 19. Otho en de Bisschop van Vtrecht leggen de vrapenen neder vut last des Keyfers, die den Turken besoekt, verslaet, en daer na sterft. 20. 21. Otho beoorloght met die van Groningen en Drent den Bisschop. Twist over de keur van een nieuwen Bisschop. 22. De Hollander moes-kopt op de Velouw. Willem van Holland van Otho los gelaeten, trouwt des selfs dochter. 23. Ende Henr. van Gelre Adelheid van Holland. Otho vord Keyser, en Diderick van Are Bisschop van Vtrecht. 24. De Graven van Gelre en Holland van den Brabander gevangen en vveder gelost. 25. Alard Grave van Nymegen. Dood van Otho. Sijne vrouw en kinderen. 26. Geeraerts trouw met Margriet van Braband en Richarde van Nassouw. Willem van Holland jaeghd den Grave van Loots vut Holland. 27. Verbond tusschen Geeraert en den Bisschop van Luyk. Otho van Gelre vord Vtrechtsche Bisschop. Moedwil der Brabanders en Geldersche in de Stad en 't land van Luyk. 28. Keyser Otho treckt door Gelderland. Bisschop Otho sterft met zijne suster, ende vord gevolgd van Otho van Lippe. 29. Oorlogh tusschen den Bisschop en Geldersche neder-geleyd. Engelb. van den Berge vermoord. 30. Rud. van Koeverden verslaet den Bisschop met zijne heyr, en vanght den Grave van Gelre. 31. Wilbrand vord Bisschop. Rudolf en Isenburg aen 't leeven gestraft. 32. Geeraert geeft den Velouwen aers eenige vrydommen, en sterft. 33. Otho bemuyrt veele Steeden. Noch yet anders. 34. De Bisschop van Bremen vernielt met andere Vorsten de Stedingers. 35. Allerhande Zaeken. 36. Keyser Will van Holland beleent Otho in de Stad en 't Rijk van Nymegen. 37. Wint Aken, Keyfers-weerd, ende vord gehuld. Otho van Gelre vveygert de Keyfers-kroon. Sijn broeder Bisschop Henrick bedwingt de Luykenaers. 38. Stichtinge van 't Nieuw klooster. De Amstels wechten met Vianden om den stoel van Vtrecht. 39. Verscheyde leenen. De Hollanders verslaen de Vlamingen. Otho helpt den Keyser, en bouwt te Nymegen de Stevens-kerk. 40. De Bisschop van Munster ver wint die van Menhoevel. Verkoopingen en leenen. Keyser Willem blijft tegen de Vriesen. 41. Henr. van Gelre met sijne Luyksche in oorlog. Otho vord Voogd van Holland, verslaet den Henegouwer en verdraegt met Vtrecht. 42. Haekt na de Voogdy van Braband. Wtspraak tusschen hem en den Clevenacr. Noch yet meer. 43. Amstel verrast Vtrecht en dreyghe

en dreyght de Geldersche. 44. Oorlogh over Thiel tusschen de Brabanders en Geldersche. Kluchtige straffe van een bode. 45. Dood van Otho. Sijne wijven en kinderen. 46. Reinald is die van Arnhem goed-gunstigh. Henr. van Gelre word uyt zijn Bisd-
 dom geset. 47. 48. Mengel-moes. 49. Bisschop Angin door Henr. van Gelre, en
 Henrick door een ander vermoord. Verdragh met den Clevenaer. 50. Reinald ver-
 bind zich met veele Vorsten, om het Hertogdom van Limburg tegen den Brabander in
 te houden. 51. Beyde vyanden trecken te veld. 52. Maeken een bestand. De Bra-
 bander gaet met de Fransche naer Sicilien. 53. Wint Boemel, en Reynald Thiel, die
 veele plaetsen beloert. 54. De Brabander ontkoemt zijne lage-leggers. Dalem buyten
 hoop ontzet. 55. 56. Reinald, de Bisschop van Colen, en hare vrienden stellen het leger
 by Woeringen tegen den Brabander in 't gelid. 57. 58. dan worden naer een bloedig-
 gen strijd gevangen, en hun macht verstroyd. 59. Vervolg van den slag. Des Val-
 kenburgers aenslagh op Limburg verbrooken. Reynald geloft. 60. De Keyser schenke
 hem Oost-vriesland, staet hem toe van Staverden op de Veluwe een Stad te maeken.
 61. Adolf van den Berg door den Bisschop van Colen in een kouw geslooten. 62. Alb.
 van Oostenrijk verlaet Keyser Adolf van Nassou, Geldersche leen-mannen. 63. Krijg
 tusschen den Keyser en Hollanders; Fransche en Vlamingen. Noch yet anders. 64. Stich-
 ting van 't Gasthuys Gods-vveert. 65. Van alles. 66. Reinald bezweert de vryhee-
 den van Arnhem. 67. Begifticht Gods-vveerd. Lodevijk word Keyser. Noch
 vvat meer. 68. Otho van Buyren vint en plondert Thiel. 69. Reinald word van
 Nymegen en eenige Steeden verlaeten, en door zijn zoon gegijzeld. 70. Vollenhoe aen
 hem verpand. Verscheyde andere zaeken. 71. De Bisschop van Munster beschul-
 dight den jongen Reinald, die den gevangen Valkenburger verborgh. 72. De oude
 Reinald sterft. Sijne vrouvv en kinderen.

OTHO GRAVE VAN NASSOUW,

Achte Voogd en eerste Grave van GELRE.

I. **A**DELHEID voort nae dood van 1061.
 haer vader Voogd Wichard houwe-
 lijkaengaende met Otho, heeft alsoo
 het huys van Nassouw geluckelijken
 opgevoert tot het opper-gebied van Gelderland
 omtrent den iaere 1061. Hoewel eenige van ge-
 voelen zijn, dat sy noch Vrijster zijnde, van 't iaer
 1061. wanneer haer vader is koemen te over-
 lijden, tot aen het iaer 1070. doen zy aen Otho
 troude zich als Voogdesse zoude hebben gedrae-
 gen. 't Geslacht van NASSOUW, een van de
 * oudste en doorluchtigste van Duytschland,
 treckt zijn oorsprong wt de Stad en 't huys van
 Nassouw aen de Lhone, die niet wijd van daer
 schiet tegen over den mond van de Mozel in den
 Rhijn schiet; daer andere hooger opgaende de
 eerste grond-leggers gaen af-haelen van eenen
 Nassua Vorst der Swaben, van wien, als mede
 van zijn broeder Cimmerius, gewagh word ge-

* De Geslacht-boom en 't leeven der Graven van
 Nassouw vind men beschreeven in een byzonder
 stuck, ende ook by Ioseph de la Pife Heer van
 Maucoil op het 207. en veele volgende blaeden
 van zijn over-fraey en wijd-loopigh werk van het
 Prinsdom en de Princen van Orange, hoewel wy
 hem hier en daer van eenige mis-greepen zouden
 kunnen over-tuygen.

maekt by † *Julius Caesar*. Immers is het tot den roem van 't over-adelijke huys genoeg, dat, wanneer het Duytsche Rijk naer 't wt-sterven ofte verwerpen van *Karel* des Grootes achterneeven, den Saxen ten deel viel, de Nassouwsche al voor de 1200. iaeren onder Keyser *Henrick* den Vogelaer voor Graven zijn berucht geweest. Ten welken tijden *Otho* de eerste van dien voor-naem, zoon van *Iohan*, neeve van *Everhard*, en achterneeve van *Philips*, tegens de Hongeren Veld-heer is gekoofen. Maer onse *Otho*, neeve van zijn gegaend den vorigen *Otho*, en iongste zoon van *Walraem*, Heer van *Laurenberg* en *Sonneberg*, naer 't over-lijden van zyne eerste bed-genoote † *Adelheid*, door zyne tweede trouwe met *Sophie* wederom een machtigh houwelijx-goed bekoemende, te weten de Stad en 't gebied van *Zutphen*, is de eerste voort-teeler geweest van de hoogh-lofsijke Geldersche en Zutphensche Graven, die daer na tot Vorsten ofte Hertogen zijn verhoogd.

† *Legati ab Heduis & Trevisis Caesari veniebant. Treviri questum, pagos centum Suevorum ad ripam Rheni confedisse, qui Rhenum transire conarentur: his praesse Nausam & Cimbream fratres. Caesar 1. Comment. de Bell. Gall.*

‡ *Ik en kan niet genoeg verheffen de gauwigheyd van Ian Velpen, die in dit stuck een heel strijdig, ende, mijns oordeels, geenzins verwerpelijk gevoeld heeft. Hy wil staende houden, dat Otho van Nassouw op het iaer 1040. onder ofte over Sophie van Zutphen tot zijne ee-gade heeft genoomen, daer alle andere tot nu toe Aleyd hem tot zijne eerste vrouw toe-leggen. Geeft tot reeden, dat Otho velder word genoemd Grave van Zutphen, zonder byvoeging van Gelder: ten anderden, dat nade-mael Otho's vader Walraem in 't iaer 1020. is ontslaepen, Otho doen nootzaaklijken eenige iaeren moet oud geweest zijn; laet ons tien iaeren stellen. Dien volgens doen hy Sophie getrouwd heeft, was by een man van 65. iaeren: want sy willen, dat zijne eerste wijf Adelheid over-leeden zy op het iaer 1075. zommige doen 'er noch tien iaeren by. Derhalven en heeft het geen blijk van waerheyd, dat zoo een jeugdige maegden erf-uytersche van zoo een groot gebied zoude hebben willen paeren met een gemelyk en half-versteeten grijzaerd. Daer nevens Gerlaek, die in 't iaer 1076. by Ysselmond is gesneuveld, word by een yegelijck gehouden voor een zoon van Otho uyt Sophie: maer die heeft doen ter tijd noch niet kunnen gebooren, veel min een vol-wassen iongeling, wezen. Eenige verre ziende hier op lettende hebben Gerlaek verziert een broederte zijn van Sophie. Voor 't lest, indien Sophie zijne tweede bed-genoote is geweest, kan ick niet begrijpen, op wat wijze Zutphen gekoemen zy op Geeraert Grave van Gelder, den zoon van Otho en Adelheid. In tegendeel, zomen den draed van onzemeening volgt, blijft 'er geene hapering overig. Want doen Otho in 't iaer 1040. Sophie heeft genoomen, was by een Heer van 30. iaeren, ende heeft by haer geteelt Gerlaek Grave van Zutphen, die by des vaders leeven (1076) stervende zijn vader erf-genaem heeft gelaeten van 't Graef-schap, die alzoo Zutphen aen Gelderland heeft vereenigt. Maer na dood van Sophie in 't iaer 1061. heeft by zich verbonden met Adelheid van Pont, ende neffens andere daer by verweekt Geeraert zyn na-zaet in beyde Graef-schappen.*

2. Als nu *Wichard*, gelijk * voor heengemeld, en de vordere gevangens waeren gekoft, zijn de overige Duytsche Vorsten, te weten de Artsbisschop van *Colen*, de *Brandenburger*, en *Herman* van *Kuyk*, onverduldigh over de onlanghsche grouwlijke nederlaegh, op nieuws met een geweldigh leger en veele dreygementen op *Holland* aengevallen. Grave *Floris* dese maere verneemende, is van stonden aen den vyanden onder ooggen getrocken, welke hy ook, naer een haperlijck gevecht, eyndlijken in verwerring en op de vlucht braght, veele neder-houwende ende niet weyniger gevangen neemende. Maer alshy nae dese overwinning met zijn leger, door de hitte en arebeyd van den strijd vermoeyd, by het dorp *Hamert* niet verre van *Heusden*, zijn adem wat gaet scheppen ende een middagh-slaep houden, is hy op 't onvoorsienste door Grave *Herman* van *Kuyk*, die middelerwijl 2600. mannen zoo wt de verstroyde als versche troppen van *Alard*, broeder van *Godefroy* van *Lotringen*, by een had geraept, aldaer over-rompeld ende in een eeuwiggen slaep gewiegd. Doch de *Dortenaers*, tot bewaering van de gevangens ende hoede des lands met een vliegend leger aen de *Maes* op-passende, hebben den *Kuyken* wederom aengegreepen, in 't eyland beslooten, ende met al zijn volk door de kling geiaeghd. Nauwlijx waeren twee iaeren verstreeken, wanneer *Willem* van *Gelre* Bisschop tot *Utrecht*, en broeder van Voogd *Wichard*, die over langh al den voorspoed van den *Hollander* zijn nabuyr met scheele ooggen had aengesien, door begeerlijckheyd verruckt zijnde de gelegentheyd waer nam, dat na dood van *Floris* zyne weduwe *Geertruyd*, dochter van *Bernhard* Hertogh van *Saxen*, eenige van hare kinderen, tot het bewind van zaeken vermits haere iongheyd noch onrijp, binnen deuren op-trock. Verlaetende zich daer en boven op de gunst van de beaenderen des iongen Keyfers, die 't huys van de Vlaenderen en *Holland* niet veel goeds en gunden, ging hy een langh vertoog maeken zoo van der Bisschoppen gediensstighheyd als van der *Hollander*en spijt tegen 't Rijk; wijders vertoonende, hoe menige landschappen, van den Keyferen aen de kerken van *Utrecht* geschonken, zijn voor-zaet *Adelbold* door Grave *Diderick* waeren ontweidighd, daer na te vergeefs by hem en zyne voor-gangers, ende met de wapenen van des Keyfers vader en grootvader, weder gevorderd. Op dit verzoek kreegh hy voort her-stellinge ende twee geweld-brieven tot Keyfers-weerd af-gevaerdighd, in eene van de welke hem wierd toe-gekend het Graefschap van † *West-slingen*, begrijpende een deel van

* Siet op 't iaer 1058. 1062.

1064.

‡ *Holland was doen zeer nauw bepaeld, en de beste pluek daer van de Dortsche weerd. Dat deel van Holland, daer zich Schieland, Delf-land, den Haag en Rhijn-land vertoonen, wierd eertijds Noord-Holland geheeten, ende het tegenwoordige Noord-Holland West-Vriesland, welk een naem zyn nabes herkrygen van hunne wyheyd op nieuws hebben aengenoomen. Van ouds had de Rent-meester van Noord-holland zijn verblijf binnen Delft. Zelf ten tijden van Keyser *Willem* en stond West-vriesland noch niet onder Holland, alzoo 't zeker is dat hy by Hoogwouden achter *Alknaer* van den *Vriesen* ende op den *Vrieschen* bodem is verslagen. De overige gedeelten behoorden ofte onder den Bisschop van *Utrecht*, ofte onder den *Vriesen*. Siet doorgaens de Aen-zeek van den naer-stigen *Buchelius* op *Beka* en *Heda*. Noord-*

Noord-Holland met het Gods-huys van Egmond: in de andere de Zuyder-rack omtrent de oude gangen van den Rhijn met de hoofd-stad Vlaerdingen, ende alzulx gantsch Holland, zoo verre het onder 't Rijk stond. *Willem* hier over wel gemoed zijnde, hield echter zijn rapier tot betere gelegentheyd in de scheidde. Ondertusfchen bedacht *Otho* de kerken van zijn Graefschap, over-draegende aen *Constantin* van Milgarde; met believen van Biffchop *Willem*, het recht van mond-burgfchap over de mergen-taelen en hof-fteeden van de t eygen-hoorige bouw-luyden der kerke te Zutphen, ten overftaen van *Herman* Opper-Biffchop van Colen, *Obert* Biffchop van Luyk, Hertog *Henrick* van Arloe, *Koenraad* Grave van Lutzelenburg, *Geeraert* Grave van Gelre, mitfgaeders de Proofften *Focco*, *Plicher*, *Alberick*, *Ludolf*, den* voorspraek *Diderick* en andere. In defen brief word *Otho* als Grave van Gelre op-gעהeld; welke waardigheyd hem, naer 't feggen van andere, van Keyfer *Henrick* eerft zoude zijn gegeven, ofte eer, zoo wy giften, vernieuwd in den iaere 1079, hoewel hy naer allen fchijn op dit iaer al gepaerd was met *Adelheyd*, zonder de welke hy anders tot den bynaem van Gelre geen recht en hadde. *Geeraert* die alhier mede Grave van Gelre gezeyd word, is miffchien geweest de ionger † broeder van *Adelheyd*, ende in zyne groene iaeren geftruykeld.

3. Op defen tijd is de Biffchop van Utrecht *Willem* van Gelre, met de Biffchoppen van Ments, Bamberg en Regensburg, en allerhande geflachten van menfchen om beevaerd te land op Ierusalem gereyfd. In Arabien koemende, waeren alle, om het onbedacht vertoonen van haer biffchoplyken pracht, lijve-loos geweest, had *Willem* van Gelre zulks niet verhoed. Want als zy op de paelen der Saraceenen waeren gekoemen ende niet verre vande Stad *Rama* zijn hun omtrent de derde uyre des daegs de Arabifche fnap-haenen gewapender hand op 't lijf gevallen. Etlyke Christenen by den fleep der Biffchoppen, die 't voor wanheyligheyd hielden hen zelve met wterlijk geweer te verweeren, wierden op ftaende voet verftroyd, gequetft, ende van alles wtgefchud; ende *Willem* zelf met vele slaegen toe-gedeckt, in zyne fchouderen verwond, ende half dood en naekt op de plaets gelaeten. De overige fochten niet zoo feer het gevaer als wel den dood te ontgaen met fteenen te werpen, wykende al ruggelingh naereen by-gelegene hof-ftede. Alle de Biffchoppen bergden hun aldaer in eenzael, welke zoo laegh was van verdiepinge, ende daer by zoo zwack van wand, dat die van enkel oudheyd zonder aenftoot fcheente zullen om-vallen. In 't midden was een op-kaemer van redelyke hooghte, waer van de Biffchoppen van Ments en Bamberg het opperfte, ende die van Regensburgh met zyne geestlyke het benedenfte deel in-nae-

men: de andere waeren alle vast befigh, om den vyand van haer en vanden muyr met fteenen af te keeren. Waer op als de wilde fterk met bouten fchooten, ende de Christenen t'elkens wtvallende hun de fchilden en fwaerden ontwikkelden, waeren zy niet alleen beftandigh om den muyr te befchermen, maer gingen zelf ook buyten de poort den vyand wt-tarten. De Arabiers niet machtigh dese ftoormen wt te harden, flooten raed, door eene blockeeringe wt te hongeren die ze met geweld niet en faegen te verheeren, haere macht welke omtrent de 12000. mannen bedroeg alsoo van een deylende, dat fy die van binnen fteeds in vreefe en wapenen hielden. Wanneer fy nu op den derden dagh door honger, kommer, en arbeid waeren af-gefloofd, riepen vande Priesters, *datmen zich zoo zeer niet op den menfchelyken arm als wel op God behoerde te verlaeten, die hen luyden ook buyten alle hoop wt der vyanden klauwen konde redderen ofte anders bewaeren.* Als zy daer op zich door een tolk fochten op te geeven, kam de Overfte der Arabiers met 17. van de aenzienlijxte te paerd nae haer toe-fetten. Dan vermits hy nae zijn eygen goed-dunken met hen wilde leeven, ende fijn hoofd-windel een van de Biffchoppen bereeds om den hals wierp, gaf de Biffchop den Arabier foo een vuyft-flagh, dat hy t'effens op den vloer achter over tuymelde: waer na de andere hem met al fijn geleyde de handen zoo ftijf op de ruggen te faemen ftrickten, dat het bloed eenigen door de naegels wt-fwoor. Daer nae dreeven fy de poort-waerders met wapenen op de vlucht. De Arabiers verbaefd over dese ftoutigheyd konden anders niet bevroeden, dan dat hunne Veld-heeren binnē daex waeren gepriemd. Waer over zy met een grimmigh gemoed wederom aenvielen: 't Was als doen om-gekoemen, zoo de Christenen door een zeer kloeken vond de gevleugelde Vorften niet en hadden gefchooven naer die hoeken, daer de meeste macht en pylen van daen quaemen, ftellende by hun een fchilderwacht, die een blank fwaerd omfwaeyende door den tael-man liet wt-roepen, alle haere Vorften aen ftucken te zullen houwen, indien fy van geweld niet op en hielden. Dewyl men hier op eenige ftilte gewaer wierd, quam middelertijds aen de Christenen een boode van wegen *Willem* van Gelre, die, als gezeyd, gequetft, met veele andere binnen *Rama* was geraekt, kondfchappende, hoe de Biffchop niet alleen zoo veel by den Overften der felfer Stad had verworven, dat hy hoewel mede heydenfch hen tot ontzet wilde koemen, maer ook alreeds met hem onder weegen was. Op dit gerucht zijn de ftraet-roovers van ftonden aen door de vlucht verfpred. Voort daer na quam de Vorft zelf, en vriendelyken van den Christenen omhelfd zijnde, gebood voor al de gebondene hem in handen te leveren. Als hy ze aenfagh ende alles van den begin had verftaen, dankte en roemde hy den Christenen over hun manlyke daeden en 't bedwingen dier vyanden, die 't Babylonifche Rijk met haer moes-koppen fteeds hadden verftoort, en duckwijls degelyke legers te fchande gemaakt. De gevangens wierden levendigh gelaeten, en voor den Koning van Babilonien bewaerd. Hy ontvangende zijn afgefprooken loon, braght de Christenen methem naer *Rama*, van waer zy met goede verfeekingh naer Ierusalem vertrocken, die naderhand zonderlingh geen aenftoot lijdende, naer gedaene beevaerden,

† *Mansa originariorum. Originarij en veterum coloni iidem cum propriis hodiernis. Consule Cael. Rhodigin. Lektion. lib. 4. cap. ult. Coman. lib. 10. cap. 2. Lexicographos.*

‡ Deze *Geeraert* was de zoon van *Otho* en *Adelheid*, ende word alhier, volgens de oude en tegenwoordige wijze van Duyftland (die echter in heel Christenrijk geen plaetz en heeft) Grave van Gelder genoemd, daer hy anders by des vaders leeven met den blooten toe-naem van *Nassouw* had moeten te vreede wesen.

1066. beevaerden, te saemen met *Willem* van Gelre, meest gezond en gaef, doch dunder, ook niet een hayr beter en wyzer als sy wäeren wtgegaen, wederom in hare vader-landen zijn aengekoemen.

1067. 4. Naer vijf iaeren sagh *Willem* den tijd gebooren om Holland aen te grijpen, als te weeten *Robert* van Vlaenderen, *Geertruyd* de weduwe van *Floris* tot een vrouwe neemende, Holland voor zyne stief-kinderen bediende. *Balduin* in den

1070. jaere 1070. in 't bloeyen van zijn leeven wegh geruckt zijnde, had zyne twee onmondige zoonen, verweckt by *Richild* van Henegouw, onder sijns broeders *Roberts* vooghdy gestelt. De weduwe *Richild* een moedige vrouw, heeft, desen onaengesien en tegen alle dreymementen en afmaeningen, de momboirschap aen haer getrocken, als mede door wapen-kracht dat deel van Vlaenderen, 'twelk *Robert* in eygendom toebehoorde, daer behalven andere vyanden *Robert* op 't lijff gehift, die sonder dat te huys de handen vol werx hadde. Waer over sy *Willem* van Gelre, die niet anders en socht dan Holland in werre ende onder sijn geweld te brengen, als mede *Godefroy* met den bult Hertogh van Lotringen aenporde, om het twistige Holland gemeener hand te bemachtigen. Als dese in aller haest een geweldigh leger in Holland voerden, ende by den Burgh van Leyden onder 't beleyd van *Godefroy* geluck hadden bevochten, begaf zich *Robert*, siende het volk verflauid ende geen hoop om den staet weder op te richten, met zyne vrouw en stief-zoonen naar Vlaenderen. Hier nevens verstroyde *Godefroy* de Vriessen, en bleef met den roof zorgeloos omtrent Alkmaer leggen. Dan de Vriessen eerlangh een sterke macht aen de hand krygende, hebben hem negen weken binnen de muiren van Alkmaer beslooten gehouden, soo dat hy nood liep van zich over te geeven, ten waere Bisschop *Willem* door een wt-gelaeten soldaet hier van bericht, met een vaerdigh leger aenlopende, de Vriessen met de broek op 't hoofd had 't huys gezond, ende boven de gevangens omtrent 8000. op de plaets te slaepen geleyd. Doch beduchtende dat de Hollanders het op-gedrongen iock lichtelyken souden soeken af te werpen, ende alles by-brengen om den wettigen erfgenaem *Diderick* weder in sijn land te helpen, beval tot syne verseekernis allenthalven Sterkten ende land-weerente leggen, ende onder andere een te Yffelmond. Waerna *Robert* met zijns broeders egemaal *Richild* een slag in Vlaenderen heeft gewaegt, ende haer met haer zoon *Balduin* naar

1075. Henegouw gedreeven. Middelerwijl verhiel sich de Keyser tot Nymegen oft tot Utrecht by Bisschop *Willem* van Gelre, welke landouw hem boven maeten wel beviel, tot dat hy den Bisschoppen het bewind der Rijx-saeken in handen gevende, naderhand tegen de Saxenaers en Duringers is op-getrocken. Naer de af-lyvigheyd van *Hanno* Bisschop van Colen, heeft de Keyser, in weder-wil van Paus *Ioris* en alle wereld, tot sijn navolger gekoosen *Hildolf* van Goslaer, een mensch tot zöo een hoogh-wichtigh Ampt nieuwers na bequaem. Wanneer de Keyser om sich te verandwoorden hier over naar Romen wierd verdaghvaerd, liet hy door de Bisschoppen den Paus zelf eerst vervloeken. Dan vermits de Bisschoppen van * *Wirtzburg* en *Ments* alleen swaerigheyd macten om desen doem te onderschrij-

* *Herbypolitannus.*

ven, is Bisschop *Willem* op-gereesen, die by den Keyser het roer van 't schip was ende dese saek met yver dryvende daer op aenhield, dat sy zöo wel als de andere in des Paus verwerpinge zouden bewilligen, of den Koning hun eed op-seggen. Als sy hier op niet en vertraegden hare stemmen en handen over te geeven, zijn terstond wt den naem van de 'samentlyke Bisschoppen en Abten gefanten naar Romen en strenge bevelen aen den Paus af-gegaen, het Pausdom, als 'twelk hy tegen dank ende tot oneer van de Kerk bediende af te leggen, met aensegginge, dat van nu voortaan zijn gepoogh ende besluyten van geener waerden souden wezen. De Paus weynigh over die bittere tyding ontfeld, liet, na 't op-leesen van de brieven, met goed-duncken van de volle vergadering, den Roomsche Koning, de Bisschoppen van *Ments*, *Utrecht*, en *Bamberg*, neffens de andere in den kerkelyken ban doen, ten waere sy binnen een zeekeren tijd zich in eygen hoofd te Romen quamen verdedigen. Voorts heeft de Koning, om alle oproerten tegen te koemen, *Hildolf* door zijn vertrouwdsten vriend Bisschop *Willem* van Gelre doen in-hulden, ende des selfs bloed-verwant te gelijk tot het Bisschopschap van *Paderborn* ingelaeten, om alzo den stoel van *Hildolf* vaster te stellen. De Keyser naderhand weder na *Utrecht* reyzende om de Paes-dagen te vieren, heeft aldoen het Hertoghdom van *Lotringen* aen *Koenraed* zoon van *Gozilo*, ende het Mark-graefschap van *Antwerpen* aen zynes susters zoon *Godefroy* geschonken. Onlanx daer na is † *Willem* van Gelre, een heet voor-vechter van den Keyser en 't Rijk tegen de Pausen, ontslaepen. Sommige, om de * Roomsche kerk te believen, willen seggen, dat hy op zijn dood-bed groot berouw zoude getoont hebben, wt zaek hy den Keyser in zyne verkeerde moed-wille te veel had toe-gegeven, ende daerom van dit en 't ander leeven was versteeken. Naer hem wierd twee-entwintighste Bisschop *Koenraed* van *Swaben*, *Kamelaer* voor desen van den *Aerts-bisschop* van *Ments*.

5. *Diderick* zoon van *Floris*, die met zijn stiefvader *Robert* in Vlaenderen wtlandigh, nu by de vijf iaeren zyne vaderlyke erffenis ontbeerde, opgeweckt door de dood van *Godefroy*, die op een heymelijk gemack te *Antwerpen* van achteren wierd door-stooken, nam een op-zet *Holland* weder te bemachtigen. Zyne meeste zwarigheyd was het Slot van *Yffelmond*, 't welk hy liet berennen, en dreef Bisschop *Koenraed* voor de eerste reys nae binnen. Niet te min wierd van den Bisschop en zijn aenhangh sterke tegen-weer geböoden, tot dat na lange schermutselen en stormen veele van hoogen adel ende soo geeftlyke als ridders-maetige stants-luyden daer voor zijn getuy-

† Sommige achten, dat die van *Dort* van dezen Bisschop hun oud zegel hebben, op de verkeerde zijd van 't welke een roos word gesien, wezende, na hun duncken, het wapen van de Geldersche Voogden. Ende hier schijnt ons heen te leyden 't geen *Heda* verhaelt, dat te weeten *Govert* met den bult het Graefschap van *Holland* wt handen van den Bisschop heeft ontfangen.

* *Buchelius quoque procul dubio odio partium id confictum putat.*

meld. Onder andere † Gerlaek Grave van Zutphen, ende, zoo eenige daer by doen, van Gelre. Nae welkers dood des Biffchops heyr zoo is verspreyd, dat de overige na de fcheepen vluchtende om fch te bergen, meerendeels aldaer verfonken. Het beleg wierd zoo hard vervolgd, dat de Biffchop fch op 't lefte zag genoodfaekt, het Slot van Yffelmond ende geheel Holland aen Diderick in te ruymen. Berchem noemt den voor-zyden Gerlaek een broeder van Biffchop Willem. Maer eerder is 't een broeder geweest van † Grave Wichman van Zutphen, die om de goede kennis fch aende zijd van Willem heeft begeeven, gemerkt Otho Voogd van Gelre na dood van Adelheyd, in echt is getreden met Sophie dochter van Wichman (die broeder was van desen Gerlaek) waer wt gebooren is een tweede Gerlaek neve van den over-leeden, die kinder-loos af-ftervende het Graeffchap van Zutphen aen zijn vader en moeder heeft over-geset. Want dat dese laetste, zoo eenige voor-geeven, by Yffelmond zoude zijn gebleeven, beftaet in onwaerheyd, zoo hy als doen noch ongebooren was, ende Adelheyd een iaer voor de Yffelmondsche flagh is gestorven. Waer wt dan blyken magh, dat het houwelyk van Sophie van Zutphen met Otho van Nassouw eerst op den iaer 1077. ofte het naeft-volgende is voor-gelallen. Omtrent desen tijd heeft Keyser Henrick staetelyke landeryen ver-eert aen den Biffchop van Utrecht, tot het weder-op-bouwen van de af-gebrande Peters kerk. In de wt-gift-brieven word gewach gemaekt van de hof-ftede Broek (misschien het tegen-woordige Oude en Nieuwe Broek) in 't * land de Velouwe onder 't Graeffchap van * Dulderick gelegen, met al het geen daer by behoorde. 't Leed naulijx twee iaeren, na dat Otho voor de tweede reys met Sophie was getrouwd, wanneer Gelderland door Keyser Henrick te Frankfort aen den Meyn tot een Graeffchap wierd verhooghd, ofte veel eer in dien naem * bevestighd, koemende van tijd tot tijd in 't vergeet den naem van Voogdy, ende zulk, om dat hy den Keyser met zijn lijf en volk in Bohemen zoo wel als Hongaryen met groote kloekmoedigheyd en trouwe had gedient. De vorige wapens drie mifpel-bloeyzels in een verguld veld, waer van de Geldersche Bloem den naem heeft, zijn doen in een Nassouwschen Leeuw veranderd, die over-zilverd in een blaeuw

schild te pronk staet. Vermits de volken ofte geslachten wt den Franken af-daelende tot een bewijs van haer oorsprong een Leeuw plachten te voeren. Ick bevinde, dat Palts-grave Rupert de oude van den silveren leeuw der Nassouwers een gulden leeuw heeft gemaekt, ende gewilt, dat sy en hunne na-zaeten dien tot zyne gedachtenis tuffchen twee hoorens in den helm zouden vertoonen. Berchem zegt, dat Otho de driede, die na onse reekening de tweede is ende niet de eerste, den Gelderschen Bloem vergeetende, op 's Keyfers begeeren een Nassouwschen Leeuw hebbe gevoert, wesende verguld ende met een spieffe in een blaeuw veld, zonder kroon nochtans en gefpleeten staert: welk wapen door Reynald den tweeden, eersten Hertogh, tot onderscheyd der Graven van Nassouw, zoude zijn omgekeerd, ende tot zijn tijd toe gebruykt een goudde leeuw in een blaeuw veld zonder spieffe, hebbende een kroon op 't hoofd en een verdeylden staert naer onderen geboogen.

6. 't En heeft geen bedenken, of Otho is voor dese bysondere weldaen den den Keyser dankbaer geweest ende hem behulpsaem tegen den Paus, die den Keyser allenthalven zwart en haetelyk focht te maeken, ende zyne eygene zoonen Koenraed en Henrick tegen hem op te reyden. Twee iaeren laeter is over-leeden Diderick de vijfde, Grave van Holland. Naderhand waeren de Christen-Vorften met een loflyken yver bezeeften, om Ierusalem en 't gantsche heylige Land wt de onwaerdige handen der Turken te rucken, onder 't beleyd en veld-heerschap van Godefrøy van Lorraine, toegenaemd Boullon. Of Grave Otho desen tocht heeft by-gewoont, kan ick niet wijs worden: dat die nochtans niet zijngeld zy gestijfd, blijkt hier wt, dat Boullon de Velouw hem voor een seeker getal van penningen tot een eeuwigh onder-leen heeft wt-gegeeven, welke hem van zijn broeder den Hertogh van Brabant, die zelve † Vafal in desen was van den Biffchop van Utrecht, was aengekoemen. In den iaere 1099. is wt de wereld gescheyden Koenraed Biffchop van Utrecht. Maer Grave Otho te huys in vrede sittende werkte zoo veel wt, dat zijn zoon Gerlaek * by Sophie geteeld, zonder lijfs geboorte af-ftervende, tot zijn erfgenaem in 't Graeffchap van Zutphen inwillighde Geeraert oudsten zoon van Otho wt Adelheyd gebooren, welk Graeffchap zedert altoos by de Vorften van Gelre is verbleeven. Aldoen is door Frederick Biffchop van Colen gesticht het Klooster te Kamp by Rhijnberk; vermaerd naderhand door de begraeffenis van veele Geldersche Vorften. Een wijl hier na wierd Burchard Biffchop van Utrecht door Grave Otho naer Zutphen genoodighd, om de kerk van Peter en Walburch in te wyden, welke van de vlam neder gefkort ende door Otho weder wt den grond was op-gebouwd, die ook (wt-wijfens de oude hand-vesten) met hulp van de Geestlijkheyd en Dom-heeren verkreegh, dat alle van de motten ofte van 't vuyrop-gegeetene brieven en gefchriften van de kerk, by den Biffchop wierden vernieuwd. Onder andere wtgeevers word Grave * Godeschalk aldaer geroemd, dat hy voor de ziel van zijn zoon Gebhard ende alle zyne vorige en volgende maegen vele goe-

† Vafal, quasi verfeh-adel, si certa est etymologia Nicol. Burgundi. Feuda enim nervi sunt & origo nobilitatis.

deren

1077.

* Tagus
Velua.
* Dulderick
Comitatus.

1078.

1079.

* Siet op 't
iaer 1064.

1081.

1094.

* Siet effen
te vooren onse
Aenteyk.

1105.

* Siet op 't
iaer 1059.

† Naer den neder-slag van Gerlaek is Zutphen Gelderland aengegroeyd. Ende om dat nu Otho door 's Keyzers gunst al Grave van Gelder was doen Zutphen hem is aen-bestorven, gaet de naem van Gelder dien van Zutphen voor, hoewel doen ter tijd Zutphen in roem, oudheyd en ruymte van landen Gelderland over-trefte, 'twelk naderhand zijn meesten aenwas heeft bekoemen. Siet in 't eerste boek de beschrijving van Zutphen.

‡ Dit en 't volgend verhael koemt met de waerheyd niet wel over een. Siet mijne voorige Aenteyk. Ioseph. de la Pife staet een ander karre-pad in: want verbaelt hebbende, hoe 't zommige daer voor houden dat Gerlaek by Yffelmond zoude zijn gestorven, zegt daer nevens, dat hy, naer zijn vader het Graeffchap van Zutphen een wijl tijds heeft bezeten, doch het zelve, nademael hy geene kinderen wan by Elizabeth dochter van den Grave van Saxen, op zijns vaders begeerte, in zijn krankbed over-gedraegen aen zijn halven broeder Geeraert.

deren tot gebruyk van de Dom-heeren hadde gefchonken. In dese daegen is in de Stad Nymegen gebouwd het degelyke Ioffrouwen-klooster van *Marie Magdalene*, 'twelk *Reynald* eerste Hertogh naderhand den *Premonstraeten* liet toekomen, belastende dat het den Abt van *Marieneert* in 't Sticht van Utrecht voor een op-siender zoude erkennen. Eyndelyken is *Otho*, 28. iaeren als *Grave* ende 18. als Voogd van *Gelre* toegebracht hebbende, naer een lang-wylige en rustige heerschappy, wt het leeven verhuysd, ende tot Zutphen in de * hoofd-kerk neder-geleyd. Want het een over-oud gevoelen is, dat in de twee verheevene pronk-graeven in 't midden van die kerk hy met zyne gemaelin *Sophie* licht begraven. Eenige verhaelen, dat hy behalven *Geeraert* ook een zoon † *Henrick* hebbe nae-gelaeten, ende een dochter *Machtild* Gravinne en erfgenaeme van Zutphen, getrouwd aen *Ludolf*, zoon van *Ezzo* ofte *Erenfrid* Paltz-grave, ende stichter van Brouwyleren, waer wt gebooren

* *Ecclesia collegiata, uti vocant.*

zouden zijn *Henrick* *Grave* van Zutphen ende *Kuno*, die beyde zonder kinderen sterven. Geduyrende de heele *Sprockel-maend* 'siaers voor het over-lijden van *Otho* verscheen 'er een stertsterre, die gemeenlyken voor de groote werelshoofden niet veel goeds beduyd. Want voort daer aenis Keyser *Henrick*, een trouw Christoffel van *Otho*, binnen Luyk insgelijx over-leeden, als de zoon vast doende was om zijn vader den staf gewaepender hand af te haelen.

† *Aubertus Miræus in Chron. Belg.* *Henrick* zoude geweest zijn eerste Heer van 's Heeren-berg. Andere geeven hem noch tot een zoon *Albert* Dombeer van Luyk, ofte, zoo eenige voor-geven, Proost van den Dom t' Utrecht. Indien *Machteld* Zutphen heeft be-erft, moet sy een dochter zijn geweest van *Sophie* en zuster van *Gerlaek*, en verscheyden van de vorige *Mechteld*, die dochter was van *Otho* Gr. van Zutphen ende vrouw van *Erenfrid* Paltz-grave, die al in 't iaer 1010. is gestorven.

GEERAERT van NASSOUW de eerste, Tweede Grave van GELRE en ZUTPHEN.

7. Naer 't ontslaepen van *Otho* met zijn zoon *Gerlaek* by *Sophie* van Zutphen gewonnen, heeft *Geeraert* gezeyd de *Lange* zijn overige zoon wt *Adelbeyd* zyne eerste bed-genoote, de Graefschappen van Gelderland en Zutphen alleen be-erft. Waer in hem Keyser *Henrick* de vijfde niet en derde, hoewel *Geeraert* hem met handen en voeten had tegen geweest, en veele plaetzen in 't Rijk hem helpen af-neemen, wanneer hy de schandelyke banier tegen zijn vader den Keyser

socht opte richten. *Geeraert* sloeg in den aenvang zyne eerste sorgh op het heylige, wt een milden yver midden in zynen voor-ouderen erf-landen by de *Weser* en *Fulde* bouwende het cierlyke Klooster van *Bederen*. In die daegen leefde *Henrick* *Grave* van Zutphen, wt het zelve huys oorspronkelijk, die met den Keyser een ruylinge aengaende, voor de Heerlijkheyd (zoo ick die vinde genoemd) van † *Alcey* het Graefschap van *Vrieland* vermangelde. In den iaere 1112. is *Burchard* Bisschop van Utrecht, op de wijze van 1112. zijn voor-zaet *Koenraed*, door syne haeters mede aen kant geholpen. In den winter des volgenden 1113. iaers was 'er foo een dicke sneeuw gevallen, dat zelf de tacken der bossen daer van bedeckt, ofte (foo de Schryvers spreken) verbrooken wierden. Op den tweeden maend des iaers 1117. 1117. werd in Nederland foo een aerd-beevingh gevoeld, dat men by de *Abdy* van *Susteren* (welke de Vorstendommen van *Gelre* en *Gulich* gemeen is) de *Maes* als averrechts sagh stroomen en in de hooghte op-springen. Op het iaer daer aen liet 1118. *Geeraert* te † *Wassenburg* zijn vry-eygen goed een Kerk zetten, eensdeels door aenraeden van syne lijfs-eygene *Hedwigh*, dochter van *Floris* den tweeden, anders den *Vetten*, *Grave* van *Holland*, welke over haere fraeyheyd en zeeden boven maeten word geroemd. Door dit houwelijk is *Geeraert* in den Keyserlyken stam ingewickeld, na 't af-sterven van *Henrick* den vijfden den Keyser *Lothaer* voor een oom groetende, die ook zijn neeve *Geeraert* alle minne en gunst bewees. Want *Hedwigs* moeder was *Petronelle* van *Saxen*, zuster van *Lothaer*, en haer volle broeder *Diderick* de vijfde, die voort nae dood van zijn vader *Floris* *Grave* werd van *Holland*, ende met *Geeraert* goede swaegerschap onder-hield. Hy socht met

1108.

† Soo ick wel onthouden heb, leyt het gebied van *Alzey* in de *Paltz*.

‡ Siet hier van breeder *Tefmach.* op het blad 498.

hulp

* Siet op
iaer 1062.

hulp van Geeraert voor al den neder-slagh van
* Floris den eersten sijn over-groot-vaderte wrec-
ken, die door Herman van Kuyk by Hemert was
over-yld. Waer over hy met een vinnigen haet
in-genoomen, sonder in 't minste naverzoening
te luysteren, doende was om den jongen Herman
ofte met list te onder-kruypen ofte met geweld
voort te helpen: tot dat op 't leste dese verbit-
tertheyd door Andries, (die naer Godebald vijf-en-
twintighste Bisschop was van Utrecht, ende oom
van den Kuykenae) onder de Vorsten is beslist
ende verbeeden: mids dat Herman, om syne va-
derlyke wreedheyd te boeten, ende tot zielen-
troost (gelijk de dommen by-geloovige luyden
doen geloofden) en gedachtenis van den verslae-
gen Grave, een Premonstreyten Klooster te Ma-
rien-weert tusschen Tiel, Kuylenburg, en Buyren,
wt den grond zoude op-timmeren ende met iaer-
lyxe in-komsten en wooningen wel voorfien. Dit
Klooster met klinkers in alle syne verrecke
heerlyken verciert, ende in 't iaer 1128. vol-
trocken, plaght van ouds een Abt te hebben met
naemen Robert, die den Koning van Engeland in
bloed bestond, ende het Klooster met veele koste-
lykheid en gouden huys-raed verrijkte.

1125.

1126.

8. Daerna is Keyser Henrick swackelik zynde
van Luyk naer Aken, van Aken naer Nymegen,
ende voorts op Utrecht af-gedaeld, op het ge-
recht, dat Lothaer Hertog van Saxen, om nieu-
wigheeden aen terichten, syne zuster de moeder
van den Grave van Holland was aangeweest, om
den staet aldaer te verwerren. Dan wierd mid-
delerwyl t' Utrecht van zyne ziekte over-stolpt,
krygende tot een na-volger sijn wylen dood-
vyand Lothar, den oom van Geeraert van Gelre.
Henrick verkeerde voor heen veeltijds tot Ut-
recht, om een waekend oogh te houden op de
Graven van Limburg en Hertogen van Brabant,
en hunne mede-standers de groot-moegende
Heeren van Valkenburg, die hem duckwijls spel
mackten. Zyne darmen zijn in de Martens-kerk
by 't ingewand van zijn groot-vaeder Keyser
Konraed, dan zijn lichaem te Spier in 't graf ge-
leyd. Naderhand zijn nieuwe onlusten op-ge-
staen tusschen Herman van Kuyk en Diderick van
van Holland, waer toe aenleyding gaf zijn broe-
der Floris de Bruyne, vermits hy Grave Hermans
zuster (ofte veel eer zyne nichte, de dochter van
Arnolt Vryheer van Reeken) niet alleen in
ondank van hem vryende, maer ook by gelegent-
heyd door geyle lusten en spijt van een blauwen
scheen ontschaekende, daer over van den waek-
gierigen Herman, by Abteden tusschen der Witte-
vrouwen en de Tolsteegs-poorten van Utrecht,
behendelyken wierd verrast. Keyser Lothar dese
moord van sijn neve Floris heel euvel op-ne-
mende, heeft Herman by voorgaende vonnis ge-
felt wt sijn † Graeflyken staet. Diderick daer

1128.

† Andere leezen t' onrecht Rechen ofte Rochen. De
Heer ijckheyd van Reeken licht waerschyjnlyken in 't
land van den Berge ofte Mark. Reeden van weten-
schap, dat ick bevind Geeraert, zoon van Adolf den
vierden Grave van der Mark, eer by 31. Bisschop
wierd van Munster, geweest te zyn Vryheer van
Reeken.

† Nochtans meynd de Heer Buckel, die van Kuyk eer-
tijds Graven te zyn geheeten, niet om dat de Heer-
lyckheyd van Kuyk deeze waerdigheyd hadde, maer
alleen om dat sy 't eeniger tijt Burg-graven der
Stad van Utrecht zyn geweest.

behalven met de Geldersche hulp-troppen van
Grave Henrick van Gelre (wiens moeder Hedwig
zuster was van Diderick) het land van Kuyk
vyandyken in-treckende, heeft aldaer alles door
't zwaerd ende vyer te schande gemaekt. De
Bisschop zelf wierd wt sijn Gestichte en stoel ge-
stooten: ende hoewel sy eenigen tijd daer nae
door verdragh weder wierden in-geleyd in hun
vorig besit, zijn sy echter in waerdigheyd ver-
kleynd, ende van Graven slechts Heeren van Kuyk
geworden. Folcold van Cleeve wt de stam van
Teysterband, die neffens Govert van Arensbergh
Hermans broeder, van den man-slagh mede was
bewust geweest, verkreeg by Diderick vergiffenis,
ende liet tot heugenis en blijk van betrouw, zijn
Slot Barne, staende aen dese zijd van de Maes by
Heusden, in een Kerken Premonstreyten Kloos-
ter veranderen, 't welk noch in onsen tijd door
een Abt woonende tot 's Hertogen-bosch plaght
bediend te worden. Van 't zelve gefelschap der
* Premonstreyten was zedert weynige iaeren
eerste vinder Norbert Bisschop van Maegdenburg,
van geboorte een Santenaer, die omtrent desen
tijd dapper in de weer was tegen den Ketter Tan-
celin (andere doopen hem Tamdeem en Landelin)
nae dat hy dese Neder-landen ende by de 3000.
zielen omtrent Antwerpen alleen door het soet
vergift van zyne leere en bekoorende tael had
omgekeert, houdende onder anderen staende,
dat noch de Priesters noch het nutten van 't bloed
en lichaem onses Heeren yet tot de zaligheyd en
deeden. Zyne achtbaerheyd was soo hoogh ge-
klommen, dat ook zijn hand-water of bewaerd
wierd ofte op-gedronken, zijnde anders zelf zoo
onreyn, dat hy (machmen 't gelooven?) de vrou-
wen en dochters in 't gesicht van de mans en va-
deren schoffeerde. * Meyer verhaelt op 't iaer
1113. dat hy sich t'onrecht voor een Monick wt-
geevende, daer over wierd verdoemd, van den
Raed ende geschooren hoop wt Bruggen ge-
iaeghd, ende naer twee iaeren vermoord. 't Welk
der Schryveren geloove, aengaende zyne weyt-
sche kleedingh en 't hoovaerdigh op-toyen van
zijn lichaem en hayr, vry wat verdacht maekt,
en vermoeden geeft, dat de Paepsche aenhangh,
om de waerheyd duyfter te houden, desen Tan-
celin al te leelijck heeft af-gemaelt.

9. De dood van Geeraert word gesteld op het
iaer 1131. zijnde het vier-en-twintighste van
zyne heerschinge. Behalven Hedwig moeder van
zijn navolger Henrick, geeven hem eenige tot
eene vrouw Ermgard dochter van den Grave van
* Namen, waer wt gebooren zoude zijn Adelbert
ofte Albero de tweede van dien naem en dertighste
Bisschop van Luyk. Ermgards tweede man was
Konraed Grave van Lutzenburg, haer vader Otho
ende moeder Ludith. Had tot broeders Bisschop
Diderick, neffens Henrick en Geeraert, ende word
rechte erfgenaeme geheeten der Stad Zutphen.
Maer met welke van beyden [Hedwigh ofte Erm-
gard] Geeraert eerst zy getrouwd, is onzeeker.
Eenige brieven van Zutphen haelen Ermgard op
nae dood van Geeraert: waer wt men wil nee-
men, dat vermits Henrick zijn vader naest is ge-
volghd, die van meest alle Schryvers voor een
zoon van Hedwig word erkend, Hedwig over zulx
de eerste bruyd moet zijn geweest. Een ander
jonger brieft gegeeven, Andries t' Utrecht den
Bisschops stoel bekleedende, schijnt Henrick een
zoon van Ermgard te maeken, luydende, dat
Geeraert met lyue echte vrouw Ermgard ende
zoon

* Vid. Aub.
Mirai
Chronicon
Præmonstra-
tense anno
1613. edit.
1677.

1131.

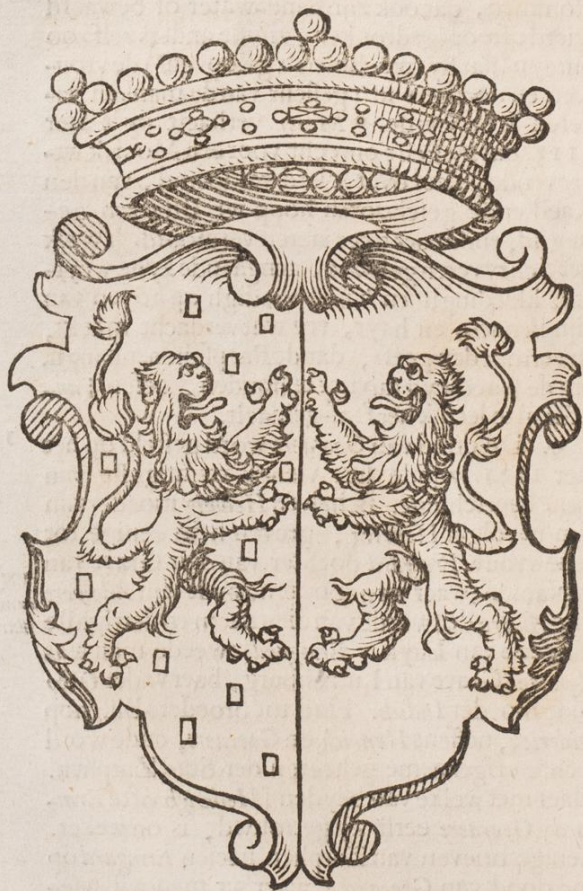
* Namur-
cum, Na-
mur.

zoon *Henrick* de kerk van Ellinkhem met alle syne thienden tot troost van syne ziele, de kerk van Zutphen ten behoeve van de Geestlykheyd aldaer, onder-hoorigh hebbe gemaekt, in tegenwoordigheyd van *Adam* van Bronkhorst, *Bernard* van Buckhorst, *Udo* van Zutphen, *Reino* van Angerhem, *Pellegrin* van Drochtwardt, *Wenzo* van Trollehorst, *Wenzo* van Lescnon, *Wichbrecht* van Bocholte, en *Rodbracht* van Ascethem. Ende word (twelk dit gevoelen noch meer steeuwicht) *Ermgard* als moeder van *Henrick* die in sijns vaders plaets is gekoemen, op het 1134. iaer vermeld haer man *Geeraert* te hebben over-leeft. *Miraus* geeft aen *Geeraert* een broeder met naemen *Henrick* † van Zutphen, die in den iaere 1096. een brief van Affligem zoude hebben beteykent, ende in den iaere 1138. geheerscht. Als dese, zegd hy vorders, zonder kinderen quam af te gaen, is het Graeffschap Zutphen op sijns broeders *Geeraerts* zoon *Henrick* van Gelre ge-erfd, ende zedert altoos aen Gelderland verknocht gebleeven. *Geeraerts* vleeslyke dochter was *Salome*, die in echt heeft gezeeten met *Henrick* Grave van Aldenburgh, zoon van *Elimar* den tweeden: wt welk

over-oud geslacht de heden-daeghsche Koningen van Denemarken af-daelen. Men houd het daer voor, dat *Geeraert*, gelijk zijn vader *Orho*, te Zutphen zy begraeven: andere zeggen te Wassenbergh, een Stad tusschen Ruetmond en Gulich, eertijds onder Gelderland ende nu onder Gulich behoorende: hoewel *Berchem* de stichtinge van die plaets toe-schrijft aen *Geeraert* den tweeden.

† *Siet op de iaeren 1138. ende 1145. Wt den brief van 't iaer 1145. kan men af-neemen, dat hy aldoen noch heeft geleest. 't Welk indien 't zoo waer is als het welgelaet, zoo hebben noch Orho, noch Geeraert, zelf ook niet Henrick Grave van Gelre voor zijn af-sterven, recht op Zutphen gehad ofte den naem daer van moegen voeren, geijk ick mede niet en vind dat sy gedaen hebben: Maer of dees Henrick een ionger broeder zy geweest ofte een broeders zoon van Gerlack Grave van Zutphen, ofte een uyt de nakomelingen van Ezzo Palts-grave die met Mechteld van Zutphen was getrouwd, wenschte ick dat my yemand te deege wist uyt te leggen.*

HENRICK van NASSOUW de eerste, Driede Grave van GELRE en ZUTPHEN.

1132. 10. *Henrick* de nazaet sijns vaders was een man van groote gaeven, bespraekte zedigheyd, overfraey en leevendig van gestaltenis, daer behalven groot-moedigh, God-vreesend, open-hertigh ende seer wel ter tael. In 't iaer 1134. vereerde *Ermgard* na-gelaetene weduwe van *Geeraert* aen het Gods-huys van Zutphen de Kerk

van Lochem met alle hare thienden. Of *Henrick* met syne vrouw *Seinare* dochter van den Hertog van Braband in 't volgende iaer, ofte by zijns vaders leeven houwelijk heeft aengegaen, kan ick niet wijs worden. Dese en was (zoo veele drijven) geen dochter van *Godefroy* den derden Hertog van Braband (want hoe heeft die in 't iaer 1143. * eerst ter wereld koemende, en trouwende op sijn 17. iaer sijne eerste vrouw *Margriet* van Limburgh, ende zulx maer drie iaeren voor *Henrix* dood, sijne dochter als nu konnen wt-geeven?) nemaer van *Godefroy* van Lotringen, Grave van Boullon en naderhand Koning van Ierusalem: welke *Godefroy* (vermits wt hem ofte sijn stam de Vorsten van Ardenne, Hesbanien, Lotringen en Braband hun oorsprongh trecken) van eenigen de Brabander word toe-genaemd. Te meer, zoo 't Graeffschap van de Velouw, twelk *Orho* te voren als een achter-leen ende voor een iaerlijxe erkentenis van Buillon had bezeeten, desen *Henrick* neve van *Orho* met sijne eed-genoote *Seinare* tot een erf-leen, in plaetse van houwelijx-goed wierd mede-gegeeven. In den iaer 1136. is de Walburgen kerk te Thiel door den brand hard aengetast, ende ook het meerendeel van de Stad doen in de as geraekt. Nae dat *Alexander* Bisschop van Luyk en Grave van Gulich van sijne ingezetenen voor de kerkelyke vergadering te Pifa over * geestelyke diefte ofte bedriegery aengeklaeghd hier over van rouw was gestorven, is met over-een-koemende stemmen in de ledige plaets gesteld *Albero*, halve broeder van Grave *Henrick* van Gelre, die meer als recht toe op den oorlogh verhit, in den begin sijns gebieds het Slot van Boullon, staende in 't Ardennische bosch onder den bedrijve van Luyk, twelk door *Reinald* Grave van Bar loofselyken was verraft, met wapen-kracht weder tot gehoorsaemheyd heeft gedwongen. Het iaer daer nae was *Albero* met zijn broeder *Henrick*, en veele zoo

1135.

* *Siet op 't iaer 1143.*

1136.

* *Simonge*

1137.

1138.

Duytsche

Duytsche als Nederlandsche Vorsten daer aen en over, wanneer de Vriefche landfchappen van Oostergouw en Westergouw door Keyfer *Koenraed* wederom aen *Andries* van Kuyk Biffchop van Utrecht wierden op-gedraegen: welke landfreet Keyfer *Lober*, tegens oudere brieven van de Keyferen *Henrick* den derden en vierden, aen zijns fusterszoon *Diderick* van Holland had wech gefchonken. Over dese handelingh stonden als getuygen onder andere de Cardinael *Therin*, naer hem de Opper-biffchoppen *Arnold* van Kolen, en *Albero* van Trier, *Albero* Biffchop van Luyk, *Herthogh Walraven*, *Palts-grave Willem*, de Graven *Godefroy* van Namen, *Henrick* van Zutphen, *Arnold* van Cleeve, *Adolf* van Saffenbergh, *Adolf* van Castro, *Koenraed* van Bon ende *Arnolt* van Loen, behalven *Koenraed* van Hagen, *Rotger* van Duria en andere meer. Waer wt is te fpeuren, dat by *Henrick*, onaengesien hy hier alleen Grave van † Zutphen word geheeten, echter de vernaemste deelen van Gelderland zijn bezeten, vermits niet alleen fijn broeder *Albero*, maer ook *Arnolt* Aerts-Biffchop van Colen, die van alle Schryvers voor een † zoon van *Henrick* Grave van Gelre en Zutphen word gehouden (wtgefondert dat de Colensche Iaer-boeken daer behalven seggen, dat sommige hem een zoon noemden van den Grave van *Weda*) desen brief hebben beteykent.

1140.

II. Doen ter tijd heeft Biffchop *Andries* het lang-verbleevend ding-tal tuffchen de Grootende de H. Kerften-kerken tot Utrecht neder-geleyt, ende om alle moeyten t'eenemaal te begraven, aen de zelve wt fyne eygene erf-goederen te Putten en Armiloe op de Velouw een iaerlijxe rente toe-geleyd, gelijk ook dede *Lietard* Biffchop van Camerick. Niet lang daer na als het daer op stond, dat *Godefroy* tweede Hertogh van Braband de machtige Heeren van *Berthout*, gelijk wel eer fijn vader, dacht te beoorlogen, is hy middeler-wyl zelf van de dood over-wonnen, zijn zoon *Godefroy* den derden, een zuygelingh, hem over-leevende. Die van *Berthout* meynende, dat den Brabanders de moed te gelijk met hun Vorst was benoemen, versochten aen de Fransche, Hollanders en Geldersche allenthalven byftand. Waer mede sy ende met hun eygen volk eerst de Schants te Nietelaer, ende daer nae *Vilvorden* bemachtighden en verbernden. De Landftanden ende mombers van 't kind den ernst fiende, hebben door een heerout den vyanden eerst een billijk verdragh en vrede voor-geleyd, hen vermaent sich binnen hunne paelen te houden, ende met eerbiedigheyd te erkennen het Opperhoofd, volgens Gods ende des lands wetten over hun allen gesteld. Dese voor-flagh wierd sterk tegen-gekreeten, zoo dat de boode ter nauwer nood fijn hoofd konde heel houden, die den fijnen voort de vechdens nootfaeklijkheyd aendiende. De Voogden vonden goed, den iongen *Godefroy* met fijne wiegh op de vecht-plaetse te brengen, en die aen een wilgen-boom vast te maeken, om door fijn geweent den ftrijd te bevorde-

1143.

† Siet wat wy voor heen op het 1131. iaer wt *Miræus* hebben by-gebraght, ende onder op het iaer 1145.

‡ Nochtans wil *Velpen*, ken weet niet wt wat reeden, dat hy een broeder ende geen zoon zy geweest van *Henrick*: ten zy misschien wt dese reeden, dat hy in 't iaer 1147. ende alzulx 15. ofte meer iaeren voor *Henrick* is af-gestorven, ende daarom by gevolgh zyn zoon niet heeft konnen wesen.

ren, ende de bloode ofte door-loopers te bekijven. Op dese stomme aenspraek vielen de Brabanders den vyand aen, ende behielden naer een vinnigh en drie-daegs kamp-gevecht, het ve'd, doch verlooren, bovende slechte foldeniens, bykans alle de Bander-heeren van 't land. Aen de andere zijd is, zoo veel de Grooten aengaet, de *Heer van Bronkhorst* wt Gelderland gestruykeld.

12. Twee iaeren hier nae hebben verscheyde Biffchoppen, Duytsche, en Nederlandsche Vorsten als getuygen met hunne zegels en tegewoordigheyd bevestight een brieve van Keyfer *Koenraed*, verkreegen door *Heribert* Biffchop van Utrecht, waer by beslooten is, dat het recht van de Biffchoplyke keur de groote en Kerft-kerken alleen toe-quam. Den naemen zijn onder andere *Anselm* van * *Hâmelbergh*, *Albero* Biffchop van Luyk, ende *Werner* van Munster, *Henrick* Grave van Zutphen, *Arnold* Grave van Cleeve, *Adolf* Grave van den Berge, *Henrick* Grave van Gelre, *Koenraed* * Kerke-voogd van Thiel, *Godefroy* van Rhenen, *Alard* van Megene, *Ortho* Stadhouder ofte Prooft van Utrecht, *Egbert* van Amsterloo, *Barthold* van Aldenseel, *Jacob* van Saterfloe. Lager stond, *Arnold* Cancelaer in plaetse van *Henrick* Aerts-Cancelaer van Ments. Alhier worden in 't bysonder * *Henrick* Grave van Zutphen ende *Henrick* Grave van Gelre op-gehaeld. Op 't zelve iaer kreegh Biffchop *Heribert* nieuwe inleydingsbrieven op de Graeffschappen van Oostergouw en Westergouw, daer, neffens andere Vorsten, *Henrick* Grave van Gelre word vermeld, dan zijn broeder *Albero* en *Henrick* Grave van Zutphen versweegen. Biffchop *Albero*, te voren Domheer van Mets, zoude in 't iaer 1146. † ofte op 't volgende, ofte ook, zoo eenige voor-geeven, in 't iaer 1155. zijn over-leeden. Dat zijn naem in den boven-staenden brieve niet en staet, koemt misschien hier by toe, vermits hy op dat pas (hoe wel zommige den tijd wat laeter neemen) over de flappe toeficht zyner Kerken naer *Romen* ontbooden zijnde om hem te zuiveren, onder wegens te *Ortinen* aen de zmet-ziekte was gestorven, hebbende tot een waerdigh na-zaet *Henrick* zoon van *Henrick* Grave van Limburgh. In den iaere 1147. is *Arnolt* van Gelre, *Henrick* zoon, Aerts-Biffchop van Colen, te voren aldaer Kerken-vooghd van *Andries*, naer een tien-iaerige heerschappy, wt het leeven verhuysd, ende fijn plaets vergund aen *Arnold* Grave van Altena. In voegen het Colensche Iaer-boek zich vergift, meldende dat *Arnold* van Gelre door *Koenraed* den derden wel zy verkoozen, doch eerst op het iaer 1160. daer nochtans de Keyfer geheele acht iaeren voor dien tijd is dood geweest: dat daer behalven *Arnold* in 't iaer 1151. door Paus *Eugenius* op de Kerken-vergadering te *Rheims* t'zaemen met den Biffchop van Ments om geestlyke dievery was af-gezet, ende die van Ments naderhand met veele steek-penningen door den Paus in zijn ouden stael geholpen, maer *Arnolt* geene genade vindende, *Arnold* van Altena kreeg tot een navolger. Hem word toe-geschreeven de op-heffinge, ofre, om eygentlyker te seggen, de aanbiddinge van heylige *Heriberts* lichaem te Colen. In 't

1145.

* *Anders* schryven. *Havelberg*.* *Trelaet*.

* Siet op het iaer 1131.

1146.

1147.

† *Paulus Merula* en *la Pise* schryven, dat hy ook geweest zy ofte hoop had om te worden Opper-biffchop van Colen, ende die hooge waerdigheeden 14. iaeren hebbende bekleet in den iaere 1150. zy ontslaepen.

1150. iaer 1150. is *Heribert* t'Utrecht geruft. Waerna over dewael van een nieuwen Bisschop een hard gekijf is gevallen. De meeste borgery, *Deventer*, en 't platte land droegen *Frederick Homel* ofte *Havel*. Dan de hoofden van 't Gesticht, de *Graven Henrick* van Gelre, *Diderick* van Holland, ende *Arnold* (maer niet *Diderick*, die al in den iaere 1114. was gehemeld) van Cleve, yverden om *Herman* van Horn, Opper-prelaet van de *Gereons* kerk te Colen tot dit ampt op te schuyven, die ook gewapender hand van hen binnen Utrecht wierd ingeleyd, ende met den staf verciert. Naer twee iaeren zijn beyde verkoozene van *Hoern* en *Havel* door des Paus gefant naer Luyk verdaghvaerd. *Herman* derwaerts heen treckende niet zonder geleyde vanden Grave van Gelre en andere Vorsten, is mede door de voor-spraak van Keyser *Koenraed* als 27^e. Bisschop van Utrecht bevestighd.
13. Op dit iaer verliet Keyser *Koenraed* zijn Rijk en 't leeven, hebbende by zijn vrouw *Geertruyd* dochter vanden Grave van *Sultzbach* twee zoonen *Henrick* en *Frederick*, waer van de eerste voor zijns vaders weder-komst van den Ierusalemischen tocht al was over-leeden, ende d'ander door den vader op zijn sterf-bedde aen zijn neve en na-zaet *Frederick* * *Yser-baerd* toe-vertrouwd zijnde, onlanx daer nae in Italien stierf aen de smettelyke ziekte. De Keyser had neffens de andere Rijk-standen zoo een hoogh gevoelen van desen *Frederick*, dat hy zijn eygen zoon die de iaeren had over de hand sloegh, en hem door zyne toe-stemminge aen 't Keyzerdom hielp, die ook dese hoop door zyne deughden naderhand te boven ging. Onder zoo een Over-hoofd begonnen de Geldersche met hun nabuyren, een strijdbaer volk, mede op te wackeren. In 't anderde iaer zijns Rijk liet hy den Burght van *Nymegen*, te vooren een onwinbaere sterkte, die eerst vanden Noord-mannen, ende voor 't leste van *Godefroy* van Lotringen in den iaere 1046. leelyken was verbrand, zyne oude ruymte en cierylken weder-geeven, wt-wijsens de kluppelrijmen hier over gemaekt. Als daer na de Keyser tegens die van *Milanen* op-trock, die hooghertig op de by-stand en bond-genoodschap des Paus den goeden Keyser veel werx maekten, oordeelde zich *Henrick* van Gelre geluckigh, dat hy desen tocht mocht by-woonen. Want als nu zyne vyanden *Dertbona*, door hem nieuwljx af-gebrooken, tot zijn spijt weder hadden op-gebouwt, *Pavien* en *Novarra* wtgeplundert, ende allenxkens dieper in-boorden, zoo dat schier heel Italien in de wapens was, docht het *Frederick* hoogh tijd in alle spoed zijn leger door 't geberghte naer Italien over te voeren. Daer na *Milanen* aentastende en stormender-hand veroverende, zoude alles vernielt hebben, ten ware de burgers een voet-val doende tot teykens van berouw met bloote swaerden om de halsen en kruysen op de borsten hem waren beiegend. Zyne Overste baden mede, dat hy de over-schoone Stad en zoo eene groote menichte wilde verschoonen, ende alleen de vernaemdste roer-vinken straffen. Maer quaelyken was de Keyser tot aen Burgondiengekoemen, wanneer de *Milanoysen* hare oude parten weder op-neemende sich met nieuweed-genootengingen versterken, ende niet alleen een deel vrye Steeden, maer ook *Willem* van Sicilien ende een goed getal Cardinaelen aen 't snoer kreegen, die den Paus rieden den Keyser inden ban te doen.

* *Barbarossa*,
* *Enobarbus*.

1153.

1159.

De Keyser zulx gewaer wordende heeft zijn heyr op staende voet weder te rugge geschickt, ende de *Milanoysen* in een slaghe over-wonnen, laetende echter als-doen de Stad in ruste. Als voort daer nae Paus *Adriaen*, die hem met den doem dreygde, aen 't water waer in een vliege was gestickt den dood had in-gedronken, ende twee tot Roomsche Pausen waeren op-geworpen *Alexander* en *Victor*, ende de Keyser den laesten meer schein te draegen, heeft hem *Alexander* een vloek op 't lijff geschooten. Dese baldadigheyd ging den Keyzer zoo ter herten, dat hy sterker toe-rustende de Stad *Milanen*, die hier meest onder-roeyde, over-weldighde, wt-roofde, naereene algemeene verwoefinghe met zout besprengde, ende de verraed-stichters onder den bijldeede knielen. Als doen een eerlijk afscheyd vergunnende aen Grave *Henrick* van Gelre, ende zyne manhaftigheyd en trouw hoogh roemende, is van daer naer *Duytschland* vertrocken, om de *Saxische* onrusten te stillen, ende *Henrick* naer *Gelderland*.

14. Daer na is 'er tusschen de *Groningers* en *Govert* van *Rhene*, Bisschop van Utrecht den navolger van *Heribert*, on-vrede gereezen. *Heribert* had aen zijn enen broeder *Leffard* de Stadhouderschap van *Groningen* vereert. Als die zonder manlyke nalatenschap af-storf, stonden de zoonen van zyne eenige dochter (die met *Godeschalk Superoochers* een *Westfaels* edelman in echt had gezeeten) na het Ampt van hun grootvader: waer toe hen de Gemeente gunstigh schein, daer mede sy by 't leeven van hun bestevader groote gemeenschap hadden gehouden. De erven van *Ludolf*, anderen broeder van *Heribert*, die *Koeverden* en *Drent* bezaeten, wilden beweeren, dat haer als naeste maegen van vaders wegen het Stad-bewind naer gewoonte en de wetten toe-behoorde. Maer *Godefroy* van *Rhene*, die geen vuyr liet wt-gaen om zijn Sticht en hoogheyd te verbreyden, zeyde met goede reeden, dat met *Leffert* dit recht was verstorven, ende op hem als na-zaet van *Heribert* vervallen. Doch de *Superoochers* by de hand zijnde gelijk zy de herten bezaeten van meest alle de burgers, hadden zich bereeds verseekert van 't besit. De Bisschop onverduldigh over dit ongelijk, zoo hy 't noemde, ende met woorden ofte gesantengeen voordeel doende, maekte vast gereedschap tot den oorloghe. De neeyen van *Leffert* al te zwack by zich selve, gingen met vrienden raed en der borgeren, in de armen neemen Grave *Henrick* van Gelre, om alzo bystand van hem te erlangen. Aldaer goed gehoor en hulp-troppen bekoemen hebbende waer over de Grave zelf het Veldheerschap aennam, verreyden in haest weder naer *Groningen*, op hoop van den Bisschop, die de Stad ondertusschen had vermeerstert, ende daer om alles te bestuyren noch verbleef, te betrappen ofte met geweld wt te iaegen. *Godefroy* al te onmachtigh om zoo eene macht te weeren (behalven dat de burgery traegh was, ende den *Superoochers* meest toe-gedaen) wist van verbaestheyd niet ofte te blyven ofte te gaen, gelijk yemand die een wolf by de ooren heeft. Vond eyndlyken geraedsaem, op hoop van ontzet, ende vermits zyne voor-vluchtigheyd met schande schaede ende ook grootgevaer vermenghd was, in een hoogh en houwaer huys ofte tooren van tichel-steen op-gemetfeld zijn heyl af te wachten. Doch wanneer Grave *Henrick* ende zijn leger met

1160.

1162.

met hand-klappinge binnen de poorten traeden, is op 't lef de Biffchop wt flacuwhertigheyd, ende door aenraeden van zijn med-gezel *Arnolt van Cleve* op een donkere nacht naer *Floris Grave* van Holland toe gevlooden, laetende niet te min den tooren beset. Dewijl *Henrick* met de borgers dit Slot beoorloght, koemt de Biffchop een besteck met *Floris* gemackt hebbende, die een sterke macht mede voerde, met een ruck weder nae Groeningen. Echter en bezweek *Henrick* niet, verrichtende met zijn raeds-vriend en krijghs-medemaect *Did. van Batenburgh* wat eenighsins tot beschut van de Stad mocht dienen. De Hollander en Biffchop deden een verfoek op de Stad, dan te vergeefs; alzo die van binnen met stouthertigheyd vervulden 'tgeene aen hunne muiren ontbrack. Dese oorlogh duyrde ter tijd *Reynald* Biffchop van Kolen wt des Keyfers naem dit verschil zoo effende dat *Godefroy*, mids ontfangende 300. oude ponden silvers, de Stadhouderschap aen de *Superochiers* zoude vergunnen. Hier toe bewoog hem, behalven de vyandschap van *Henrick* van Gelre, de oneenigheyd welke tusschen hem en den Hollander sijn hulper weder op-stond over 't recht van *Ostergouw* en *Westergouw*. Waer over hy boven al forgh droeg, om zijn Gesticht tegen alle voor-vallen en aenpaelende vyanden in raekte te houden, op-werpente tegen Holland de Schants van *Montfort*, tegen de Geldersche de Sterkte *ter Horst*, tegen de Vriesen het Slot *Vollenhoe*, mitsgaeders de Vestinge *Woerden*, om alzo die van Utrecht zelve in val van moeyte-mackery een ring in den neus te leggen.

15. *Henrick* van de buyten-oorlogen zich tot stichtelyke werken ende naer huys begevende, beval niet wijd van Dotechem het cierlyke Klooster *Bielbeem* (daer nae *Bethlem* ende anders het *Laurens-huys* genoemd) voor de Augustyner Moniken wt den grond op te bouwen. Hier toe gaf oorzaak *Frank*, een man inde schrift wel niet ongegrond, dan tot de wterlyke werken van Gods-dienstigheyd noch meer geneegen. Want als hy naer dese gewesten was af-gekoemen, door in-geeven van *Barthold* van Santen en *Gijfelbert* * Woud-monik onder 't geleyde van Ridder *Bernhard* van Wisch, en vernoomen had dat die plaets den * Mark-genooten toe-behoorde, ende van daer een lichten over-gang was naer *Vervelt*, daer de Kloosterlingen *Herman* ende *Ian van Bredevoort* met *Roelof van Steenvoord* hem een kerk aenbooden, ried hem nochtans *Henrick* van Gelre binnen zijn Graeffschap te blijven, belovende zoo veel by zyne onderfaeten en de Mark-genooten wt te werken, dat de grond hem zoude volgen. Alsdoen ging *Frank* hier ankeren, stichtende eerst een houten kercken, 't welk daer nae door *Balduin* Biffchop van Utrecht, na een merkelyken aenwas van de Geestlyke, op 't verfoek van *Frank* mildelyken is begifighd, als mede door Grave *Henrix* zoon *Otho* en zyne weduwe *Richardin*, die ten tijde van Abt *Willem*, den navolger van *Frank*, het Klooster met landeryen en anders rijkelyken besorghde. *Henrix* aflyghheid word van 't meerendeel der Schrijvers op het tegenwoordig iaer 1162. te boek gesteld. De Hollandfche en Vriesche Iaer-boeken haelen

hem noch op in 't iaer 1164. in het verschil van Biffchop *Rhemen* met die van Groeningen, daer nochtans *Beka* het end van dese onrusten stelt op het iaer 1163. soo dat misschien dese oorlogh by zyn zoon *Geeraert* naderhand is op-genoomen en af-gesponnen. Hoewel ook Keyser *Frederick* in zeeker een geweld-brieff zelf van den iaere 1165. duydelyken meld van *Henrick* Grave van Gelre, op wiens begeeren ende op 't begeeren van *Godefroy* Biffchop van Utrecht, ende van *Floris* en *Diderick* Graven van Holland en Kleeve hy toe-stond, dat de † Nie-dam tusschen den Rhijn ende de Zee tegen den over-loop van de Noord-zee geleyd, door-gesteeken zoude worden, ende wegh genoomen de kribbe van den Rhijn door den Grave van Holland by *Swadenberg*, nu *Zwammerdam*, doengraeven, maer in 't geheel blijven de dam omtrent *Wijk te Duerstede* in den Rhijn op-geworpen. By *Scinare* dochter van *Godefroy Boullon* Koning van Ierusalem had hy verweckt † *Arnold* Aerts-biffchop van Kolen, neffens *Geeraert* en *Otho* beyde zyne nazeten op dery, *Marie* getrouwd aen *Geeraert* Grave van Loon, wiens zoonen waeren *Lodewijk*, *Geeraert*, *Henrick*, ende *Arnulf-Henrick*. *Agnes* van Gelre was tweede vrouw van *Henrick den Blinden* Grave van Namen en *Luxenburgh*, die ze eerst wt quaed vermoeden verwierp, maer naer vijftien iaeren door tusschen-koemen van den Hertogh van *Braband* ende *Aerts*-biffchop van Kolen in genade en op zijn bed weder aen-nam, ende onlanx daer by teelde een dochter met naemen *Ermesend*. *Margriet* van Gelre gepaerd met *Engelbert* Grave van den *Bergh* en der *Mark* was moeder van Grave *Adolf* van den *Bergh*, ende van *Engelbert* Biffchop van Kolen. *Henrick* is de eerste van de Geldersche Graven neder-geleyd in de Abdyte * *Kamp*, door de Graven van Gelre en Kleeve ende Biffchoppen van Kolen mildelyken begaefd. Of Grave *Arnold* van Kleeve, die mede in den iaere 1162. is over-leeden, *Henrick* voor-gegaen ofte gevolghd zy, daer van hebick geene zeekerheyd.

* Siet op 't iaer 1128.

† *Noda agger, est in aubentico. Andere verstaen hier door het Rhienische Veen, 'twelk onder de Velouw ende eensdeels onder Utrecht te huys behoord.*

† *Aub. Miræus geeft hem ook een zoon Diderick, ende een dochter met naemen Catharine. Siet onze Aenteyk op de 25. afdeylinge. By gebreck van naerder berisken ick dit noch toestaen nochtē ook strafsen. 't Gebeurd zomwylen, dat de ouders eenige kinderen, om haere ondeugd, onbeguedemheyd, mismaektheyd, ofte om dat sy aen laeger geslachten gaen trouwen, over de hand slaen en met den neck aenzien: ende dat de Schrijvers, om deeze etterbuylen en de eer der Vorstelyke huizen niet teraeken, zulke schand-vlecken wt hun boeken en Geslacht-rollen willens vergeeren en over 'thoofd zien, geijk het misschien gedaen is met de huys-vrouw van Heer *Walter van Egmond* *Clementia* van Gelre, wiens rechte ouders nochtans onbekend zijn, ende, zoo men zegt, op 't kerk-hof. 't Kan wezen, dat deze *Diderick* alzo zy hernoemd na den broeder van zyne groot-moeder *Hedwig* van Holland, Biffchop *Diderick*.*

* *Exempt.*

* *Limitum praefati.*

Om de voor-ouders te weeten van *Seinare* van Lotringen, willen wy een stuk van haer stam wt *Miræus* hier achter ten toon stellen, ende een aenvangh maeken van GOVERT den gevangen, Grave van Verdun, die gestorven is in 't iaer 984. ende vader was van

GOVERT den kinder-loozen, Hertogh van Neder-Lotringē, gestorven 1023.	GOTHILO den Grooten, Hertog van Over-en Neder-Lotringen, ende, door gifte van Keyser <i>Koenraed</i> , ook Grave vā Drent ende Velouw, gestorven 1044. wt hem zijn gebooren	ADALBERO Bisschop van Verdun.	FRED. Grave van Verdun.	HERM. Grave van Dargisberg.	ERM-GARD.

GOVERT de groote, Hert. vā beyde Lotrijckē, gestorvē 1070. de vader van	STEVEN de negende, Paus van Romanen.	GOTHILO de Looime, Hertog van Neder-Lotringen, gestorven 1046.	ODA vrouw van <i>Baldrick</i> , toege-naemd <i>Lambert</i> , Grave vā Loeven, die moeder was van <i>Henrick</i> den tweeden Grave van Loeven.	REGELIND, vrouw van <i>Albert dē 2.</i> Grave van Namen.	MECHTELD, vrouw van <i>Raginer</i> den 4. Grave vā Henegouw.

EUSTACHIUS den drieden. } GOVERT van Boullon, die vader was van *Seinare*, de huyf-vrouw van onsen *Henrick*. } BALDUIN.

Op dese Rolle staet *Gerberg*, die in echt-schap heeft geleefd met *Mengoos* Voogd van Gelre, niet onder de kinderen van *Govert* Grave van Verdun, gelijk zy, mijns oordeels, nochtans behoorde, ende *Velpens* hand-boexken zūlx aenwijst. Want de gelegentheyd van tijden niet verdraegen kan, dat zy wt yemand anders dan wt desen zoude zijn gebooren. Ziet den vermaerden en overnaertigen *Pontan.* in het leven van *Mengoos*.

GEERAERT van NASSOUW de tweede, Vierde Grave van GELRE en ZUTPHEN.

16. *Geeraert* oudste zoon van *Henrick* schijnt den Groeninger oorlogh naer dood zijns vaders te hebben gkoeffert, tot dat die door *Reynald* Bisschop te Colen wt des Keyfers naem is bygeleyd. Waer na over de Vriesche Graef-schappen van *Oostergouw* en *Westergouw* tusschen den Bisschop van Utrecht en Grave *Floris*, zijn wylen mede-stander tegens de Groeningers en *Henrick* van Gelre, op nieuws kraekeel is gevallen. Dan alsoo de Geldersche-man zich hier buyten hield, en de Bisschop merkte dat hy zonder wttheemsch bystand den Hollanders niet en was gewoogen, ende de Vriesen d'een zoo weynigh vermoghten als d'ander, nam hy zijn toevlucht tot den Keyfer, die hier over zelf van Aken naer Utrecht afdaelde, ende de vrede alsoo koppelde, dat hy de dingralige landschappen tot aen de **Lauwers* toe-^{* *Lavica*} gelijkelyken onder hun verdeylende, wt zijn naemaldaereen † Stad-holder zoude bestellen. Alldoen is van den Keyfer een opene brief wtgegeeven, naderhand by *Frederick* den tweeden gestaedet, waer by hy aendie van Utrecht vrydom vergunt van de Thielsche en Keyfersweerd-sche tollē, wtgefonderd van den zee-tol, ofte veel eer den Thielertol naer † *Keyfers-weerd* over-brengh, ten ware sy van over zee ofte van * verre quamen aengezeyld. In 't iaer 1170. was 'er duysterheyd tusschen *Govert* Bisschop

† *Vide si lubet Pontan. pag. III. item pag. 126. & seq.*

† *Werda, Caesaris werda, vel Insula.*

* *Van overwijdē haf. ita diploma.*

van Utrecht en den Grave van Holland over des Bisschopsvrye luyden, ende wierd de Grave van Gelder onder-vraegd, of een vry man, nochtans dienst-plichtigh aen 't Rijk, zich en zyne goederen, waer voor hy het Rijk dienst schuldigh was, door houwelijk ofte eed van 't Rijk mochte bevryden? 't Welk de Grave gevonnist heeft in geener maeten te moegen geschieden, hebbende in deezen tot mede-stemmers de Graven van Holland, Kleeve, en verscheyde andere luyden van kennis en aensien. Maer hoewel nu 't Bisdome van Utrecht en 't Graeffschap van Gelre in een langwylige stilte zaeten, zijn daer nochtans andere zee- en hemel-plaegen, als storm-winden, yffelyke donderen en blixems, gelijk mede zee-vloeden op-gekoemen, welke den Rhijn en Maes zoo wijd achterwaerts dreeven, dat in den iaere 1170. en ook drie iaeren laeter de baeren 't Utrecht aen de vesten spoelden, ende alles rond-om blank staende, zelfs huysen en boomen van den water-draef wt den grond wierden wech geruckt. Dicht by de wal wierd in een net opgehaeld een Cabeliauwt ofte Bolk, welk geslacht van vissen zich nergents dan in zee geneert. De Bisschop hier door aengerackt, en verzuymde niet, naer gehouden kerken-raed, allenthalven door zyne Gestichten vast-en-bede-dagen wt te schrijven, om alzo met den gestoorden God te verzoenen. Alsdoen wierd de laeste hand geleyd aen de Sterkten en Schantsen, welke hy tegen de Hollanders, Vriessen, en Geldersche hier en daer had doen bouwen. Omtrent desen tijd is door Henrick Hertogh van Brabant aen een plaets daer te voren een groot bosch hadde gestaen, gesticht de nu bloeyende Stad van Hertogen-bosch, om daer door de Geldersche waegh-halsen die dagelijx daer quamen moeskoppen in teugel en binnen hunne grensen te houden.

1177. 17. Als na Govert van Rhenen tot het Bisschop-
schap van Utrecht was opgevoerd Balduin heb-
bende tot broeders Diderick Kerken-vooghd al-
daer neffens de Graven Floris van Holland ende
1178. Otho van Benthem, is Gelderland met het Bis-
dom in een zwaeren krijgh verwerred, wt zaek
de Hertogh van Brabant had verzuymt van
den nieuwen Bisschop tijdelijk verly te bidden
over * 't leen van de Velouwe, welke de Gel-
dersche van den Brabander weder in onder-leen
bezaeten. Waer over hy vergrimd (in plaets
vanzich op den Hertog te wreken) een vyand-
lyken inval gingh doen op de grensen van de Ve-
louw welke Grave Geeraert van zyne voor-zaeten
was aen-bestorven, in-neemende met het zwaerd
ende vol volx stoppende alle wel-geleegene
plaetsen, laetende daer nevens over-al verluyden,
dat de Lotringsche opdraght als geschied buyten
kennis en toe-stemmen van den Bisschoplyken
stoel was krachteloos en van geener waerden.
Geeraert door desen in-tocht geheel wt de Ve-
louw veriaeghd, was over 't verlos van zoo een
staetige landschap (gelijk men denken kan) niet

weynigh ontroerd. Om dan desen smaed op des Bisschops naeste gewesten te wreken, ver-
schoonde hy, zoo veel mogelijk, zyne eygene,
die van den Bisschop zoo zeer met besettinge
waren over-laeden, in-zaeten, ende zyne krijgs-
macht te gaeder tegen die van Deventer te kost
leggende, besloot dese Opper-Stad van Over-
Yffel met een streng beleggh. Welke Vesting hy
allen toevoer benam, ende voor de wterste ver-
overingh niet zoude hebben quijt gescholden,
hoewel de Bisschop met handen en voeten daer
tegen worstelde, ten waere Keyser Frederick
doen nae beneeden af-koemende de belegering
en hevighy had geschut, gevende de Velouw
wederom aen Geeraert, ende een bestand voor
etlyke iaeren treffende, met straffe beveelen van
zulx aen weder-zijden nae te koemen. Op 't
naeste iaer was Geeraert met Otho en Willem Gra-
ven van Kleeve en Meurs, ende Willem Vry-heer
van Arkel tegenwoordigh op het beruchte Rid-
der-spel, 't welk Grave Floris van Holland bin-
nen Kolen had aengestelt. Een iaer laeter trock
hy met de Graven van Kleve en Berge den Hol-
lander te hulp, wanneer het Graeffschap van
† Aelst ofte de heerlijkheyd van Waes Philips
Grave van Vlaenderen wierd ontweldighd, wt
zaek hy tegens recht en reden, zoo hem de Hol-
lander liet dunken, het eyland van Walcheren nu
lange iaeren in-hield. Dese twist is door tusschen
sprecken van groote Heeren alzo vereffend, dat
Floris die al vechtende van den Vlamingen was
gevangen, zonder geld los zoude gaen, het land
van Waes aen den Vlamingh, ende Walcheren
aen den Hollander weder worden in-geruynd.
Onlanx daer aen is Geeraert, loopende als noch
den tijd van 't bestand met Balduin, vreedelyken
wt de wereld gegaen, ende niet, gelijk Berchem
voor-geeft, in den iaere 1170. nademael, vol-
gens zijn eygen beken, Geeraert met Bisschop
Balduin is hand-gemeen geweest, die nochtans
in den iaere 1178. eerst op de stoel is geraekt.
Hy heeft twee vrouwen ende echter geene kin-
deren gehad. De eerste was Margriet van Span-
heim Gravin van Hesbanien: de anderde Ide
dochter van Matheus en Marie Graven van Bo-
logne, die binnen 'siaers Geeraert verliefende,
haer morgen-gaewe en geschonken goed voort
dadelyken naer huys sleepte, ende naer twee ia-
ren aen Barthold Hertogh van Saringen hertrouw-
de. Veele gelooven, dat hy te Zutphen, maerick
dat hy te Wassenburgh, daer hy een Canonick-
schap had op-gericht, zy begraven. Want of
schoon de kerk te Wassenburgh van Geeraert den
† eersten, zoo men meynd, zy geleyd, heeft het
nochtans meerder schijn, dat die by desen Gee-
raert zy voltrocken.

† Alostanus Comitatus, Flandria Imperialis.

‡ Velpen getuygt dat de stichtings-brieven by hem
gezien melden van Geeraert den eersten, ende
van 't iaer 1110.

1179.

1180.

1181.

OTHO van NASSOUW de tweede,

Vijfde Grave van GELRE en ZUTPHEN.

1182. 18. Als Geeraert zonder geboorte was af-gestorven, zijn beyde Graeffschappen van Gelderland en Zutphen door een zijd-val zijn broeder Otho aenge-erfd, dien de lust van zijn gebied te vergrooten geen rusten liet. Onder andere braght hy *Emmerick*, 't welk ten tijde van Bisschop *Adelbold* alleen voor de helfte Gelders was, in 't geheel onder Gelderland, vergunnende aen de Stad en 't Schependom zoodanige vryheeden en rechten, als de Geldersche Steden genooten. Verkreeg daer behalven, † twee iaeren naer zijns broeders wtvaart, door een mild-rijke gifte van Keyser *Frederick*, wanneer hy den Rijx-dagh te Ments by-woonde, ende met raed der Rijx-Vorsten, de Burgt-graeffschap van 't Slot te Nymegen. Wierd daer nevens, als zijnde met zyne voor-zaeten steeds geweest een trouw verplichter van 't Rijk, ende die den Keyser tot zijn Ierusalemfchen tocht veele penningen had by-gezet, erfelyken beleend met den ‡ tol tot Nymegen, welke den

† Vide autorem pag. 115. de anni arà.

‡ De brief brengt niet anders mede, dan dat de Keyser den Burgt met den Tol de Kleeffsche wel ontrocken, ende onsen Otho daer mede, als mede met 300. marken Kolensche penningen, (welke de Tollenaer in der tijl bemen zijne nazacten iaerlijx en erfelijken wt den tol tot herstelling en bewaer vanden Burgt zoude wtreyken) heeft beleent, dan effenwel den Tol zelue aen zich en 't Rijk behouden. Zulx dat doen Otho noch de Stad noch 't Rijk noch den Tol van Nymegen heeft bekoemen, gelijk de gemeene meeninge is, dan alleen den Burgt ende een aendeel van den Tol. Want de Stad en 't Rijk heeft eerst Otho de driede, neve van deezen, gekoft van Keyser Willem, ge'ijk het vervolg dezer Geschied. zal wtwijzen. Siet hier na het 25. hoofd-stuck.

erfelyken

Grave van Kleve doen by oordeel is ontkend, om dat hy naer vorige waerschouwingen, had versuymt, drie Engelsche scharlaekens, yeder vijftig ellen lang, tot een iaerlijxe * erkentenis aen den Keyser over te schicken. Daer en tegens heeft *Otho*, ten opsichte van zoo een blinkende weldaet, voor hem en zyne erven aen 't Rijk ende den Keyser eed van trouwigheyd en plicht van manschapp gedaen. Ende is alzoo *Otho* onder de Geldersche en Zutphensche Graven de eerste naem-voerder geweest van Volmachtiger ofte Voogd van 't Hof en 't Rijk van Nymegen. Door desen * brief word dan gestraft de voorwendinge van de Kleeffsche Iaer-schrijvers, dat *Otho* den Keyser met veele schijven Nymegen zoude hebben wt de hand gebrooken. 't En is niet buyten den wegh 't geen de Saxische Gedenk-boeken aentrecken, hoe *Henrick* van Brunswijk, die doen de machtighste was naect den Keyser, onder hem hebbende Beyeren, Swaben, Saxen, de Noremberger krejts, ende daer en boven de Wandelen met een leger vervaerdende, om zijn overweegenden trots door Keyser *Frederick* en d'andere Duytsche Vorsten, wien zyne al te groote heerlijckheyd in de oogen wee dede, op defentijd in den acht wierd gedaen. Voor andere was *Philips* van Hennesberg Bisschop te Kolen, door een spijtig woord van *Henrick*, dat te weeten zijns Vorstendoms paelen zich de geheele lenghte van een ruyters-speer wtstreckten over den Rhijnkant by Duyts, zoo geterghd, dat hy zich daerom alleen vyand verklaerde, gelijk hy zulx aen den Grave van Gelre heeft over-griefte. Waer over *Philips* den Keyserlyken acht tegen hem zullende wtvoeren, en mede voerende buyten de hulp-troppen van *Otho* van Ge're het volk van *Godefroy* Hertog van Braband, der Graven *Philips* van Vlaenderen en *Diderick* van Kleve, naffens van *Willem* van Gulich, *Engelbert* Grave van den Berge ende van andere aenbuyrende Vorsten, den Keyzer met een schickelijck leger is by-gekoomen, die by de drie iaeren met *Henrick* in Saxen omspringende, hem eyndelyken geheel Duytschland te bange mackte, wegh schenkende aen den Bisschop van Kolen den gantschen streek van Westfalen en Angeren, by den Brunswijker te voeren bezeeten, behalven de hoofd-stad van * Soest, waer voor *Philips* naderhand aen handen van den Keyser telde 50000. mark fijn zilvers. De op-gevolgde verzoeningh gaf hem van alle syne landschappen niet wederom dan slechts Brunswijk en Lunenburg: de vordere moefte hy af-zweeren. Tot belooningh van dese dienften heeft Bisschop *Philips* aen Grave *Otho* als Voogd van Nuys, boven de baeten van dit leen, met bewilliginge van 't Gods-huys te Kolen, vereerd vijftigh mark Kolensch gelds, welke iaerlijx op Martens-dagh aen *Otho* en zyne nazacten

* Siet op het iaer 1052.

* Vid. Tondanum pag. 114.

* Susatum.

erfflyken wt den tol van Nuys zouden worden wtgekeerd.

1186.

* Siet op het
iaer 1178.

19. Middeler-wijl dreef *Balduin* van Utrecht weder op nieuws de zaek van de Velouw, afbrekende de vrede met *Geeraert* * van Gelre geslooten, ende het twist-garen zockende: waer inne hem de hand wierd geboden van *Florís* den Hollander, en *Diderick* van Cleve, die om 't benooinene Burg-graefschap van Nymegen op *Otho* was gebeeten. *Otho* door de verwoestingh zyner Graefschappen wt den sluymer gewekt, ende alleen geen kans ziende tegens drie zoo steeuwige vyanden, ging zyne bond-vrienden wederom aenspreken, als te weeten de Bisschoppen van Colen en Munster, de Hertogen van Lotringen en Brabant, door welker wtgifte de Velouw eerst aen Gelderland was vast-gelijmd, ende voor 't leste den Grave van den Berge. Dese zijn te gaeder met hunne troppen recht op Deventer aengegaen, waer binnen neffens den meesten roof van de Velouw een sterke bezettinge, ende schier alle de ruytery van *Balduin* waeren beslooten. Ende wanneer, * om de Stad wt den nood te helpen, de Bisschop en Hollander hunne macht by een mengden, zoud ze *Otho* tot aen de brugh tusschen Koudekerk en Alfen hebben vervolgd, daer een heet kamp-gevecht voorviel, ende ten weder-zijden veele in 't zand vielen. De saek scheen eyndliken zoo geschaepen, dat die van binnen t'zaemen met de Stad in handen zouden zijn gevallen, ten ware de Bisschop in tijds naer ontzet had omgesien. Want de Keyser die sich doen aen den Rhijn-kant niet verre van daer verhield, verneemende wt *Balduin* den nood der belegerde, op 't spoedighste naer beneeden is af-gedaeld, die by zyne wtspraak en vlucht-oordeel den Grave middeler-tijds het ongemoejd bezit van de Velouw toe-kende, tot dat by algemeen vonnis der Rijx Vorsten anders zoude zijn beraemd. Naer beslechtinge van de inlandsche onrusten begoft de Keyser als een tweede *Boullon* op het aenstouwen van Paus *Urbaen*, sich tot den heyligen krijgh ende verlossing der Christenen in de Ioodsche landen gereed te maeken. Dien volgens lieten zich op den Rijx-dag te Ments, tot dien eynde wt-geschreeven, ineygene hoofden vinden de Keyser met zyne twee zonen *Henrick* en *Frederick*, neffens de Graven van Gelre, Holland, en Vlaenderen, ende de Duytsche Vorsten en Bisschoppen, alwaer *Frederick* Hertogh van Swaben, des Keyfers anderde zoon, met goedvinden der Rijx-standen, door den Bisschop van Wirtzburg, naer voorgaende kruysfinge, tot Onder-hoofd wierd verkoosen om den tocht en alles te bevorderen, die ook van stonden aen, wt last zijns vaders, den Saladin den vrede liet op-seggen. Als hier mede het heele iaer ten eyndeliep, is de Keyser op 't volgende iaer naer Regensburg gereysd, daer vast alle die geene by een schoolden die hem te land souden volgen. De vordere die de zee op de zijd hadden, als de Graven van Gelre en Holland, behalven de Koningen van Vrankrijk en Engelland, ende die de oevers van Denemarken en Vrieland bewoonden, zijn te water over-gescheept. Waer van eenige zeylende langs de strand van *Afrikaen*, de Saraceensche Stad *Sylvina*, de gewoonlyke quel-plaets van Spanien en de over-buyrende grensen, overmanden, vaerende van daer naer Sicilien, de vergaeder-stede van de vloot. *Frederick*, als gefeyd, te land gaende en dringende met de zyne in 't

* Refert
Tefmach.
pag. 500.

1188.

1189.

hert van Afiën, heeft de Turken in drie groote veld-slaegen by de Stad * *Iacanto* neder-gematst ende verstroyd. 't Welk zulk een schrick veroorsaekte, dat de Saladin Cilicien ruymende, heel weemoedigh naer kleyn Armenien gingh vluchten: gesweegen, dat het vaerend volk de zee-kust allenthalven onbruykbaer maekte, in-neemende en plonderende de naefte Steden. Alldoen stond het daer op, dat de Saraceenen en Turken t'eenmael zouden zijn gedempt geworden, ten minsten wt *Syrien* en *Egypteen* verftooten, had het Christenrijk desen Keyser langer mogen behouden, die op zeeker een tijd met een kuym en verhit lichaem in een stroom baedende met sulke rijbeling wierd bevangen, dat hy onder de handen van sijne draegers den geest gaf, bekoemende tot een na-volger zijn zoon *Henrick*. Zijn tweede zoon *Frederick* het doode lichaem in de Stad *Tyrus* onder-delvende, braght het over-schot van 't leger naer Antiochien. In 't iaer 1190. * heeft *Otho* met sijn broeder *Geeraert* ende Bisschop *Balduin* alle de vryheden der Stad en kerk van Zutphen vernieuwt ende vermeerderd, ten over-staen van *Richarda* van Gulich sijne huysvrouw, sijn zoon *Henrick*, *Henrick* van Kuyk, *Henrick* van Dalheim en Kessel, *Ian* van Ahuys, *Ludolf* van Steinfurd, *Henrick* van Borkelo, *Willem* van Bronkhorst met sijn broeder, *Wolter* van Vein met sijn broeder, *Wolter* Spiring, *Otho* van Bueren, *Richold* van Utheren, *Werner* van Bercheim, *Pelgrom* van Knipfelde, *Diderick* van Batenburg met sijn broeder *Steven*, *Ludolf* de Kleyne, *Overo* van Strachel, *Diderick* van Hüerenfeld en *Govert* sijn broeder, *Reiner* Grondfinial, *Henrick* van Dalenbricht, *Diderick* van Volve baftaert-broeder van den Grave, *Henrick* van Elbinge, *Pelgrom* van Huerde, *Willem* en *Henrick* van Dam, *Bartolom.* van Baer, *Evert* Schenker, *Klaes* vā Voorst, *Zachar.* en *Iacob* van Arnhem, *Iacob* van Middachten, *Arent* Rint en andere. In *Syrien* is mede op het iaer 1190. ofte een iaer laeter gebleeven Grave *Florís* van Holland, ende in den Ierusalemfchen tocht *Rupert* van Nassouw, bloed-verwant van onsen *Otho*. Eyndliken wierd ook naer een drieiaerigh beleghe vermeerderd de Stad *Ptolomaïs*, daer veele Christen-Vorsten van de smettelijke siekte zijn vernield.

20. *Otho* te huys koemende vond Bisschop *Balduin* van Utrecht met *Florís* Stad-houder van Koeverden in knibbeling, waer aen de nabuerige Groeningers niet alleen maer ook de Geldersche vast raekten. Binnen Groeningen stond een kercken, 'twelk als de Bisschop hem aen-eygende, en de borgery het van hare voor-ouders tegen het stroopen der Noord-mannen zeyde gebouwd te zijn, is de Bisschop tegen haer wtgevaeren, verwijtelyken op-haelende hare onlanxewan-trouw en af-val. Dese oneenigheid voortkruypende braght *Florís*, hoewel een Leen-man van den Bisschop, mede aen den rey, die zich verlaetende op sijn over-buer den Grave van Gelre en Zutphen, welk de Hollanders, het stamhuys van *Balduin*, niet wel en vermoght, ofte (zoo andere schriiven) van den gedachten Grave en sijne gierigheid aengeprickeld, alle die geene die eenige waeren ofte liif-neering wt Vrieland naer Benthem vervoerden (daer *Otho* des Bisschops broeder Grave was) over-rolligh veer-geld af-tockte. De Bisschop hier over gestoord ende met dreygen niet op-doende, heeft met sijn broeder de wapenen in de hand, ende naer lang geweld

* Iconium.

1190.

* Refert
Tefmach.
in Leone
suo Gelr.
pag. 487.

1191.

1193.

weld Koeverden en Floris met zyn stief-zoon Volker in verzeeking genoomen. Het Slot gaf hy den Ridder *Gasbert Postekin* een Hollander ende daer nae sijn broeder *Otho* van Benthem te bewaeren. *Volker* een rap iongelingh wierd onlanx daer nae door 't bekuypen van sijns vrouwen vrienden op vrye voeten gesteld, onder beloften van sich tegen den Bisschop nemmermeer op te setten; doch vergat haest desen dwang-eed, ende ontleende, oprichtende een naerder verbond met *Otho* van Gelre, van hem een goede macht. *Otho* had hier toe zyne redenen: want vermits men hem te laste leyde, dat hy voor de tweede in-neming van Koeverden, wt nijd ende in spijt van den Bisschop, de Drentenaers onder duym opstookte, betoonde hy het tegendeel, raedende den Bisschop, dat hy over-neemende van de Groeningers vier en vande Drentenaers twaelf pands-luyden, de heele zaek te *Deventer* zoude laeten middelen. Als dien volgende *Otho* de gyselaers daer leverde, zijn die van den Bisschop tegens alle billijkheyd verzeekerd, in 't geficht van den Grave, die daer op met een bulderend gemoed de Stad was wt-gerocken. Soo dat *Otho* naderhand, zonder groot onrecht, *Volker* met volk en geld heeft gestrijft, daer mede de geheele Drent en Twent tot af-valligheyd, en 't verlooren Slot wederom in zijn geweld gebraght. De Gemeente van Groeningen ging den zelve gang, zich niet ontsiende den Bisschoplyken Stad-houder in een op-loop te dooden, en hare vervallene vesten met eene onvermoeyde gauwigheyd te her-bouwen. De Bisschop hier over wt-sinnigh van gramschap heeft in der haest een leger op-gelicht, ende een vyandlyken aenstoot op die van Twent en Drent gedaen, dan (alzo ze *Volker* een moed in-sprack, en de Geldersche benden hem voor de neus leyde) noch haer noch Koeverden oyt tot gehoorfaemheyd weeten te dwingen. Maer de Bisschoppen *Philips* van Kolen ende *Koenraed* van Ments meerder onheylen wt de t'zaemen-zweeringe van Grave *Otho* ende *Volker* te gemoed ziende, begaven zich naer *Deventer*, om dese twee-spalt wegh te nemen. Doch aengezien de Grave van Benthem dese voor-werpselen zoo voor hem als voor zijn broeder beswaerlijk oordeelde, is de vrede terstond weder gescheurd. Waer nae sy beyde gelijkerhand hoewel met verlies tegen de Drentenaers zijn slaegs geweest.

21. De Bisschop niet te min zijn heyr omtrent den Yffel-stroom vervullende ende zijn geleeden schaede op *Otho*, zijnde naer zijn dunken den blaes-balk en 't bysonderste steunsel zynor oproeger onderzaeten, poogende te verhaelen, heeft de Velouw op nieuws geplaeht, ende alles te zwaerd en vyer door-loopende een lekeren buyt naer huys gevoert. *Otho* daer en tegens, om den Bisschop niet schuldigh te blyven, is met de Drentsche benden van bystand niet op de Velouw, die genoeg was geschonden, dan in de vryheyd van Othmarssen ende daer omtrent in gevallen; daer hy alle vlekken van 't Sticht liet in de as leggen, ende aen sijn volk ten bestengeeven. Daer en boven had hy *Deventer* naer een beleg van elf daegen met storm-paelen, † bocken, en andere werken zoo bestreeden, dat de Stad als lagh en ziel-toogde, wanneer *Henrick* Hertog van Lotringen en Braband ter rechter tijd tusschen

† *Arietes Romani*. De quibus vide *Clariff. Buxhorvium* in *hisor. Zeeland*.

beyde viel, die voor een korten tijd een wapen-stilte bedingende, van Keyser *Henrick* den seften een beschreeven vlucht-oordeel mede braght, luydende, dat het Graeffschap van de Velouw, waer in de Utrechtse Bisschoppen eerst van hem en sijne voorzaeten waeren beleend, de Bisschop op nieuws van hem zoude ontfangen, van den Bisschop de Lotringer, ende van de Lotringer eyndlyken *Otho*, omgedachte landschap als wel eer sijne voor-vaderen vry ende vrant ten eeuwigen daegen te besitten. Maer als de Drentenaers weygerden dese voor-waerden gestand te doen, wt zaek sy schier alle hunner landen inkomsten aen *Otho* van Gelre voor de betaeling van 't krijgs-volk hadden verticht, is de Bisschop volgens den raed van de zyne, om dit ongelijk mede over hem ende zijn Bisdom niet te laeten gaen, naer Ments verreyfd, ten eynde om zyne klachten aen den Keyser te doen; daer hy ook van hoofd-sweer en ouderdom in een krankte is gevallen, ende wt dit leven verhuysd. Na zijn doodlyken afgang zijn de Graven *Otho* van Gelre en *Did*. van Holland over den stoel van Utrecht aen 't knibbelen geraekt. Want na dat 'er by die van de Stad twee tot Bisschoppen waren voor-geslaegen, te weeten *Diderick* Kerken-voogd aldaer, broeder van den over-leeden *Balduin* ende oom van Grave *Diderick*, ende *Arnold* van *Ipsenburg* Kerken-voogd van *Deventer*, is dese tweedragt door de Graven van Gelre en Holland gekoesterd, die ook beyde tot dienst van hunne maegen met volk van wapenen binnen Utrecht in-trocken. Ende alsoo d'een de Geldersche met die van Over-Yffel, d'ander de Hollanders aen de hand had, heeft ze de Keyser beyde naer den Paus geweesen. Middeler-wyl liet de Keyser, die *Diderick* den Hollander meer lief-kooftde, door deszelfs neeve Grave *Diderick* van Holland het Bisdom bedienen. De Grave van Gelre die zulx met dwarsche oogen aensagh, en de Drentenaers zoo onder de hand als in 't openbaer had gestijft in hun opzet, deed al wat hy moght om *Diderick* in dese zyne momberschap te beleedigen. Ende hoewel hy veeltijds op de Schants ter Horst ten platten lande vertoefde, om de Bisschoplyke inkomsten in te maenen, wierd hem efer wt Over-Yffel niet toe-gebraght, vermits *Otho* acht vervolgens het Drentsche verdragh zijn verschot van geld en volk daer aen dacht te innen.

22. *Diderick* dit wijs wordende, viel al stroopende met zyne versch-geworvene Hollandsche en Zeeuwsche knaepen in de Velouw. Als hy nu een rijken buyt wt de dorpen en weyden by een hebbende gehaelt weder op sijn vertreck stond, is hem *Otho* tot aen den * *Heymers-bergh* na-geset, op hoop van een deel der plunderagy hem te ontiaegen. Maer wanneer naer een weynig vechtens veele aen beyde kanten quamen te tuymelen, en de Geldersche allenxkens den wijk namen, is *Otho*, gevende aen sijn paerd de spooren, den dans over den Niedam ofte Neudam (daer nu de Grebbe is) geluckelyken ontsprongen, achterlaerende een goede menigte van slechte rotgezellen, die *Diderick* gevangen wegh voerde. Dit gedaen is *Willem* van Holland, hoewel van zyne moeder *Ade* gewaershouwd, wt Vriesland naer het huyster Horst gekoemen, om sijn broeder te begroeten en geluck te bieden. Dan binnen gaende wierd op staende voet door *Henrick* *Kyaen* een Geldersch-man aengegreepen, ende in de gevangenis geleyd, die voor desen in Vriesland aen dese zijd van 't Vlie in *Willems* heerschappy

ſchappy op buyt loopende, van *Willems* volk weder met verlies was wtgedreeven. De † *Vriefen* melden, dat *Kyaen* door *Otho* van *Gelre*, wiens naem hy nochtans verſweegh, bedecktelyken was wtgeſonden. Maer *Willem* onlanx daer na met gefwindigheid wt den band ſpringende, tot blijdfchap van alle menſchen die dit broederlyke ſchelm-ftuck verfoeyden, is behouden in *Gelderland* geraekt, en van den inwoonders voor den *Grave* gebraght, die *Willem*, ſijn vorigen kaemerraed in den *Atiaenſchen* tocht, met alle minnelyke eerbiedigheyd onthaelde, ende daedlyken weder vry naer *Vriefland* liet trecken, daer hem zyne lieve onderſaeten op 't vroolijxte hebben gewellekomd. Hier wt ontſtond een nauwer verbintenis tuffchen *Willem* en *Grave Otho*, wiens dochter *Adelbeyd* hy ook op 't naefte iaer ten houwelyk ſocht ende verwierf. Dan de bruyloft wierd eerſt op het daeraen volgende iaer met een ongelooflijk vreughden-geſchrey van beyde de *Vriefen* en *Gelderſche* heel ſtaetelyken binnen *Staverden* gehouden. Waer na *Willem* met zyne iongs-getrouwde naer zijn luſt-huys te *Oofter-zee*, in de *Seven-wolden*, is verreyſd. Wt dit houwelyk zijn naderhand de hoogh-moegende mannen geſprooten *Floris* *Grave* van *Holland* en *Otho* ſes-en-dertighſte *Biffchop* van *Utrecht*, behalven *Floris* den vierden van dien naem, die vader was van *Willem* *Roomſch* *Keyfer*. Onder dit is by den *Paus* wt-geſprooken het eynd-oordeel over beyde verkoozene *Diderick* en *Arnolt*, dat te weeten *Arnolt* van *Yfenburg*, die den *Grave* van *Gelre* tot een voor-ſpraek had, den *Biffchops*-ſtoel zoude bekleeden; dan te *Romen* vertuckende, is weynige daegen naer ſijne beveſting over-leeden. Doen ſtelde de *Paus* in ſijne ſtede *Diderick*, die by den *Hollander* was genoemd, hem vermaenende met den eerſten naer huys en ſijn *Bifdom* te vertrecken; doch is onder wegen te * *Pavien* (gelijk een paerd effen voor 't groeyen van 't gras) al mede geſtorven.

23. Met beyde *Biffchoppen* zijn ook terſtond af-geſtorven alle vinnigheeden tuffchen beyde *Graven* over der zelve keur voor heen gepleegd, ende om een vaſter band te maeken, is beſlooten, dat *Henrick*, om ſijne *Godvruchtigheid* de *Heylige* toegenaemd, zoon van *Otho* van *Gelre* tot zyne bed-genoot zoude neemen *Adelbeyd* dochter van *Grave Diderick* van *Holland*. Dan zijn eerlangh naer de bruyloft ende een kort vermaek kinder-loos wt de wereld † geruckt, ende met een treurige wtvaert in 't *Kloofter* van *Rhijns-burgh* in *Holland* d'een by d'ander begraeven. Op 't zelve iaer is de *Keyfer* binnen * *Palermo* in *Sicilien* mede geruſt. Daer na zijn door eenige *Vorſten* *Barthold* *Hertog* van *Saringen*, die in plaetſe van deughden alleen weegen zyne rijkdommen en plompe gierigheid was berucht, ende door andere *Otho* *Hertog* van *Brunſwijk*, als toekomende *Keyfers* voor-geſlaegen. Dan *Philips* *Vorſt* van *Swaben* broeder van den iongſten *Keyfer*, heeft *Barthold* niet zonder groot geld en beſoſten omende af-gekoft, ende zoo veel gearrebeyd, dat hy voor hem wierd verkoozen, die zich ook zonder vertreck van *Aken* verzeekerde, ende *Walraven* zoon van den *Hertog* van *Limburgh* daer binnen

† *Ubbo Emmius*, *alijque quibus tamen parum fidei hic habeo.*

‡ *Daerom dwaelt Miraeus*, *willende dat Henrick vryer zoude zijn geſtorven.*

tot *Stadhouder* beſtelde. Doch de *Pauſhad* hem niet wel bezint, en *Otho* om zyne kennis in 't ſtuck van oorlog lief en waerd. Aen zyne zijd hielden mede *Otho* van *Gelre* met *Henrick* van *Braband*, neffens *Arnold* van *Cleeve*, *Willem* van *Gulich*, ende *Fred.* van *Altena*, die met ende voor *Keyfer Otho* *Aken* weder bemachtigende, ten deele ook oorſaek waeren, dat hem aldaer door *Adolf* *Biffchop* van *Kolen* de *Keyfers*-kroon op 't hoofd wierd gezet. Maer hoewel na het ſchielijk aſterven van beyde *Utrechtsche* *Biffchoppen*, de *Graven* van *Gelre* en *Holland* weder in de weer waeren, om door kuypery yemant wt hunne maegſchap op de opene ſtoel te krooden, zijn de zelve nochtans achter geſteld, ende met eenhellige ſtemmen van alle *Kerken* wtgekeurd, *Diderick* van *Are* *Kerken*-vooghd te *Maeſtricht*, een man van adel en diep geheym. Als dees zijn *Bifdom* met veele ſchulden vond bekommerd, en eenige geld-middelen by vrywillige beede ſocht by een te zaemelen, treckende tot dien eynde op *Staveren* in *Vriefland*, ende zulx zonder oorlof te vraegen van *Willem* van *Holland*, die zoodaenige hem achter-deelige ſchattingen niet gaerne toe en ſtond, is 'er tuffchen beyde hapering ontſtaen, byſonder als de *Biffchop* nae zyne waerſchouwingen niet en luyſterde. De *Graven* van *Holland* en *Gelre*, *Willems* naefte verwanten, deſe vat hebbende, begaeven zich tegen den *Biffchop* te veld. In voegen dat *Otho* een tocht in *Over-Yffel* doende alle de *Biffchoplyke* dienaers en *Smalheeren* wt haere ampten verſtiet, en 't gantsche land hem gehoorigh maekte, leggende ook binnen *Deventer* van zyne beſettinge. *Diderick* inſgelijx aen deſe zijd *Yffels* met blaeken en nederhacken te werk gaende, verſchantſte zich eyndelijken voor de *Stad* van *Utrecht*.

24. Dewijl de *Hollander* met vyer in deſe belegering voort-voer, is *Henrick* *Hertog* van *Braband* des *Biffchops* bond-genoot met een deel gewaepende naer *Gelderland* geruckt, daer *Otho* hem te keere ging. Alles liet zich tot een treffen aenſiem, ten ware *Keyfer Otho* en *Adolf* *Biffchop* van *Kolen* beyde krijgers naer *Maeſtricht* hadden ontboden en hen eene vrede op-geleyd. Eenige doen hier by, hoe de *Grave* van *Gelre* naderhand in een ſlagh zy gegreepen: doch 't gemeen gevoelen houd, dat hy na den *Keyfer* toe treckende immiddels door argeliſt van den *Hertog* en ophet aenſtooken van den *Keyfer* zelf zy onderschept geworden en gevangen wegh-gevoerd. De *Grave* van *Holland* dit verſtaende verliet van ſtonden aen 't beleg van *Utrecht*, ende viel met alle macht, om zijn verwant *Otho* wt de boeyen te redderen, in *Braband*, wtplonderende voor eerſt de *Veftinge* ofte 't *Slot* van *Thiel*, 't welk doen ter tijd noch onder *Braband* behoorde. Daer na 's *Hertogen*-boſch in ſeven dagen verraffende heeft behalven een machtige buyt mede-gepackt des *Hertoghs* broederen *Willem* *Vry-heer* van *Pervez* ende *Henrick* *Heer* van *Kuyk* met vele *Ridderen* en *Grooten*. De *Hertog* in der haeft een leger by een ſtommelende om den *Hollander* den *Bosch* te ontweldigen, vernemende de veroveringe en dat de *Hollander* na zijn leger-ſtad te *Heuſden* was geweeken, is hem op het ſpoor gevolgd. De *Hollanders* daer geen vyand vermoedende wierden van de *Brabanders* heel onverhoeds over-rompeld, die (naer 't voor-geeven van de *Brabandsche* laer-boeken) het leger al in haer geweld hadden, eer de vyand in de wapenen ofte

1197.

1198.

1199.

1200.

1201.

1202.

* *Papia*
vel *Ticinum*.

* *Panormus*.

aen 't vluchten konde geraeken. Andere verhaelen, dat de Hollanders inde vleeke Heusden tegen 't Brabandsch leger dapper hand-gemeen waren geweest, en eyndelijken alleen door swackheyd van volk vermand, zoo den Brabanders de hand niet alleen wierde geleend van de Kolensche en Luyksche Bisschoppen *Adolf* en *Hugo*, maer ook van den Grave van Vlaenderen ende Hertogh van Limburg, die t'zaementlijk de Hollanders, eer sy hun konden reppen ofte aen kant maeken, tot een slagh drongen, ende alle hoeken besettende *Diderick* zelf in de knippe kreegen. Als nu beyde Graven van Gelre en Holland in bewaerder hand waeren en hunne landen zonder Over-hoofd, is Bisschop *Diderick* by Nydrecht Holland ingevallen, ende naer vernieling en wtrooving der dorpen, insgelix in de Velouw, welke hy aen alle kanten door-kruyste, boerschappen en hof-steden in brand steekende, tot dat hy ook op 't leste Zutphen naer een kort beleg over-ylde, ende van daer pands-luyden hebbende mede-gehoonen, met vliegende vaenen zonder eenigen tegen-stand te Deventer binnen trock, ende allen den genen een grooten schat af-dwongh, die het met *Otho* eens waeren geweest. Middeler tijd zijn noch binnen 'sjaers wt de Brabandsche gevangenis geloof beyde Graven van Holland en Gelre, mids dat de Hollander voor de schaede den Brabanders toegevoegd zoude op-leggen 2000. mark zilvers; daer in tegen-deel *Otho*, zoo men *Berchem* magh gelooven, door 't besteecken van den Bisschop te Luyk schadeloos vry raekte. Maer de Brabandsche boeken spreken anders, dat te weeten *Otho* laetende zijn zoon in gijzeling, alle zyne erf-landen van Maestricht tot aen Ruermond toe, tot de volle betaeling van 3000. mark Kolensch gelds, aen de Luykenars heeft moeten verbinden. Om dese wonden wat te versachten heeft de Hertogh beyde Graven tot sijne maegen gemaakt, besteedende *Floris* zoon van *Willem* van Holland en broeder van *Diderick* aen *Machteld* weduwe van den Palts-grave aen den Rhijn, ende *Geeraert* zoon van *Otho* aen sijne andere dochter *Margriet*: ofte, zoo andere willen, heeft dese maegschap de gevangene Graven op-gedrongen.

25. By 't leeven van *Otho* heeft *Alard* † Grave van Nymegen met zijne gemaelin *Ide* aldaer een Gast-huys ofte broederschap van *H. Ian* te Ierusalem op sijn eygen beurs en grond doen bouwen, geevende daer toe een gedeelte wt sijne erf-goederen van *Heze* ofte *Haserijk*, *Erbeek*, *Werchem*,

† *Alard*, die hier by *Berchem* Grave van Nymegen heet, was Grave van *Cleeve*, by de zijne *Arnold* genoemd, de tweede van dien naem ende op de ry 17^e. Grave naer dood van zijn broeder *Diderick*. Zijne vrouw was *Ida*, dochter van *Koenraed* Hertog van *Swaben* ende zuster van *Keyzer Frederick Yser-baerd*. Ende dit is geen wonder, zegt *Ian Velpen*, nademaal de *Kleeffsche* Graven al zedert den tijd van *Charles Martell*, tot dat het de *Geldersche* hebben gekoft, eerst van wegen de *Fransche* Koningen ende daer na van de *Keyzeren*, *Stad-houders* van *Nymegen* zijn geweest. De eenige en geen zins kleyne zwarigheyd die hier noch over blijft, is, dat *Arnolds* ofte *Alards* dood gesteld word op 't iaer 1162. volgens de bekentenissen van *Velpen* zelve, ende alzulk heele 34. iaeren voor de bevestinge dezer gifte; ende dat ick daer neffens verneem, dat in 't iaer 1165. geleest, ende over zeecker een brief van *Keyser Frederick* by *Buchel* aengetoogen, onder andere als getuyge gestaen heeft een *Meinard* Grave van *Nymegen*, die echter onder de Graven ofte kinderen van *Cleeve* nergens word greekend. Ick zwijge, dat *Arnold* daer behalven hier zoude moeten heeten *Grave van Cleeve*, ende dat tusschen *Arnold* en *Alard* geen luttel onderscheids en is. Veel min kan het zijn *Arnold* de driede, zoon van den vorigen, die in 't iaer 1210. is gestorven, alzo doe tot eene vrouw had *Adelheid* ofte (zoo ze anders noemen) *Margriet* van *Holland*. Siet de *Geslacht-rolle* der Graven van *Cleeve* achter het 12^e. Boek.

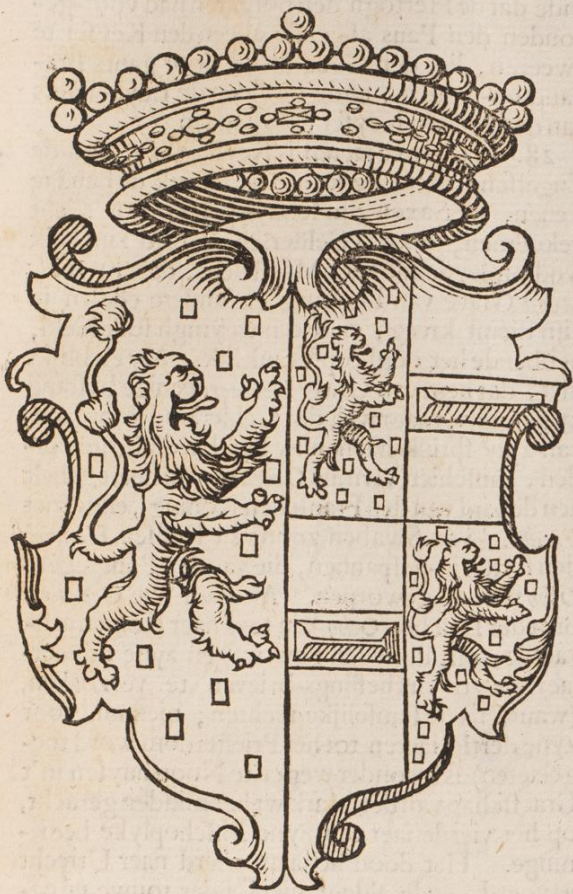
Woswijk, en andere vleecken en inkomsten. Welke stichting en toelaege van zoo tegenwoordige als toekeomende renten, op het ernstigh verzoek van beyde eed-genoten by *Keyser Henrick* den terten in den iaere 1196. ende alzulk ses iaeren voor den dood van *Grave Otho* is bezeegeld ende geteykend, en 't heele *Gods-huys* in sijn scherm aengehoonen, 't welk naderhand door toe-doen van Bisschop *Jacob van Suyden*, die ook een lief-hebber was van de broederschap van *Ierusalem*, met vele goederen en heerlijke huysingen is vermeerderd. Ick bevind mede, dat naer *Alards* aflijghheid het gebied van *Nymegen* wt der *Keyseren* naem ook vervolgens noch by andere Graven is waer-gehoonen. Maer *Otho* 22. iaeren, als een vroom krijghs-man en wijselijck lands-heer, in zijn bewind hebbende vol-eyndight, is naer geslootene vrede met den *Brabander* en Bisschop van *Utrecht*, in 't iaer † van zyne ontslaeginge wt het leeven gescheyden, ten tijde van *Otho* ende *Philips* Roomsche-Koningen. Zyne na-gelaetene weduw was *Richarde*, dochter van den Grave van *Gulich* (maer niet van *Braband*) welkers *Gods-dienstigheyd* men hier wt speurt, dat sy de stichtinge van 't * *Klooster* te *Betlehem* niet allen grootelijck heeft gevorderd, maer ook na dood van haer man voor een tijd in een schoon huys, op een bergh dicht by de *Abdy* nieuwlijck met haer geld opgebouwd, sich verhouden, aen haer zoon *Geeraert* en andere zoo veel verwerwende, dat het *Klooster* mede van hem en de naest-geerfde mark-genooten milde-lijken wierd bedacht. Zy was moeder van een schoon gespan kinderen, waer van *Henrick* onlanx naer sijne trouw met de dochter van den Grave van *Holland* is gestorven, *Geeraert* sijns vaders navolger geworden, ende *Otho* Bisschop van *Utrecht*; behalven *Adelheyd* gepaerd * met *Willem* van *Holland*, en *Margriet* met *Engelbert* den eersten Grave van den *Berge*. Maer of *Machteld*, die in echt heeft gezeeten met *Henrick* van *Nassouw* den grootvader van *Keyser Adolf*, dochter van desen *Otho* zy geweest, ofte van *Geeraert* den drieden, daer van weeten geen vast bescheyd. Zijne wtvaert is met betamelijke pracht gehouden, en 't lichaem by sijn voor-zaet *Henrick* in 't *Klooster* te *Kamp* onder-geleyd. Zommige schrijven hem toe de verandering van de * *Geldersche* waepens.

† Nochtans verhaeld *Miræus*, dat *Otho* in den iaere 1203. zeecker verdrag tusschen de *Brabanders*, *Colensche* en *Geldersche* neffens zijn broeder *Diderick* hebbe onder-geschreeven. *Buchelius* voegt hier by, dat 't *Utrecht* twee hand-vesten worden bewaerd, waer wt hy zegt handtastelijken te blijken, dat *Otho* op het iaer 1204. noch in 't leeven was. Ook en vindmen niet, dat by zijn na-zaet *Geeraert* binnende die twee verschillige iaeren eenige zaeken, rackende eygentlijken het *Vorstelijke* ampt, zijn gepleegd geworden. *Merula* loopt effenwel al te verre wt het spoor, wanneer hy zijn dood stelt op het iaer 1205. Siet op 't eynde van 't volgende hoofd-stuck.

1202.

* Siet hier
voren op't
iaer 1162.* Siet op't
iaer 1197.* Siet boven
op 't iaer
1179.

GEERAERT van NASSOUW de driede,
Seste Grave van GELRE en ZUTPHEN.

26. Off GEERAERT by 't leeven zijns vaders met Margriet dochter van den Hertog van Brabant, ofte daer nae zyne trouw hebbe bevestight, is eensdeels onzeker. Berchem zegt, dat Geeraert daerby hebbe verweckt Otho en Henrick, daer nochtans de meeste Schryvers dit houwelik onvruchtbaer maeken, en beyde Otho en Henrick zoonen stellen van Richarde van Nassouw dochter van Grave Robert, die in den Ierusalemischen tocht dood bleef. Het gaet misschien niet al te vast, dat hy eerst met Richarde, ende daer na met Margriet van Brabant zy gehouwelijkt; ofte zoo hy, na dood van Richarde, Margriet heeft genoomen, ende daer by † geteelt Otho en Henrick, zoo moet Richarde nootzakelyken zonder lijfs- vruchten zijn gestorven. Want de Hollandsche en Brandische Gedenk-boeken eenhellig betuygen, dat Otho de derde zoon van desen Geeraert gebooren zy wt de moeye van Keyser Willem. † Welk op Margriet van Brabant alleen kan passen, die ook in seker hand-vest twee iaeren voor Geeraerts aflijvigheyd als zyne † vrouw word

† Het laet vry wat beusel-achtig 't geen Cæsarius Monick van Heisterbach vertreckt, als dat dese Margriet in den arre-beyd gaende, ende door de voor-bidding van H. Engelbert van den Berg Bisschop van Colen daer wt ten lesten zijnde verlost een zeer fraeyen zoon zoude hebben ter wereld gebraght.

† Vid. Pontan. pag. 124. § 132. Velpenus nihilominus contrarium asserere conatur.

op-gehaeld. Dat zy in een Iuffrouwen Klooster te Ruermondalseerste Abdiffe over haer man zoude hebben gedroeft, is te verstaen niet van haer maer van haer behoude-moeder Richarde van Gulich, de moeder van Geeraert. Na 't afsterven van Geeraerts vader, ende die hemeen iaer laeter zonder mannyke geboore na te laeten volgde Diderick van Holland, is Willem van Holland Heer van de Vriesen ende maeghschap van Grave Geeraert, in oorlog geraekt met Lodewijk Grave van Loon ofte Loots, zijnde een plaets in 't Sticht van Luyk, waer van ten tijde van Karel den Grootten eerste Grave was Oger een Deen. Als dees Lodewijk Ade de dochter van den Hollandschen Grave had ontvoert, ofte (zoo andere willen) met des moeders believen genoomen, ende Holland als door 't recht van byslaepen hem aengekoemen met de wapenen inhield, heeft Willem oom van Ade, die zich alleen voor rechten erfgenaem wtgaf, een heyr wt de Vriesen en zyne bondgenooten op-lichtende, den nieuwen besitter wt Holland gedreeven en zyne nichte verzeekert. Doch Lodewijk met hulp van den Bisschop van Utrecht zyne macht vol maekende, verioegh Willem wederom, tot dat Willem, de kans op nieuws om-keerende, Lodewijk voor de leste maal zoo onthaelde, dat hy zedert niet meer nae Holland om en sagh. Ick zoude achten, dat Geeraert hem met desen krijgh niet en heeft gemoeyt, wt saeke hy beyde Heeren al te nae bestond. Want gelijk Willem tot zyne bed-gefelle had Adelbeyd Geeraerts zuster, zoo was Lodewijk zijns moeys zoon; aengesien Marie dochter van zijn grootvader Henrick in echt had gezeeten met Geeraert Grave van Loots, die buyten twijffel vader is geweest van Lodewijk. Op 't volgende iaer is Ade, na 't verftooten van haer man (naer allen schijn, van enkel herten-leed) gestorven, ende met haer begraven alle verschillen tusschen den Bisschop van Utrecht ende Willem Grave van Holland, ende is binnen Utrecht, ten overstaen mede van Geeraert van Gelre (hoewel het hand-schrift door mis-verstand van Grave † Otho spreek, die voor twee iaeren al was gerufft) wyder beraemd; dat Willem en de Bisschop gelijk aental zouden hebben op Vriessland.

27. In 't begin had Geeraert een grooten trek tot de wterlyke werken van heyligheyd en opbouwinge van Gods-huysen, vergrootende het Klooster te Kamp met een aensienlijk kercken en andere vertrecken, tot gerief van hem ende de zyne, alwaer hy de vastel-daegen veeltijds verbleef. Men vind een brief van den iaere 1204. waer inne Grave Geeraert al zijn vry-eygen goed, zoo manschappen, gras-weyden, wouden, wateringhen, en alle zoo gebaende als ongebaende plaetsen van Maestricht tot aen Ruermond toe, aen de kerk van Luyk en haeren Bisschop Hugo de Pierrepont, tot troost van zijne en zijner voor-zacten zielen, als een aelmoes wtgeeft, met dit beding, dat hy en zijne nakomelingen de gepelde landen wederom van den Bisschop en zijne

† Effente vooren is beweezen, dat Otho doen noch heeft geleest.

navolgers ontfangende, maanen-plicht en trouwigheyd zouden belooven, ende ten allen tijden gereed staen, om den Bisschop en 'trecht zijner kerke met de kling te beschutten: waer tegens de Bisschop hand-tastings dede voor hem en zijne na-zaeten, naer zijn beste vermoegen, met den Hertog van Limburg en Grave van Namen, den Grave van Gelre in zijne gerechtigheyd tegens een yegelijk te zullen hand-haeven.

1205. Geeraert zijn mede verdragh-brieven gewisseld, aengaende het recht ende bedrijve der Stad Emmerick. Daer na heeft Keyser Philips zijn keurnoot en mede-Keyser * *Otho* binnen Kolen belegert.

* Siet op 't iaer 1198.

1207. Maer *Otho* met behendigheyd weg-sluypende begaf zich met de vlucht naer den Koning van Engelland *Iohan*, zijn verwant van moeders wegen. Als nu *Philips* na 't veriaegen van *Otho* alleen meester scheen, is hy binnen Bamberg in zijn verrreck-kamer van een zyner vertrouwder vrienden door een aerts-schelmstück vermoord. *Otho* op dese tijding wt Engelland te rugge keerende, is met over-een-koemende stemmen binnen Frankfort tot het Keyserdom opgekrood.

1208. Waer na te Worms een wel-verfochte Rijx-dagh en Ridder-gevecht is gehouden, daer behalven andere Rijx-Vorsten zich instelden Grave *Geeraert* van Gelre, ende *Henrick* van Nassouw, grootvader van *Adolf* van Nassouw, naderhand Roomsche Keyser.

1209. Naer verloop van drie iaeren stierf *Diederick* van Are Bisschop van Utrecht. *Geeraert* van Gelre met zyne maeghschap *Willem* Grave van Holland op staende voet naer Utrecht reyzende, ende gestijfd met de gunst en stemmen der Bisschoppen *Adolf* van Kolen, *Otho* van Munster ende *Geeraert* van Osnebrug, verkreeg zoo veel, dat zijn broeder *Otho* Kerk-hoofd van Santen op zijn achtende iaer voor drie-en-dertighsten Bisschop van Utrecht gewoonlyker wyze met den staf en ring wierde verciert.

1212. Te vooren had *Henrick* Hertog van Brabant de Luykenaers oorlog aengedaen, wt reeden zy den Keyser gehoorsaemheid ontzeyden. In desen krijgh was Grave *Geeraert* zijn schoon-vader bedienstigh (ofte om dat des selfs zaek hem rechtaetigh heeft gedocht, ofte om dat hy op den Bisschop wt zaek van zyne over-stallige schulden was verbitterd) ende queet zich dapper tegen de Luyker-waelen, tot welker bystand * hy anders was verplicht.

* Siet op 't iaer 1204.

Dien volgens heeft de Hertogh, na dat het ylacke land met rooven en blaeken was af-gelooopen, op Hemelvaerts dagh de Stad van Luyk onvoorzien beklommen, als de Bisschop daegs te vooren naer Hoey was vertrocken. Men zeght, dat aldoen de Geldersche knechten met de over-heerde leelyken hebben om-gesprongen, ende noch Gods-huysen, noch getrouwde vrouwen, noch ionge dochters ongeschonden gelaeten. In 't begriep van de kerken zelve wierden dood-slaegen, vrouwen-kracht, ende in de borger-huysen plonderinge gepleegd. De Hertog stack met eygen hand den brand in de Halle ofte het Raed-huys, daer de Bisschoplyke wapenen ende Stads-keuren in bewaer lagen. De Stad en waere niet beter gevaeren, had de Slot-waerder van Bruyffel dit boose opzet niet af-gebeeden. De kruysfen en over-blijzelen der Heyligen wierden met voeten getrapt, ende liedekens gezongen, dat sy de bloemen waeren, en de Luykenaers de doornen. Bisschop *Hugo* ondertusschen zijn ende des Stads voorstander *Lambert* tot hulpen wreack roepende, liet niet nae den Hertogh een doem en blixem-brieff

op 't lijf te schieten. Als de Brabanders hier om lachten, heeft de Bisschop, met de Geestelijke wapenen niet wrichtende, de wereldlijke by de hand genoomen, en de vyanden in 't wegh-treken met een redelijke macht na-gezet, maer niet onder-haeld. Paus *Innocentius* dit verneemende, ende dat de Hertogh den borgeren had voorgehouden den Paus af- ende alleen den Keyser te zweeren, liet den Gods-dienst door gants Brabant op-seggen, ende ontfloeg de Luykenaers van den eed aen Keyser *Otho* gedaen.

28. Naer twee iaeren is Keyser *Otho*, om de Engelsche tegens de kroon Vrankrijk de hand te leenen, wt Saxen zijn schuyl-plaets voor 't licht gekoemen, door 't Geldersche gebied zijn volk wijd omleydende naer Maestricht, daer hy *Walraven* Grave van Limburg en andere edelen in zijn dienst kreeg, ende een weynigh stille hield, hebbende het oogh op Vrankrijk. My en blijkt niet, dat hem van Grave *Geeraert* eenige bystand zy geschiet, maer wel, dat Gelderland doorgaens van zyne sprink-haenen zy beschaedighd geworden, misschien vermits *Geeraert* wat heeft gehelt aen de zijd van den Franschen Koning, ende met *Frederick* van Swaben zoon van Keyser *Henrick* den seften in-gespannen, die van den Paus tegens *Otho* was op-geworpen. Als daer nae *Geeraerts* broeder Bisschop *Otho* een reys naer Romem aen-vaerde, om door den Paus wegen zyne minder-iaerigheyd ontheffings-brieven te verzoeken, (want, na de Pauselijke rechten, niemand voor zyne dertig iaeren tot het Priefterdom word toegelaeten) is hy onder wegen te Noorthuysen in 't Graeffschap van der Mark wt het midden geruckt, op het vierde iaer van zyne Bisschoplyke bediening. Het dood lichaem wierd naer Utrecht gevoerd, ende aldaer niet sonder rouwe gevolg van zijn broeder, Grave *Willem* van Holland, ende andere soo kerkelijke als wereldlyke stands-luyden, ter aerden besteld. Dewyl *Otho* noch leefde, was hy boven zyne iaeren gauw ende bedaerd in 't wtvoeren der zaeken zijn ampt betreffende, zoo dat men twifelen mocht, of hy fraeyer van verstand was ofte van gedaente. Hy heeft de Velouwsche thienden, behoorende te vooren aen de kerk van Utrecht, op dese voorwaerden aen zijn broeder den Grave van Gelre te leen wt-gegeeven, dat *Geeraert* en zyne na-zaten wederom de handen zouden trecken van de thienden, welke de kerk bezat. *Geeraert* dit besteck voor hem en zyne erven, in 't byweesen van alle de Geesteljkheyd, alvorens bezweerende, wierd dadelyken in dit leen ingeleyd. Na de gehouden lijk-statie van *Otho* van Gelre, wierd by de Graven *Geeraert* en *Willem* zeer gearrebeyd, dat men met de keur van een verschen Bisschop zoude voort-vaeren. Hier op is *Otho* Grave van der Lippe met gemeene bewilliging voor 34^e. Bisschop van Utrecht wtgeroepen, die niet lang in zijn Sticht verbleef. Want hy naer verkreegene oorlof ende kruysfinge (door den Aerts-bisschop van Kolen *Engelbert* van den Bergh te wege gebraght) een andere bediening ging aenneemen, ende Keyser *Frederick* den tweeden na 't Heylige land vergeselschappen, over-geevende aen sijn broeder *Herman* sijn vorigh bewind. Middeler-tijd is in Holland ontslaepen *Adelbeyd* zuster van Grave *Geeraert*, en by slaep van *Willem* van Holland, ende op 't eerlijxte begraven in de Abdy van Rhijnsburg by Leyden. Zy word over hare goedhertigheyd tegens de Geestelijke van alle pennen

1214.

1215.

1216.

1217.

1218.

pennen geroemd. Naer vijf iaeren is haer man de Grave van Holland den zelve weghingelae- gen, ende bezijden haer neder-geleid, nae dat hy by siene tweede vrouw Marie ofte Eleonore van Lancaster geene na-kinderen had gewonnen. In den iaere 1222. gaf Keyser Frederick aen Grave Geeraert een geweld-brief, naderhand van ziin zoon Koning Henrick zijnde bevestighd, om den tol van Arnhem na de vleckte Lobeck ofte Lobed, daer zich doen ter tijd de Rhiinen Wael in een vermengden, in 't Sticht te moegen over-bren- gen. Op 't volgende iaer vertoonde zich nae 't Noorden een vervaerlike Stert-sterre, als een wis voor-looper van de aenstaende iammeren en land- plaegen.

1223.

29. De Utrechtsche Bisschop Otho heeft van sijn Ierusalemse reys niet dan onrusten weder na huys gebraght, ende de hoorens gekeert tegen sijn wel-doender en voort-helper den Grave van Gelre. Want als de erven en Smal-heeren, welke Geeraert met menighen had omtrent Salland in Over-Yffel, met over-tollige schattingen van de Bisschoplyke Rent-meesters wierden bezwaerd, ende dit onwettelijk doen van den Bisschop voor goed gehouden, ende de Grave insgelix des Bisschops leen-mannen ende alle Stichtenaers by Lobeck, daer hy den tol beurde, liet bezetten en aenhouden, is dese oneenigheid daerna tot een krijg wt-geborsten. Otho had aen sijne kant de Bisschoppen van Munster en Bremen met sijn broeder Herman van der Lippe. In tegendeel werd Geeraert by-gestaen van Grave Floris van Holland, die doen effen in sijns vaders ampt was getreden, Walraven Hertog van Limburgh, en Grave Henrick van Zeyne met 2000. knechten, be- halven noch van de Sallanders ende een goed deel Over-Yffelsche, die stof tot den oorlog had- den gegeven. Niet verre van Arkeloe (andere schrijven Borkelo ofte Borcheloe) deeden de Bis- schopsche den eersten storm op de Geldersche troppen, die noch niet alle by een waeren. De Bisschop moediger na 't neder-hacken van eenige benden, heeft naderhand over-rompelt en dael geworpen de huysen van Voorst en Buckhorst, wt zaake Herman van Voorst en Diderick ofte Geeraert van Buckhorst die van Over-Yffel meest hadden aen den rey gebraght, en de laetste ook daer na sijn recht aen Grave Geeraert vercoft. Als Geeraert door het vorigh ongeluck geleerd, meer- der menichte te veld braght, is ondertusschen Floris van Holland, een levendig iong-man en heet op den oorlog, de Leck met een macht van scheepen op-gevaeren, aen koolen leggende het Bisschoplyke huys t'zaemen met de hof-stede en 't Slot van Geyn. Wanneer de Bisschop hier door in 't hert getroffen vier en vlam blies, ende met siene kriigs-benden noch een geweldigen sprong dacht te doen, is de Pausselijke Af-gefant ter rech- ter tijd tusschen beyde gevallen, die omtrent de plaets, daer Otho van meening was een strijd te waegen, hem vermaende de vyandschap en wa- penen neder te leggen, ende door wiens gevley, met weder-zijds believen, zoodanig een t'zoen is geslooten: dat te weeten de een des anders land- schap tegens alle geweld van buyten, wtgezonderd het Roomsche Rijk, zoude helpen beschermen: ende elk sijne bondsvrienden, sonder verwijt van vrede-brack, vermocht te onder-stutten; in welk een geval de

1225.

† Vide binas Epistolas apud Pontan. in omiffis.

Bisschoplyke soldaeten by den Grave ende wederom des Graves soldaeten by den Bisschop wordende ge- vangen, zonder eenige onkosten los en vryzouden heen gaen. Geeraert zoud zijn opspraek en recht op de heer- lijckheyd van Buchorst en de Bisschoplyke onderzaeten in Salland af-staen: daer en tegens de Bisschop den Odilien-beyg ende de onleen-goederen te Elst met al haer toe-behoor, wigenoomen de Proostdyen en Smal- heeren aldaer, aen de Geldersche te leen op-draegen. De Grave van Holland zoude, ontvangende 800. ponden, zijne vasallen, zoo veel 'er onder het Sticht zaeten, wt zijne handen stellen. Alsdoen zijn ook de oneenigheeden over het koren-gerecht, male- gout van Salland en andere zaeken aen goede mannen gezet, te weeten tot wtspraek van Her- man van der Lippe, Egbert van Groeningen, Gi- selbert van Amstel, Geeraert van Dolre, Arnold Louf aen des Bisschops zijd. Van den Grave van Gelre waeren genoemd Bernhard van Horstmare, Henrick van den Bergh, Fred. van Reden, Geeraert van Rothen en Diderick van Valkenburg. Welke handeling naderhand van Keyser Henrick is be- krachtigd. Te vooren had de Bisschop met yver aengehouden by Keyser Frederick, om Geeraert alle zyne tollen van Arnhem, Oosterbeek en Lobeck af-handigh ofte ten minsten vruchteloos te maeken. Waer over aen Geeraert twee ver- scheyde Keyserlijke beveelen wierden af-gevaer- dighd, vol van dreygementen indien hy zich niet gezeggelijk aen en stelde, ende van stonden aen staekte alle ongelden, tot beswaernis van een ye- gelijk en zonderling van de Stichtenaers opgezet. Iae, 'twelk meer is, de Keyser nam dit zoo seer ter herten, dat hy met een aen den Bisschop van Kolen brieven liet af-gaen, om dit zijn vonnis tegen den Grave van Gelre, in val van weyge- ring ofte vertreck, metter daed in 't werk te stel- len. Omtrent desen tijd is Grave Engelbert van den Berge, Aerts-bisschop van Kolen, gebooren zijnde wt Margriet dochter van Grave Henrick van Gelre, om het verdedigen van zyne kerk, moordaedlyken en luypender-wijse neder-ge- leyd door zijns volle neefs zoon Frederick van Isenburgh Grave aen den Roer, vermits hy t in 't pleegen van straffe tegens eenige verstoorders van de gemeene rust wat te straf en heerfch was ge- weefd, ende beyde wt bevel des Paus ende des Keyfers desen eer-vergeeten boofwicht socht af te maenen van het plonderen van de kerk te Essen. Doch dit verfoeyelijk schelm-stuck is kortst daer nae zijn meester voor de * scheenen gespron- gen.

1226.

30. Daerna zijn tusschen Rudolf van Koever- den ende Egbert Gronenberg van Groeningen, bey- de Stadhouders des Bisschops van Utrecht, droe- vige onlusten op-gereefen, doch door de spoed- ige voor-zorg van Bisschop Otho zonder bioed- vergieten voor een wijl tijds meer wtgesteld als voor altoos neder-geleyd. Want zoo haest de Bisschop den rugge naer Utrecht had gekeert, is Rudolf, dien de rust en 't verdragh tegen deborst

* Siet op 's iaer 1227.

1227.

† Andere geeven hier van een derde, en, mijns dun- kens, grondiger reeden, dat te weeten Engelbert in 't Graef-schap van den Berg het recht van ver- sterfens had wtgeslooten, ende met Walraem van Lutzenburg over de erfenis van Namen, ende met Henrick van Limburg en zijne zoonen over Bergs- land een verdrag aengegaen, tot nadeel en wtsly- singe van Isenburgh.

H 3

was,

was, by een zaemelende een goeden hoop van de rapste Drentenaers en onder den voet leggende zijns vyands Slot te Hamme, zonder vertoef naer Groeningen gekoemen, iaegende, met hulp van zijn aenhang aldaer, *Egbert* buyten de poorten. De nabuyrige Vriesen *Egberts* oude bondgenooten een deel volx wt-maekende, trocken op tegen *Rudolf*, ende hadden geen rust, voor en al-eer hy de Stad wt wan-hoop ten besten geveende zich met de zyne na Koeverden ging bergen. *Egbert* om Groeningen te meer houwbaer te maeken, beval de Walburgs kerk zoo tegen 't geweld van binnen als van buyten, ende de Stad allenthalven te bebolwerken, beduchtende dat schier ofte morgen zijn dood-vyand hem met grooter macht zoude bezoeken, als 't ook gebeurde. Want *Rudolf* in alleryl schier geheel Drente gaende maekte, spaerende, nae 't berennen van de Stad, geene moeyten om ze haest te gewinnen. Doch de wackere tegenstand veroorsaekte een langsaem belegh. Bisschop *Otho* niet gezind desen over-moed en driestigheyt in zijn dienaar langer te dulden, bestond andere Bisschoppen, Vorsten, en boven andere den Grave van Gelre, die nu een nauwe vriendschap met hem onder-hield, by den mouwte vatten, vertoonende dat dit ongelijk hem alleen, maer het gevolg hen allegaeder aengingh. Als hy derhalven met sijne Stichtenaers de landschap Drente, zoo verre die onder *Rudolf* stond, vyandlijker wijze in-trock, zijn hem dadelijken vele Ridders en Grooten by-gekoemen, ende ineygen hoofd Grave *Geeraert* met een degelijken hoop krijs-luyden. De meeninge was den vyand voor Groeningen op te slaen, nae dat de Bisschop te vooren, na der Vorsten raed, *Rudolf* in een doem had verweesen, en hem verklaerd vervallen van alle Stadhouder-schappen, welke hy zich aenmaetighde ofte wt des Bisschops naem hadde bedient. Dan *Rudolf* zich te swack voelende, ende voor der Vorsten aenloopen geweldige macht beevende, heeft hem in tijds van daer gepackt, en Drente door onbekende sluypweegen om-loopende niet verre van Koeverden op een voordeelige plaets stand gehouden. Ende nademaal hy aldaer de Schants op den rugh had, en de moerassen van vooren tegen de vyanden, was hy aen dien hoek een aenval wel getroost. Het Bisschoplijke heyr van zijn op-toght verwirtghd, is 's anderen daeghs op hem aengegaen, hebbende de over-winning in den mond dan noch niet in de handen. Voor aen trad *Rudolf* Grave van Goor vaendrager van H. Marten, met den Bisschop; *Geeraert* van Gelre, nefens andere Vorsten en puyk van Ridders, gevolghd van een langen doch ongevlyden sleep van 't vorder leger. Maer met een onbezuyfd hoofd en ballast van wapenen in de bolle peelen loopende ende diep verwerrende, zijn met kleyne moeyten van *Rudolf* en de zijne (waer onder ook eenige vrouw-menschen) die licht wt-geruft ende de plaetsen kundigh waeren, in den modder, zonder zich te kunnen redderen, dood-geslaegen, ende onder andere de Bisschop zelf met veele adels. De overige van verbaestheyd op de loop tygende zijn eensdeels gevat, eensdeels met gevaer ontkoemen. De doode Bisschop wierd van 't foldaeten-gespuys vermetelijken begeekt, het vel van zijn geschooren kruyn geruckt, en 't lichaem onder 't slijk gestee-

ken. De Grave van Gelre Maerschalk van 't leger t'zaemen met *Balduin* van Benthem en *Gijsb.* van Amstel elders af-gedwaeld ende by Koeverden smertelyken verwond zijnde, vielen *Rudolf* levende in handen.

31. Na den neder-slagh van *Otho* is *Floris* van Holland dadelyken met eenige Kerken-vooghten van 't Sticht naer Utrecht geruckt, raedende dat men zijn neve *Wilbrand* Abt van Paderborn zoon van den Grave van Oldenburgh, een man zoo vaerdigh ter tael als ter hand, om den verargerden staet wederom te heelen en dit leed te wreken, met de onvergeevne plaets zoude voor sien. Als de Gods-huysen hier over kerken-raed hielden, wierden in een ros-baer binnengebragt de Grave van Gelre, onder borgh-tocht ontslaegen (hoewel eenige zyne los-laetinge nae den dood van *Rudolf* eerst verhaelen) ende de Heer van Amstel, beyde zwaerlyken gequetst. Hun aenbrengen was, dat de vergaedingh boven de betaeling van haer gevangen-geld het verfoek van *Floris*, 'twelk sy seer goed vonden, doch wilde in-willigen. Ende alzo is *Wilbrand* Bisschop verkoozen, ende een boode naer Italien af-gehuyrd, om hem zulx te kondschappen, ook met een de Pausselyke toe-stemminge mede te brengen. *Wilbrand* daer nae van Paderborn naer Utrecht af-daelende, sprack voor al den Grave van Gelre ende de andere gevangens vry van de beloofde los-penningen, eensdeels vermits *Rudolf* van Koeverden met toe-staen van de Vorsten was vervloekt ende wt al zijn bewind gesteld, als ook, om dat hy als een openbaer moorder de handen had geleyd aen zijn Heer en meester. Alldoen trock de Bisschop op Groeningen, vorschende na den eersten oorsprongh van de verleedene onrusten, en maekende voorts met de Geestlyke een besluyt, *Rudolf* en zyne mede-plichters dadelyken aen te rafften. Maer na dat *Rudolf* nu met de wapenen ende dan met een besteck den Bisschop zyne aenslaegen had ontleyd, wierd eyndelyken door toe-doen van zommige een weder-zijdsche stil-stand voor slechts etlyke daegen beraemd. Als *Rudolf* zich op dit anker verlaetende, vergezelschapt alleent van zijn neve *Henrick Ravensdorp* ofte *Gransdorp* na 't Slot te *Hardenbergh* toe-gingh, om van een volle vrede en verzoeninge met den Bisschop te handelen, is hy onvoor siens van de *Hardenbergers*, hoewel in weder-wille, zomen seght, van den Bisschop, met geweld aen banden geleyd, krijtende het volk, dat hy zijn rechten loon ontving, ende men een verbannen en verdoemd mensch geen woord en derfde te houden. Onlanx daer na is *Rudolf*, opeen onmenschelyke en by alle volken verdoemde wijze, naer 't besuereu van een ongemackelyke gevangenis t'zaemen met *Ravensdorp* aen den hals gestraft, ende zijn lichaem tot een eeuwich brand-merk op een rad geleyd. Doch de Drentenaers heeft de Bisschop genade toe-gestaen, mids dat sy een boete van 3000. mark zouden op-brengen, ende, om 't verdrenken en dooden van zoo veele Kerstenen, omtrent Zwol een Iuffrouwen Klooster ('t welk daer nae het *Swarte Water* is geheeten) stichten, en met genoeghsaeme renten versorgen. Insgelijx is *Frederick* van *Ifenburgh*, na * 't vermoorden van Bisschop *Engelbert* ende de daer op gevolgte Keyserlijke en Pausselijke bannen hier ende daer om-zwervende, in 't leest door

* Siet op het iaer 1226.

door eenen *Balduin* van Gennep in 't land van Luyk achter-haeld, ende den Grave van Gelre, die doen als Vooghd stond over den Kolenschen kreyts, ofte immers een deel van dien, in handen geleverd. *Geeraert* liet ampts-halven den misdadigen naer Kolen voeren, daer hy buyten de *Severijns* poort geraebraekt is ende op een staek gesteld. Op de aangeweefene plaets is meenige iaeren daer na noch een steene zuyl gesien, vertoonende *Frederix* moeder ende dit opschrift: *Dit zijn mijne ingewanten, welke de ravens zullen op-eeten: vermits sy van Frederick zwaer gaende zoo yetwes hadde gedroomd.* Dese straffe en voldeed de wrack niet; maer wierd ook het bykants onwinbaer Slot *Ysenburg* door *Henrick*, *Engelberts* na-zaet, belegerd en tot den onderiten steen af-geworpen. Zyne broederen *Diderick* Bisschop van Munster en *Bruno* van *Osenbrugge*, neffens de Graven van *Teklenburg* en *Swaelenburg*, zijn voor den Paus als medeplegers aengeklaeghd, wt hunne Bisdommen verstootten, ende wt-landig gestorven, na dat de *Brabander*, *Adolf* van der Mark zal. *Engelberts* broeder, en *Geeraert* van Gelre zijn neeve, behalven schier alle de Vorsten, Bisschoppen, Riddersen, en Steden van Duytschland door aenporringe van den Paus de bouw-hooven, landeryen, en Vestingen der zelve Graven hadden verwoest, wt-genoomen *Teklenburg* en *Swalenburg*, welke men zoo lang beslootten hield, tot dat de Graven zich over-gaven. Ende alzo de hen aengestreedene bezweeringe sterker was dan hare belijdinge van onnooselheyd, zijn zy by vonnis gelaft elk voor hoofd een Klooster te timmeren, om het over-schot haerslevens aldaer te eyndigen.

32. Op desentijd liet Grave *Geeraert* openlyken af-kondigen, hoe by eenige vryheyd hadde vergunt zoo aen de inborelingen van de *Velouw* als aen alle vreemdelingen die zich aldaer wilden nederzetten, te weeten der zelve bastaerd-kinderen, van wat stand ofte gebuchten die mochten wesen, wettigh en hunner vaderen erfgenaemen te willen maeken, mids dat sy na dood der zelve aen hem zouden leeveren den *Keurmeed*, dat is het beste pand wt den huys: dan de wettigh-geboorne zouden hurre erfvenis vryelijken moegen over-laeten. Doch indien yemand van de on-echte sijne goederen by houwelijck aen de vreemde band zocht te brengen, ofte eenige edele t dienst-luyden van de Kerk en beampste luyden die na zich trocken, zouden alsdan hare bruykweeren aen de Graeflijckheyd weder vervallen. Over dit Placaet stonden als getuygen *Richarde* Abdisse

† *Nobiles Ecclesie milites & ministeriales, est in diplomate.*

van *Ruermond*, *Margriet* Gravin van *Gelre*, *Otho* Grave van *Ravensberg*, *Henrick* van den *Berge*, *Frederick* van *Rhede*, *Diderick* van *Vallenberg*, *Diderick* van *Damme*, *Goossen* van *Berentrade*, *Ian* van de * *Velde*, *Goossen* van *Hattem*, *Herman* van *Haverkampe*, *Willem* *Schoutaer*, *Arnold* met sijn zoon *Diderick* van *Oosterhuysen*, *Jacob* *Paste*, *Henrick* *Richter* in *Engelhaute*, *Richter* *Alard*, *Lijfger* *Richter* van *Sechsoenen*, *Henrick* van *Bochope*, *Orbeld* van *Hornen*, *Herman* van *Nortloe*, *Gijsbert* van *Greile*, *Renchelm* van *Elspete*, *Gijle* van *Lathem*. 's Iaers daer nae is de *Abt* en *Geestlijkheyd* van *Marienweers* van *Zendwijnen* by *Thiel* op-gekraemd, om plaets te gunnen aen een *Premonstreyten* *Klooster*, 't welk noch binnen 's iaers door aendryven van de vrouw van *Smithuysen* ofte *Sint-huysen* is begoft, ende op 't volgende iaer door *Bisschop* *Wilbrand* ingewijd, en met bysondere vryheeden beschonken. Grave *Geeraert* handelende met *Abt* *Koenraed* ende het *Laurens*- ofte *Vincenten* *Gods-huys* ('twelk te *Oostbroek* by *Utrecht* den *Benedictijnen* toequam) heeft alle des zelfs landeryen en have-zaeten leggende te *Gene* in de *Betouw* aengekofft, welke naderhand van *Otho* *Geeraerts* navolger aen 't *Klooster* van 's *Graven*-*dael* zijn vereerd. In den iaere 1229. is *Geeraert* een vernuftigh Heer naer een voorspoedige heerschappy van 27. iaeren over-leeden, over-leefd zijnde van zyne moeder *Richarde* van *Gulich*, welke in den iaere 1220. binnen 't begriip van *Ruermond* een *Iacobijnen* *Vrouwen-Klooster* liet stichten, ende behalven een rijkelijk verschot van penningen met vele wooningen, waer onder *Geeraerts* eygen *luft-huys*, op-pronken, ende in den iaere 1224. nae de vol-bouwinge door *Engelberts* *Aerts-Bisschop* van *Kolen* in-heyligen. Dit *Klooster* in korte iaeren zeer aenwassende, heeft aen *Ruermonde* zyne meeste groote en eersten glans gegeeven, 't welk voor den tijd van den volgenden Grave een slechte vleckte was. De eerste moeder hier van was de voor-gedachte *Richarde*, over-leeden in den iaere 1231. ses iaeren na haer *Klooster-bewind*, en twee iaeren na den dood van haren zoon den Grave. Daer behalven had *Geeraert* te *Ruermond* doen op-richten een *Minre-broeders* en *Carthusianer* *Klooster*. Zijn lichaem is in de *Iacobijnen* statelijken ende met grooten rouw onder-gedolven, ende naer twee iaeren bezijden hem zyne vrouw *Margriet* in een verheeven pronk-graf, waer op de geflachtwaepens van beyde eed-gepooten staen wt-gesneeden.

* de Praso.

1228.

1229.

OTHO van NASSOUW de driede,

Sevende Grave van GELRE en ZUTPHEN.

* Vid. Pontan. pag. 135.

1230.

1231.

33. **OTHO** toegenaemd de *Manke*, met den *Paerds voet* ofte *krommen voet*, heeft vele prijstelyke dingen verricht. Zyne byslape was *Margriet* dochter van *Diderick* den seften, Grave van *Kleve*, ende niet van *Gulich*. Na 't vruchteloos afsterven van dese, is hy voor der tweede reyse getrouwd met *Philippe*, dochter van *Willem* Grave van *S Paul* (ofte (zoo andere seggen) van *Pontbieu* ende weduwe van *Radulf* den tweeden Heer van *Coucy* ofte *Couay*, welkers moeder *Alix* tot een vader had *Philips* Koning van *Vrankrijk*. By dese laetste heeft *Otho* verweckt *Reynald* en *Ermgard*, die naderhand huysvrouw wierd van *Diderick* den achtsten Grave van *Cleve* ende moeder van zijn navolger *Otho*. In den aenvang zijner heerschappy verkreeg *Nymegen* van 't *Roomsche Rijk* eene ende de zelve vryheden als de *Stad* van *Aken*. Doen liet ook Grave *Otho* brieven vervaerdigen, waer by *Ridder Everhard* van *Hekeren*, ten behoeve van 't *Klooster Berlehem* by *Dotchem*, zijn recht afstond op zyne heerlyke goederen te *Keppel*, als mede op de thienden van *Walsch*, *Horres*, en andere. Welke gifte naderhand van *Rudolf*, *Albert*, en meer *Keyseren* is gestadet. Op dien tijd is *Keyser Frederick* van den *Paus* verbannen ende *Land-grave Henrick* op syne stoel gezet. Omtrent dit † iaer word ook te

† *Zommige stellen den tijd op den 28. van de Sommermaend des iaers 1233. als wanneer de bevestingbrieven mede wierden onderschreeven by Arent van Witten, Henrick van den Berg, Geeraert van Loen, en Iacob van Hafien.*

boek gebraght het bemuyren van eenige Steden, onder 't beituyr en hooger hand van *Otho* van *Gelre*, als van *Arnhem*, *Ruermond*, *Harderwijk*, *Goch*, *Wageningen*, en *Bommel*. Waer van zommige wt opene vlekken tot Steeden gemaekt, ende met een steenen muyr en rondeelen versorgd, en andere wt de puyen en mol-hoopen in haer voorige ofte beter cieraed en vryheden zijn hersteld. Ende zulx om den geduytigen aenloop van de knevelaers en vyanden binnen zoo vaste bol-werken te ontwijken, ende der in-zaeten verdeylde macht by een te brengen. Hier van geeft blijk, dat aen alle die in de voorzeyde Steeden het burgerschap winnen, gelijk een eed word af-genoomen, als by *Otho* den eersten geever van deze voor-rechten is gedaen. Ick bevind daer neffens, dat de buyten-luyden, zoo veele 'er in de gezeyde Steden wierden toe-gelaeten, wt kracht van zyne keuren, voorrechtshaepene en wel-geboorene mannen zijn gehouden ende verklaerd. In 't gemelde iaer is binnen *Kolen* een brief bezegeld, waerin Grave *Herman* van *Venenburg* alle zyne on-leenen † en huys in de vleckte *Ihore* voor 200. mark den Grave van *Gelre* in eygendom over-geeft, en de wt zyne handen wederom te leen ontfanght, ten overstaen van Heer *Arnolt* van *Walhem*, *Gosuin* van *Straten* mombervan *Ruermond*, Heer *Henrick* van den *Berge*, neffens *Geeraert* van *Loen*, en *Baersdonk* krijghs-luyden, meester *Daniel* en andere. Op het naeste iaer is binnen *Zwol* ontslaepen *Wilbrand* Bisschop van *Utrecht*, nae darhy effen te voren de over-blijfselen van den *Drentschen* oorlog had neder-geleyd, een man meer in driftigheyd dan in letteren wt-muytende, ende die eerst van de *Zutphensche*, daer na *Utrechtsche* ende *Hildesheimsche* Kerken-voogdyen tother *Bisschopschap* van † *Paderborn* ende leestlyken van *Utrecht* by trappen was op-geklommen. Daer na wierd *Gosuin* van *Borne* in de landschap *Borne* en al zijn toebehoor van *Otho* beleend, mids dat hy met de zyne den Grave altoos hulp-vaerdigh zoude zijn tegens een yegelijk, wt-genoomen den Grave van *Lootz*. Wierd mede een schrift af-gevaerdighd, waer by *Gerlaek* Heer van *Budingen* beleed, alle zyne goederen in 't dorp *Selbold* onder plicht van manschap wt handen van den Grave te verheffen. Om dat de Heeren van 's *Heeren-berg* en *Wisch* die van *Emmerick* in het op-beuren van hunne in-komsten steeds verstoorden, hebben *Otho* Prooft met *Geeraert* *Snoek* *Deken* ende het 't zamentlike *Gods-huys* te *Emmerick* *Otho* tot een beschermer over de *Stad*

1232.

1233.

† De leexer zy eens voor altoos gewaerschoutd, dat in dit werk niet en staen wt-gedruckt alle de namen van de *Geldersche Leen-mannen* die men wel zoude kunnen by-brengen. Die hier van mearder stof begeert, kan zijn lust boeten met het leesen van 't boek van de *Geldersche Leenen*, beschreeven door den vermaerden Heer *Fred. van de Sande*.

† *Pro Radeburgensis Msta Heda praeferunt Padeburgensis. Non autem Osnabrugensis fuit Episcopus, ut ab Heda falsus auctor noster putat, quod Buchelius damnat.*

aenge-

aengenoomen, dieze ook eerst met eenige vryheden heeft begifticht in 't bywefen van Gerlaek van Hekeren, Steven en Evert van Lantrop, Gooffen en Arent van Stralen, Seger van Broekhusen, Willem van Weefpe, Gobelo van Elmete, Henrick van Helbergen, riddermatige luyden. In 't iaer 1237. gaf Henrick van 's Heeren-bergh aen hem mede over het recht dat hem hadde toe-gekoemen binnen de graft van Emmerick, ten over-staen van de Proofften van Aken en Utrecht zyne verwanten Geeraerts van Randerade en Gooffen van Millen. Aldaer is mede een aenteykeningh gehouden van alle goederen erven, welke Arnold Grave van Loots en Chimay wt den Gelderschen boesem te leen bezat.

* Siet op het iaer 1226.

34. Daer na heeft Geeraert Biffchop van Bremen, broeder van *Otho*, * voor desen Biffchop van Utrecht, tegen de Stedingers (die recht over Vorden aen de west-zijde van de Wezer landwaerts in woonden) als af-vallige van zyne kerk, de nabuyrige Vorften als tegen een hoop Heydenen en Turken op-gehiest. De Geldersche raecten ook vast aen dien dans, ende lieten hun vaendels onder de Opper-hoofdy van *Otho* hier mede omfwaeyen. De oorfaek was, dat de Priester op een Paes-dagh een aensienlyke vrouw voor 't outaer een penning, daegs te voren by haer gegeven, tot verwijt van de slechte gifte, in stede van 't heyligh brood in den mond had gedouwt, de welke het geld niet wetende door te sliken ende van bangigheyd op de tong houdende, daer nae te huys koemende op een wit lijn-waet wtfpouwde. Als daer op haer man, zijnde een krijger en dien trots niet konnende verzwelgen, den Paep te slaepen leyde, wierd de gantsche Gemeente, vermits sy desen doodslaeger ter straffe niet over en gaven, zonder dat andersins op-spraek op haer leere viel, van den Gods-dienst af-gehouden. De Stedingers door dit leed geterghd, weygerden den Biffchop van Bremen wederom schattinge, verzeekerden tegen zyne verspieters oorlogsvolk hunne grensen aen de Wezer, drijvende daer nevens, zoo men hen na zeyde, den spot met den Gods-dienst, ende hoerery en bloedschand onder een bedrijvende. Drie Biffchoppen en statige mannen door den Paus wt-geschickt om ze te onder-richten, wierden hare beschimpingen, halssterkheyd en ook eenige haer bloedige handen gewaer. Als de Stedingers naer Paufllijke en Keyserlyke vloeken, t'elkens door de Bremers wierden besprongen, en wederom de tanden lieten zien, begoft de Biffchop andere aenslagen te brouwen, ende om hulp wt te sien. Ende alzo zijn op sijn minnelijk aenschrijven de aengrensende Vorften met een macht van volk hem by-gekoemen, te weten de Hertog van Brabant, nevens de Graven van Gelre, Holland, en Kleve, ende den bloem van den Vlaemschen adel. Dese allerhande gereedschap ende een scheeps-vloot, in Holland wt-geruft, by een zamelende om de moeyte-makers te dempen, zijn midden in den soemer met Biffchop Geeraert het land van de Stedingers in-getrocken, ende den stroom Othmund door een brugge over-stappende, met een wel-geschickt leger den vyand tegen-gegaen. Of de Geldersche te sloop of teland zijn overgeraekt, kanick niet wijs worden. De Stedingers daer en tegen liepen los-hoofdigh en zonder geleederen van zelfs ten strijd, door hun Veld-heeren aenspraek noch meer verhit, seggende: *Dat de snoode en eerzuchrige Priesters terstond na 't bloed*

1234.

baekten van de geene, die hare slaverny voor soet, ende beufelingen voor heylighdom niet begeerden aen te neemen: Sy zouden zich tegen voeren, in welk land, van wat ouders, en waer toe sy waeren gebooren: dat het den Stedingers meer eeren was, tweemaal in 't veld te struykelen, dan te leeven tot moedwille en spot van de schelmsche mis-paepen. Na dat beyde legers even moedigh doch nergens nae even sterk niet wijd vande Wezer tegen den anderen waeren aengelooopen, stond het gevecht een wyl kamperlijk: tot dat ten lesten de Vorften ende naemkundelijken de Klevenaer, eenige benden omvoerende, den vyand van over dwars in-viel. Alsdoen wierden de Stedingers van een verstroyd, ende tot 6000. in 't getal, die geen open zagen, met zwaerden en spieffen gepriemd, ofte van den paerden vertreden. De voor-vluchtige zijn meerendeels in de groepen, daer het land mede vervuld is, zoo van hun eygene mackers als van den vyanden over-rompeld, zommige ook in den Wezer gedrongen ende verdronken. Het over-schot, als mannen, vrouwen, en kinderen moesten voor ballingen in vreemde landen om-swerven. Aeri des Biffchops zijd zouden alleen tien (andere vergrooten het getal) zijn gebleeven, en daer onder Henrick Grave van Oldenburgh, die te hevigh was geweest in 't aenloopen, Willem van Egmond, Geeraert van Dieft, Henrick Wilthuyfen en andere. Naer desen onverhoopten ende zoo spoedigen zeegen is een yegelijk, te voeren met kruyffen gezeegend zijnde, weder naer huys gestreeken.

35. De schrick van desen slag voort-kruypende beving mede de Drentenaers, te meer zoo nae *Wilbrands* dood een ander Biffchop van Utrecht van veel grooter aenhang was gekoofen, te weten *Otho* broeder van *Floris* van Holland, ende weegen zyne moeder *Adelbeyd* de zusters zoon van *Otho* van Gelre. Want *Floris* had den Clevenaer en zyne naefte maegen den Brabander en Geldersche man t'eenmael op zyne hand, welke hy den Drentenaers op 't lijf had konnen hiffen. Maer sy hier voor schrickende zonden wt eygen drift volmachtigers naer Utrecht, met verzoek van genade ende een billijk verdrag. De Biffchop beliefde haer in alles, mids dat zy op de stede, daer Biffchop *Otho* te * voeren was vermoord, het Klooster van Assen op haren kosten zouden op-werpen. Omtrent het zelve pas schonk *Herman* Grave van Loon aen het Klooster van Betlehem in 't Graeffschap Zutphen zijn huys te Warfevelt in de heerlijkheyd van Wisch met een graft omringd, ende eenige iaeren laeter mede de kerk ende een mole-werf, als mede Opstel met zyne onder-hoorige visscheryen. Gelijk mede naer eenige iaeren Abt *Ian* ende de heele Geestelijckheyd van *Marien-weert* in de Betouw aen de Marien-kerk te Betlehem den vollen eygendom op-droegen van hunne staetige landeryen, de Veenen genoemd, in 't kerspel van Welen. Op 't volgende iaer is Hertog *Henrick* van Brabant te Kolen gestorven van een krankte, en Grave *Floris* van Holland te † *Noyon* (andere seggen te *Corby*) in een ridder-spel door argelift, zoo men meynde, van *Clermont*, (een oud man, die yver-zuchtig was over zyne vrouw, die hy, hoewel t'onrecht, met liefde van den Hollander meynde bevangen te zijn) en *Clermont* wederom op de plaets door *Diderick* Grave van Kleeve en andere Vorften tot

* Siet op 's iaer 1227.

1235.

† *Neomagum inter Sueffones & Ambianos.*

wraek

wraek van haer bloed-verwant dood-geftooken. Zijn ses-iaetige zoon *Willem* betrad van ftonden aen zijns vaders stoel, onder 't beftuyr van zijn oom Biffchop *Otho*. Alfdoen is tuffchen gedachten *Otho* ende *Otho* van Gelre beflicht het dingh-taeligh verfehil over de Stad Emmerick. Niet langh daerna heeft Grave *Otho* van *Henrick* van Burkeloe gekoft de vleckte † *Grunloe* (daer nu de Stad *Grol* is geleege) met al zijn aenkleeven. Onder andere wierd bedongen, dat alle misdadigers, zoo langh die op den naefsten berg vertoefden, niet vangbaer zouden zijn, dan wel zoo haest zy die plaets verlieten. De getuygen van defen handel waeren, neffens zommige Geestelijke, Heer *Henrick* van den Berge, *Rutger* Heer van *Brempt*, *Steven* van *Lantdorpe*, *Gerlaek* *Lucenshert*, *Henrick* van *Borcheloe*, *Herman* *Wulf*, zijn broeder *Henrick* *Castel* krijghs-luyden, *Barthold* *Lappe* van *Borkeloe*, en andere. Naer twee iaeren beloofde *Zinderen* Heer van *Dinghoch* onzen Grave byftand tegen een yegelijk, wtgezonderd op zeeke beding, den Biffchop van *Munster* en Grave van *Cleeve*. Etlyke iaeren geleeeden, is na dood van *Robert* van *Vlaenderen* Biffchop van *Luyk*, met goed genoegen van een yegelijk, door 't bekuypen van zijn broeder, als mede van zijn fusterling *Willem* van *Holland*, tot Biffchop ingewilligd *Henrick* van *Gelre*, voor defen Kerkenvooghd van *Santen*, en vieflyke broeder van Grave *Otho*. Naderhand is door mildheyd van Grave *Herman* van *Loen* aen onfen Grave de eygendom over-gezet, ende van hem weder te leen verheeven van het Slot van *Bredevoort*.

r238.

r246.

36. Ondertuffchen had in 't Roomsche Rijk eenige iaeren herwaerts de wagen niet recht ge-gaen, wt zaeke *Frederick* de tweede, hoewel in weder-wil van den *Paus*, zich de Rijk-faeken bekroeyde. Als daer na *Henrick* van *Duringen* (die zich eerft het ampt van *Frederick* en daer na van des selfs zoon *Koenraed* had aengemaecticht) in 't beftormen der Stad *Ulm* was geftruykeld, wierd de Keyferlijke kroon met groote verdragh-faemheyd van de Vorften *Willem* van *Holland*

† *Emprionis tabulas vid. apud Pontan. pag. 139.* De brief spreekt dat de Grave behalven 't gerechte en de munt heeft gekoft de Grutte van *Grol*, die gemeynd word door het latijnsche woord *fermentum*, waer voor *Pontanus* door mis-verftand leest *firmamentum* ofte *frumentum*. De Grut was niet anders dan het ongeld gesteld op het dick bier, 't welk van nooden hadte giften. Want het dun ofte scherpbier zonder gift ende daerom ook vry was van alle lasten. Op dat dit niemand in twyffel flae, ziet hier de woorden van de brieven by *Heda* aengetoogen, waer in de Keyzeren *Otho* en daer na *Henrick* *Bommelen* *Arkel* fchenken aende kerk van *Utrecht*: *Telonium verò, monetam, & negotium generale fermentatæ cerevisiæ, quod vulgò Grut nuncupatur, &c.* 't En is niet verre wt de weg hier te vermaenen, dat doen ter tijd het bier-brouwen niet zoo gemeen was als wel nu, maer door de bank eenige Steedeneygen, die ook veel-tijds de vrybeyd hadden dat een mijl ofte twee in 't rond ten platten lande niemand dick bier en mocht kooken. De brouw-ketels waeren ook niewerts na zoo ruym als wel nu ten daege: 't welk men onder andere hier wil kan beftuyten, dat wel eer in etlyke Steden (by voorbeeld 't *Amersfoort*) over de 350. brouwers waren, daer nu rechtevoort 20. het werk wel konnen be-fchicken.

op 't hoofd gezet. Doch konde de inhuldigh geen voortganh hebben, zoo lang *Aken* noch ftond tot dienst van *Frederick*. Waer over onder andere *Otho* van *Gelre*, die zijn neve den nieuwen Keyfer aenhing, om alle hinder-paelen af te breeken, en hem van *Aken* en den Keyfer-staf meefter te maeken, 16000. (andere stellen 21000. ende ook 26000) mark fijn silvers verftreckte, vermoegens een hand-fchrift hier van zijnde. Alwaer de Keyfer betuyght, hoe hy gezind wese de over-groote trouwigheyden voer sijns bloed-verwants, aen hem en de Roomsche Kerk beweesen, te beloonen, gedaghten Grave en sijne erven tot een leen ofte onderpand was over-geevende de Stad en 't gansche gebied van *Nymegen*, met duydelyke toe-feeding; van dit leen niet wederom te zullen eyschen, al eer de op-genomene penningen aen hem of sijne naezæeten ten vollen zouden zijn betaeld, zonder effenwel de inkomsten ofte renten van den Burgh aen de hoofdschuld te moegen af-korten. Ende in val van de volkoemene af-lossing van de heele schuld, zoude het echter geen Roomsche Koning vryftaen, de gezeyde Stad met sijn Rijk aen een wtbeemfch Heer over te draegen, dan de Graven van *Gelre* altijd eerst moeten waerschouwen, ende voor andere voor-zetten. Ende zoo de Grave * den weg van alle vleys quam in te gaen zonder zoon na te laeten, zoud zijne oudste dochter in zulk een val in de plaets treden ende het leen be-erven. Hier neffens vergoft hy den Grave den tol van *Lo-beek*, met alle zulke gerechtigheyd als die by sijne voorzaeten was bezæeten. Waer in de Keyfer door zijn boode naderhand bewillighde, als mede *Rudolf* van *Habsburgh*, schoon genoomen een vreemde ook meerder gelds moght koemen te aanbieden. Daer na liet hy beveelen af-gaen aen zijn Stadhouder en Smal-heeren van den Burgh en 't bedrijf van *Nymegen*, dat sy voortaan in alle faeken betreffende het recht en 't gerichte van den zelven kreyts, sich in plaets des Keyfers voor Grave *Otho* van *Gelre* zouden hebben te verantwoorden, ende onder zyn gebied te bucken. Ende alzo is aen den Gelderschen Graven, die tot noch toe als bloote * Schuts-heeren over *Nymegen* stonden, gelijk eene macht ge-gaen, als te voren de Koningen en Keyseren aldaer en over de *Betouw* hadden gebruykt. Dese handelingh is, na de verovering van *Aken*, binnen *Luyk* alzo geflooten, ten over-ftaen van *Henrick* van *Gelre* den broeder van *Otho*, Biffchop aldaer, als mede van de Aerts-biffchoppen van *Ments*, *Trier*, en andere kerkelyke en verheevenen luyden; ten welken tijde ook *Henrick* van *Gelre*, niet gekoozen, maer in zyne bediening is bevestighd geworden.

37. In 't beleg van *Aken* wierd *Willem* gestijfd met het oorloghs-volk van de Geldersche en omgeleegene Vorften, hoewel de burgers het ontzet van *Frederick* tegen fiende, voor de groote macht van buyten niet zeer en zitterden. De Keyfer, eer storm te loopen, liet om-vraegen, of 'er niemand eenigh middel wift om de Stad anders dan met wapen-geweld in te krijgen. De werkbæsen vermaeten sich zonder bloed te plengen dit te werk te stellen. Als dien volgens een dijk wierd geleyd, welke de laege ende het bergwater dagelijx onderworpen Stad de water-lossing verhinderde, is het gebeurd, dat de beeken hier door en door 't wecklijk herft-weder op-geftouwd de muyren alzo over-fteygerden, dat de burgery de straeten zonder fchuyten niet en konde gebruyken, ende wt verflaegentheyd naer een beleg van ses weeken de poorten met verdragh opende.

1247.

* Ita in d. plom. apud Buchel.

* Siet hier vooren onze Aantek. op het 18. hoofdstuck.

opende. Alldoen wierd de Keyfer 'sanderen daegs op den eersten van de Slacht-maend naer sijn intocht in de Stad in 't byweesen van vele Cardinaelen, Bisschoppen, Hertogen, Graven, Rijx-Vorsten, ende in 't gesicht van zijn oom Bisschop *Otho* van Utrecht, den Hertogh van Brabant, *Otho* ende *Henrick* van Gelre, naer onder gewoonte door den Bisschop van Kolen tot Keyzer in-gehuld, en de ysere kroon van *Karel* den Grooten hem op-gezet. De omstanders riepen hem toe geluck en zaligheyd, de Rijx-Vorsten en Vry-heeren zynen stoel by beurten naderende zwooren getrouwigheyd. Alleen onderstond de Stadhouder van Keyfers-weerd by Duffeldorp aenden Rhijn sich bastigh tegen den Roomsche Koningh aen te stellen. Waer over *Willem* gesterkt onder andere met de troppen van onsen Grave die Sterkte ging belegeren, zonder de zyne ofte die van binnen eenige verpoozing te gunnen; tot dat de Vesting eyndelyken naer een iaer tijds door bocken en menigerley geweld gewackt zijnde, hier by koemende de mangel van lijf-neeringh en tijdelijk ontzet, de Stadhouder sich als een eerlijk krijs-man heeft over-gegeven. Wt verwondering van zyne deugd gaf hem de Keyfer niet alleen ten houwelijk zyne nichte de dochter van *Alfrid* van Brederode, maer ook de erf-voogdy van Keyfers-weert, zoo lang hy en zyne na-zaeten in 't leeven waeren. 't Is voor al lof-en denk-waerdigh 't geen seker * Schrijver verhaelt, hoe terstond na dood van den Landgrave ende voor de noemingh van den Grave van Holland, *Henrick* Grave van Gelre (hy meynt mischien *Otho*, tenzy dit van zijn broeder *Henrick* den Bisschop van Luyk zy te verstaen) was voorgeslaegen en gekoosen om de kroon aen te vaerden, welke hy nochtans zeer wijselijken af-sloeg, zonderlinge, door dien *Frederick* de tweede met zijn zoon *Koenraed* noch leefde, ende de zwaerigheeden hem af-schrickten, waer door de Landgrave in den grond was gezeild. In dit iaer bestond de Geestelijckheyd van Luyk tegen *Henrick* van Gelre, om zyne groote stuyrtheid, allenxkens op te staen, en naderhand tot een openbaeren afval te vervallen. Om dese beroerten in tijds te stillen zocht hy heul aen de aengrenzende Vorsten van Brabant, Gulich, ende voor-al aen sijn broeder *Otho*. Op het leste quam het tot de wapenen: dan de sterkste waeren de geluckighste, en moesten de Luykenaers voor dat pas zwichten. Men zegt, dat hy doen aenden Hertog van Brabant heeft verpand de gerechte helfte van Mechelen met den bedrijve van Hugarden en de omleggende dorpen. Ick vinde omtrent desen tijd brieven, waer by *Udo* meester van het *Ians* gast-huys aen den Mozel, ende *Gijsbert* meester van het huys te Nymegen, als mede eenige iaeren laeter *Clemens* vader van 't zelve Gods-huys door Boheemen, Moravien en Duyts-land, kond doen, aen Grave *Otho* verkocht te hebben hun recht over de Arnhemse tollenen markten. In 't volgende iaer is van *Willem* Roomsche Keyfer aen den Abt van S. Truyen een treffelijke gifte gedaen van de goederen gelegen in 't gebied van † *Aelburgh*.

38. Grave *Otho* was insgelijx ruym-hertigh tegen de Marien-kerk in Betlehem, betuygende dat zyne zal. ouders *Geeraert* en *Margriet* aen de kerk twee Sool-weeren ofte hof-steeden gelegen

† De vleeke *Aelbergh* ligt by de Stad *Neder-Heusden*.

in 't Zutphensche dorp *Wichmund* en andere goederen hadden geschonken. Middeler wijl ried *Margriet* van *Kleeve* een yverende vrouwe haer man *Otho*, om by *Goch* aen de *Niers* in 't kerpsel van *Asperden*, daer het huys de *Ror* ligt naderhand *Gravendael* geheeten, een Iuffrouwen Klooster op te werpen. Doch de Gravin is voor de * grond-legging, zonder lijfs-erven wt de wereld weg-gehaeld. Hoewel eenige haren dood stellen op den iaere 1241. Men geeft wt, dat zy voor houwelijk-goed by haer man hebbe gebraght tien duyfent mark zilvers, 't welk doen voor een machtigen rijkdom wierd gehouden, ende alle dese penningen binnen 's iaers by haer broeder *Diderick* waeren aengeteld. Omtrent desen tijd is, door toedoen van Grave *Otho*, tusschen *Henrick* Hertogh van Brabant en den Bisschop van Kolen, die met den anderen kraekeelden, zulk een verbond getroffen, 't welk ook van waerden zoude blyven, schoon genomen beyde quaede vrienden bleeven. Voor twee iaeren was over-leeden *Otho* Bisschop van Utrecht, in wiens stede wanneer *Gofuin* van Amstel Prooft te voren van de Ianskerk, een laf mensch en onbequaem tot het gebieden, was op-geworpen, en deze ofte wt eygen drift ofte door aenraeden van andere zijn ampt wederom op-zeyde, hebben de Kerkeleyke, met bysittinge van *Willem* Roomsche Keyfer en *Koenraed* Aerts-bisschop van Kolen, tot Bisschop bestemd en aengenoomen *Henrick* van Vianden *Koenraeds* bloed-verwant. De Heeren van Amstel en Woerden zich ten hoogsten argerende over de af-zettingh ofte af-stand van hun neeve, maekten een besteck met den Grave van Gelre, ende een besluyt, om *Henrick*, dien sy ook andersins geen goed hert toe en droegen, met de wapenen te bezoeken. 't En haperde aen *Henrick* mede niet, die zich by gelegentheyd genoegh bloot gaf, tot dat, naer eenige schermutselen, tijd en plaets is beraemd om een hoofd-slagh te beginnen. Als *Koenraed* doen zijn bloed-vriend *Henrick* een ring aen de hand stak en door zijn aenspraek aenstouwde, dat hy sich lustigh zoude houden ende weeren, is op 't zelve pas Keyfer *Willem* binnen Utrecht gereeden, die den Bisschop van Kolen tot verdraghzaemheyd aenporrende echter luttel gehoors kreeg, vermits *Henrick* effen te vooren met zyne heele macht de poorten was wt-getrocken. Wanneer *Koenraed*, die in *Henrick* af-weezen het bevel voerde, den Keyfer wyders door het sluyten van de poorten wilde binnen sluyten, heeft *Willem* door zyne lijf-wachte het schof en ysere grendels afdoen rucken, om wt te breeken beyde legers eene vrede op te leggen. Dewijl zich dit binnen Utrecht toe-droeg, heeft *Henrick*, in 't open veld met den vyand slaegs rakende, de overhand bekoemen, ende Amstel en Woerden gevangelijck naer Utrecht gevoert, dan eyndlyken, door ontsagh van den Roomsche Koning, wederom los gelaeten en in genade ontfangen. Maer de Bisschop meer verstoord zijnde op *Otho* van Gelre, die met de Amstels 't zaemen doende door het Bisdome 't elkens had gestroopt, gaf wt wrack-lust de Velouw aen de zyne wederom ten besten. Als die van de Velouw deze brand-stookers en kneevelaers den buyt fochten te ontiaegen, is de Bisschop den zynen te baet gekoemen, brengende alle de gevangenen goederen veyligh na Utrecht, in zulk eene meenigte, dat hy daer mede, sonderling tegens de nabuyrige Amstels, liet bouwen het Slot van Vredeland.

39. Daer

1251.

* Siet op 't iaer 1255.

1249.

* *Matthæus Parisiensis*.

1250.

1252. 39. Daer na heeft *Gijsbert* van Govengoye den Grave van Gelre tot een Leen-heer gestelt over zijn heerlijk huys *Gaspewerde*, en zyne vry-eygene goederen, onder verband, van den Grave met zijn lijf ten dienst te staen tegen yeder een, wtgezontert den Bisschop van Utrecht. Inselijx deed Grave *Otho* van Benthem ten aensien van alle zyne onleen-goederen in den kring van Gelderland beslooten, maekende zich zelf daer inne † *Ledigh-man* (soo spreekt het hand-vest) van den Grave van Gelre tegens een yegelijk, behalven den Aerts-bisschop van Breinen, en de Bisschoppen van Utrecht, Munster, en Ofenbrugge. *Arnolt* Grave van Lootz beleed mede, van Grave *Otho* te zijn beleend in sijn Slot Stochem in de vleckte Diehem, en andere goederen meer. In de voorgaende iaeren was 'er een doodlyke † oorlogh gereezen tusschen die van Vlaenderen en Keyser *Willem*. Maer zoo de Hertog van Brandenburg op desen tijd de beyder-zijdsche gezanten naer Antwerpen had gedaeght, om de verschillen in goedigheyd by te leggen, ende hier over vast wierde gewerkt, hebben de Vlamingen middeler tijds tegen behoer en 't krijghs-recht een vyandlyken storm gedaen op des Keyfers broeder *Floris* Stadhouder van Walcheren, en op *Diderick* den seften, Grave van Cleve: doch tot hun merkelijke schande en achter-deel; alzo behalven *Guido* en *Ian Dampiere*, ende meer andere die met hoopen aen boeyen wierden wegh gesleept, wel 30000. Vlamingen in de pan zijn gehouwen ofte verdrongen. Als naderhand *Kaerle van Anjou*, broedervan den Franschen Koningh *Louys*, tot bystand van de Vlamingen was af-gekoemen, en Grave *Willem* op de wterste grensen van Henegouw de vyanden wederom af-rofte, heeft onse Grave zijn verwant den Keyser, gelijk ook van te vooren, de goede hand geleent. Want de Keyser een weynigh voor desen tocht op een volle by-een-komst tot Nymegen beraeden wierd, aen sijn bloed-vriend Grave *Otho* (om dat hy hem vaak voor desen met raed en daed had onder-seunt, ende alsoen ook zijn dienst en oorlogs-volk aanbod tegens den Grave van Anjou, die met kracht in zijne paelen socht in te barsten) boven de oude schuld, waer voor Nymegen was verpand, nocht toe te leggen 5000. mark zilvers, geevende Nymegen zoo lang in zijne verzeeking, tot dat de heele plechte, bedraegende nu tot 6000. mark, ten vollen zoude zijn af-gelost. Zedert dien tijd (hoewel zommige * dit wel 16. iaeren laeter stellen) verneem ick, dat Grave *Otho* door een Richter en Schepenen over Nymegen heeft beginnen te heerschen. Wijders heeft hy tot gemeen gerief, naer verkreene oorlof vanden Bisschop van Kolen en alle zyne by-zitters, de hoofd-kerk buyten de Stad, daer in oorlogs-tijden geen veylige toe-gang was, af-breken, en binnen de muiren een nieuwe Kerk ter eeren van *H. Steeven* timmeren laeten op het vlack, daer des Keyfers erf-grond *Hundisburgh* was geleege, ende den Deeken en Geestelijke die desen grond met hare wooningen hadden beslaegen, een andere plaets aangeweefen. Op dat echter de eerste kerk, daer veele Christenen † laegen begraven, van de ontheyliging moght blijven bevrijd, gaf de zelve Bisschop laist, rondom de zelve

† *Homo ligius, ut Barbari vocant.*

† *Vid. lare Pontan. pag. 143. § seq.*

* *Vid. Pontan. pag. 153. § seq.*

† *Illatus mortuus locum religiosum facit.*

plaets (die nu het oude Kerk-hof heet) alle iaer acht daegen naer Pinxteren een omme-gang te doen. Welk gebruyk daer na (zoo men wil voor-geeven) in veele Steden en dorpen van langer hand is in-gesloopen. Keyser *Willem* heeft daer neffens aen *Otho* vereerd het heerlijke Slot noch op heeden Oyen genoemd in de Betouw.

40. Alsdoen zijn de Geldersche met den Bisschop van Munster *Ludolf* van Holten in een scherpen oorlogh betrocken. Hier toe gaf aenleyding de weduwe van het doen machtigh geslacht van *Menboevel*, wtzacke van eene Veerle, die haer van des Bisschops Smal-heeren zonder argh was onthandighd. Als dese over-boodigh waeren de Koeye weder aen de rechte hand te brengen, weygerde Me-vrouwe die aen te nemen, zeggende, dat sy hare zoonen, dappere krijghs-mannen, doch doen wlandigh, de wraek over-gaf. Dese weder-keerende trocken aen hun zijde de Graven van Gelderland, Vlaenderen, en andere Grooten. Na dat Munster-land door de zelve grootelijx en duckmaels was beschadighd, liet zich de Bisschop ten lesten in 't veld sien, die den slagh winnende en de zoonen van de weduwe neder-houwende, zoo een krack gaf aen hare mede-standers, dat dit huys in 't geheel wt-stierf, en de gevankelijke moeder, wt berouw en deernis van haer verslaegene zoonen, alle hare haeve aen 't Stift van Munster over-liet. Onse Grave in 't gevecht aengegreepen zijnde, gaf tot zijn los-loon den streek van Goyland, welken hy en zyne navolgers van den Bisschop als een erfelijk Leen zouden verheffen. Een iaer laeter is vol-trocken ten behoeve van de Iuffrouwen, die eensdeels wt Ruermond hier heen zijn gebraght, het Nieuw-Klooster, 't welk hy den naem gaf van * *Graven-dal*, ende, neffens andere goederen, het kerkelijc gezagh voor zijn darde aendeel over de dorpen van Kessel in 't Sticht van Kolen, Gent en Lenthe in de Betouw onder Utrecht behoorende, ende het achtste deel der thienden van Gent, Angeren, en Doorenburg. De getuygen waeren *Willem* Grave van Kessel, de Heeren *Govert* van Parwijs, *Willem* van Altena, en *Rutger* van Grevich, behalven *Willem* Schelling, *Willem* van Tiglo, en andere. Men vind brieven, waer in *Herman* van Loen bekent, aen Grave *Otho* te hebben verkoft, op-gedraegen, ende van hem weder teleen ontfangen al zijn recht over *Zelhem*, *Hengeloe*, en andere plaetsen; dat hy mede zonder hem daer in te kennen niet en vermoght te vervreemden de goederen, hem van de Heeren van *Hinsberg* aen-gekoemen. In 't volgende iaer heeft *Otho* met toe-stemminge des Bisschops van Kolen, van den Abt van *Duyts* gekoft alle des Kloosters goederen zoo in de Betouw als *Velouw* geleege, in de dorpen *Ellicom* ofte *Elchingen*, *Velp*, † *Rhijn-wijk*, *Wijk* met haer aenhangh en gerechtigheyd, voor 400. mark Kolensch-geld, zoo nochtans, dat het Gods-huys wegen desen handel niet behoefde in te staen. *Otho* beleed alsdoen mede, hoe de *Marien* Prooft binnen Utrecht, in de verkoopinge van de goederen tusschen de *Lecke* en *Linge* eenige Leen-mannen aen zich hadde behouden. Welke vervreemdingh, als mede van hare hof-steeden te *Zevenaer*, naderhand door Bisschop *Henrick* van Vyanden is voor goed gekend. Dit iaer quam Keyser *Willem* de wereld af te gaen, alzo hy in den winter de moerassen

† Hy wil misschien zeggen, *Ries-wijk*.

en slooten

1255.

* Siet op het iaer 1254.

1256.

en slooten toelagen, omtrent Hoogwouden wijd
 after Alkmaer op de Vriesen aenstootende,
 ende by ongeval met zijn paerd in den modder
 * zackende, van zyne vyanden met lange scheeps-
 haeken en Deensche bijlen wierd om-gebragt.
 Het lichaem met slechte eere in een nabuyrigh
 dorp door de Vriesen begraven zijnde, bleef een
 ruymen tijd verhoolen. Over zijn zoon *Floris*
 den vijfden, noch een wiegeling zijnde, wierd de
 oom *Floris* Stad-houder van Zeeland tot Mom-
 ber gesteld.

41. *Henrick* van Gelre Luyksche Bisschop,
 die een deel van Mechelen en andere vlekken aen
 den Brabanderticht gaerne weder geloft had-
 de, bestond tot dien eynde de Geestelijckheyd niet
 schattingen te bekommeren: dan vermits die
 zich aenden Pausselyken stoel beriep, kond hy
 voordientijd weynigh op-doen. Naer *S. Truyen*
 koemende heeft eenige van zyne tegen-streevers
 van het kuffen gestooten, deluyden van middelen
 die vopr-vluchtigh waeren, onder dreygementen
 van hare huysen neder te werpen, weder in-ge-
 daecht, ende de Stad door-gaens met toorens en
 bol-werken versterkt. De Hertog van Braband
 zich met een vaerdige macht by hem voegende,
 werkte zooveel wt, datmen tegens de op-roerige
 burgery een sterck Slot binnen de Stad heeft op-
 geworpen. Na't af-sterven van Keyser *Willem*
 van Holland waeren *Alonso* Koning van Casti-
 lien en *Richard* Grave van * *Cornwal*, zoon van
Ian Koning van Engelland, beyde te gelijk tot
 Keyfers voor-gestaegen, dan *Richard* alleen ver-
 koozen. Waer over de Bisschop van Kolen ver-
 gezeld met andere Duytsche Vorsten, om den
 eed te doen naer Engelland is verreyd: gelijk
 mede *Otho* van Gelre, ofte zynelast-hebbers, die
 te Londen en daer na te Aken bevestinge erlang-
 den van de voor-rechten, hen door zynen voor-
 zaet vergund. *Floris*, nae dat hy voor zijn neve
Floris wees-zoon van zijn wijlen broeder den
 Keyser ten houwelijck had besprooken *Beatrice*
 van Vlaenderen dochter van *Guido*, om Zeeland
 met Vlaenderen naerder te vereenigen, en zyne
 momberschap by de twee iaeren trouwelyken
 bedient, is op desentijd binnen Antwerpen in een
 Ridder-steek-spel (gelijk zoodaenige vrolijkheid
 veeltijds met treuren eyndight) van een yligen
 dood verraft. Als terstond daer na *Henrick* Her-
 tog van Braband (wt wiens zuster *Machteld* Key-
 ser *Willem*, de vader van den onmondigen, was
 voortgekoemen) sich met de voogdy bemoeyen-
 de, om den over-moed zyner hovelingen, Hol-
 land had moeten ruymen, is by de Hollanders te
 Dort over het kind en beyde Graef-schappen in
 zyne stede tot Mond-burg beroepen Grave *Otho*
 van Gelre, als zijnde een strijd-baer Heer, daer en
 boven de naefte mage, en zoon van * *Margriet*
 de oud-moeye van *Floris*. Ook was de groot-
 vader van *Floris* gebooren wt *Adelheyd* de moeye
 van onsen *Otho*, die met *Willem* den eersten, Grave
 van Holland, in echt zittende, *Floris* den vierden
 ter wereld braght, die vader was van Keyser
Willem. Soo dat Grave *Otho* van twee zijden den
 tegenwoordigen *Floris* in bloed bestond. De
 Zeeuwen daer tegens droegen meer *Adelheyd*,
 de zuster van Keyser *Willem*, en huysvrouw van
 den Grave van Henegouw, die zich in Zeeland
 de Vooghdy vast onderwond. Dese tweedragt
 heeft tusschen de Hollanders en Zeeuwen een
 bloedigen strijd verweckt. *Otho* trock zijn volk
 te Roemerswael by een, maer *Adelheyd* hare

macht by Vernoutzee ofte † Voorner-zee, een
 plaets, die ick niet en weet of ze Hollands ofte
 Zeeuws, een eyland ofte vast land zy geweest.
 Naer een ongenadigen slag, daer aen beyde zij-
 den veel volx tuymelde, is by den Grave van
 Gelre de eyndelyke overwinning, ende dien vol-
 gens de momberschap van den iongen *Floris* ge-
 bleeven. In dese dagen is'er een besteck ge-
 maekt tusschen *Otho* en den Bisschop van Utrecht,
 ende aen dees en geene zijd een vergoedinge van
 alle baet en schaede beslooten: dat mede de Ve-
 louwsche goederen, Keur-meeden door de bank
 geheeten, den Grave en hare oude Land-heeren
 weder te goed zouden koemen. Voor 't verlies
 't welk de Velouw had geleeden, maekten zich
 sterck *Alard* van Buren, *Gosuin* van Rothem, *Otho*
 van Zalem, *Ian* van Gronesbeke, krijghs-luyden:
 neffens *Bernhard* van Dolre, *Gijsbert* van Goye,
Hubert van Scherik en *Sweer* Maerschalk. Voor
 de schaede van Over-Yffel bleeven borgen *Ever-
 hard* van Heukelom, *Walrick* van Vreden, *Gillis*
 en *Barthold* van Bake, krijghs-luyden: behalven
Herman van Voorst, *Henrick* van Almeloe, *Her-
 man* van Saterloe Schoutet van Drente, ende
Henrick van Essen Schoutet van Salland.

42. Ondertusschen was in Braband gestorven
 Hertog *Henrick*, na-laetende drie zoonen *Hen-
 rick*, *Ian*, *Gover*, en eene dochter *Marie* getrouwd
 met *Philips* den drieden van dien naem, Koning
 van Frankrijk. Duyrende welker onmondigheid
 heeft de moeder *Adelheyd* omtrent ses iaeren het
 gebied gevoert. Andere verhaelen, dat *Otho*
 Grave van Gelre, zijn broeder de Bisschop van
 Luyk ende *Henrick* Land-grave van Dueringen,
 elk voor hoofd na de voogdy haecten, dan *Adel-
 heyd* hen zoo vergenoegde, dat zy hare kuypere
 lieten blyven. Eenige zeggen, dat naer dood van
 den Hertogh, *Henrick* van Gaesbeek Ruwaard
 van Braband zy gemaakt, ende wt die oorzaak
 tusschen Gaesbeek aen de eene, en den Grave
 van Gelre met zijn broeder, *Henrick* van Durin-
 gen, en *Geeraert* van Hoern Heer van Parwijs aen
 d'ander zijd een bezorgelijk kraekeel ontstaen,
 die de weduw en kinderen tegen Gaesbeek hand-
 haefden. Want dat *Adelheyd* alsdoen nauwe
 vriendschap heeft gehouden met *Otho* en den
 Bisschop zijn broeder, wijst wt seker een brief,
 waer in zy beyde Vorsten voor hare goede raeds-
 vrienden is kennende. Twee iaeren vroeger heeft
 de Bisschop van Utrecht by zegel en brief aen
Otho van Gelre over-gezet al zijn recht op de
 Stad van Emmerick voor tien iaerlijxe ponden.
Adolf † Grave van den Berge beloofde nader-
 hand in een geschrift, by zijn oom *Walraven*

1260.

1262.

1263.

1264.

* Siet de
 Aenteyk
 van den
 Heer
 Scriverius
 in 't leven
 van Wil-
 lem.

* Cornu-
 bia.

1257.

1258.

* Siet op het
 iaer 1202.

† Het land van Voorn kent Briel voor een hoofd-
 stad. Ee (de Deenen zeggen oe) beduyd by de En-
 gelsche en Nederlanders zoo veel als een eyland, ge-
 lijk te sien wt de benaemingen van *Zirickzee*, *Bom-
 mensee*, *Goeree*, &c. By zommige word door *Vern-
 noutzee* verstaen de *Beeninge*, zijnde een stroom
 tusschen Holland en Zeeland.

‡ Ick en weet niet, hoe en waer ick dezen bruydegom
 best zalt huys brengen, ende stae in dut of het zy
 geweest *Adolf* de seste, negende Grave van den
 Berge, die zijn aental op Limburg aen den Bra-
 bander daer na verkofte, ende op het lest (siet op het
 iaer 1295.) deerlijken stierf in een hoenigh-kouw.
 Dan de Tijd-boeken van die Graven brengen my
 deezzen droom weder wt het hoofd, verhaelende
 bloete-

blootelyken dat hy een Gravin van Spanbeym heeft getrouwd, zonder van 't Vrouwlyjn van Gelre te melden. 't En kan ook niet passen op zyn na-zaet Adolf den sevenden, vermits die man was van Agnes van Kleve, en in 't iaer 1348. en alzulx eer is gestorven dan dat hy met Otho's dochter zoude hebben konnen in echt treden. Noch ook op Adolf vierden Grave van Altena en eersten van dien naem Grave van der Mark, wt het huys van den Berge gesprooten: nademaal hem zonder tegen-spraak tot een vrouw word toe-gevoeghd Margriet dochter van Otho den tweeden en niet drieden Grave van Gelre, ende zyn dood gesteld op het iaer 1249. Alles hebbende overwoogen zie ick wt desen Dool-hof niet te raeken, ten zy men Adolf den seften twee Vrouwen toe-schryve, te weeten de Gravin van Spanbeym en die van Gelre, die misschien de eerste is geweest: hoewel de stoffige Schryvers vergeeten hebben dat Adolf haer oyt heeft gehad, om dat hy ze misschien niet langh en heeft gehad. Siet onse Aenteyk t'eyndens dit Seste Deel.

Hertogh van Limburg mede bezegeld, naer ont-fangene betaeling van 3000. mark, hem met Marie de dochter van Otho toegeseyd, den houwelijx-brief te rugge te zullengeeven, verwach-tende insgelijx van zyn Heer den Grave: beloovende vorders, indien zyne vrouw zonder lijfs-vrucht quam te sterven, 't zelve geld wt zyne naest aen Gelderland geleegene goederen aen den Grave ofte zyne erven weder te vergoeden. In 't volgende iaer verbond sich de Raed en burgery van Kolen, aen Grave Otho en zyne na-zaeten iaerlijx op den dagh van Remy te betaelen de renten van 120. mark. De Grave een ruylingh aengaende met Ridder Rudolf Kock, gaf hem over zyne drie hof-steeden Neerijnen, Opynen, en Hern, pangelende daer voor de hooge en laege gerechtigheid over de goederen tusschen Beest en Leerdam, als mede tusschen de Lecke, Linge, en Niderlinge geleegen, ende te voren by Rudolf bezeeten. Tusschen den Grave en Bisschop van Utrecht viel mede een verdragh over de pael-steeden, ende wierden de gevangens op de besprookene plaetsen in handen van de volmachtigers tegen een verwisseld. Op het daer aen vol-gende iaer hebben de Graven Otho van Gelre en Diderick van Cleve tot scheyds-luyden gekoosen Bisschop Henrick van Utrecht, Willem Grave van Gulich, en Gosuin Heer van Borne, om temidde-len ofte wech te neemen de onderlinge ende over lang sterk gedreevene twisten, raekende de tollan, het bosch van Nymegen, recht van munte en an-dere zaeken. De wt-spraak bracht mede, dat de borgers van Nymegen in 't op-ende af-vaeren van Rhijn ofte Wael van hunne eygene goederen aen de Kleevenaers niet tol-plichtigh waeren; dat de Grave van Cleve sijn geld zoo moeste doen slaen, dat het wt anderer Heeren munte was te onder-kennen. Den Kleevenaer stond vry, tegens den aenstaenden dagh van H. Lambert, ende van Kerst-dagh daer aen tot acht iaeren achter een, 1200. Varkens in 't Rijx-wald te drijven en te weyden: naer verloop van welken tijd jeder van de Graven sijn vorigh recht en op-spraak zoude behouden ende in 't werk moegen stellen. Boomen wt te wortelen en was niemand toe-gelaeten, ofte het bosch in bouwland te veranderen. Soo voortaan d'een Grave des anders goederen by koop ofte anders machtigh wierde, zonden de selve los-baer zyn voor den in-koop. Tot de visschery in Werbedde was nie-mand gerechtighd, dan de Grave van Gelre, de vrouwt

van Elten en andere ge-erfden, elk na de maete van sijne aenleggende margen-taelen. Belangende den nieuwen Tol van de Kleevenaers by Hueffen op-gezet, wierd gevonnist, dat zoo een van beyde Graven mees geloofweerdige kryghs-luyden wilde zweeren, dien tol deughdelijk ofte ondeughdelijk te zyn, dit kracke el daer mede dood en wt zoude wezen. Het naeste iaer bestond de Bisschop van Luyk Henrick van Gelre de Stad Mechelen te besluyten, welke door op-stooken van den Brabander zyne beveelen scheen te verwerpen. Maer vermits den aenkomenden winter sijn beleg verlaetende, heeft binnen Wijk, daer de Bisschoppen van Luyk te gebieden heb-ben, een tooren onder de voeten gesmeeten, ende met den af-breuk van den puyen sijn begonnen Slot van Montfort omtrent Ruermond meer versterkt, 't welk hy naderhand aen sijn broeder den Grave te schenkw-gaf.

43. Dewyl Grave Floris noch bevoeghd wierd door Otho van Gelre, begonden de Kennemers, verbitterd door den trots en 'tongelijck van de Ridderfchap, de hoofden by een te steeken, ende als wt den band te springen. Want na dat de Adel van 't land, om dese hagel-buye te ontduyken, binnen Haerlem was geweeken, heeft het graeuw op de erven en huysen van de voor-vluchtige een aenval gedaen ende alles verdorven. Daerna de Vriesenaen den rey brengende zyn te saemen vyandlijker wijze in 't land van Amstel ingedrongen, onder hun Opper-hoofd Gijsbert van Amstel, die om het af-zetten van * Gosuin van Amstel, op die van Utrecht van onds gestoord zijnde, sijnmoed onder dit dexel zocht te koelen. Met dit leger, waer onder mede zyne eygene benden, is hy nae 't land van Utrecht geruckt, vernielende de haeve en goederen van zyne bysondere vyanden, als daer waeren Gijsbert van Abkoude, Willem van Rijsenburg, Hubert van Vyanden, en Ian van Nassouw, die nu naest Henrick van Vianden den Bisschoplyken stoel be-diende. Middeler wijl is hy in der nacht onvoor-siens t'Utrecht binnen geraekt, ende zoo de bur-gery wt verbaestheyd begon te vraegen: waer van daen en waer toe dat heyr? gaf hy totant-woord, dat de Kennemaers, beiammerende hare slaverny en onder-kroopene vryheid, be-geerden, dat zy de aldaer heen-geweekene ofte woonachtige Edelen wt hare Stad zouden ver-iaegen, ofte zonder dat de gantsche Gemeente voor en met den adel zoude hebben telijden. De inwoonders dese dreygementen beherrigende, ook op zommige Ionkeren niet wel gemoed, ende van ouds tot hard-neckigheid en op-roer geneegen, hebben de Grooten in een op-loop wt-gedreeven, den Raed af-gedankt, ende wt haer midden 40. mannen op-geworpen om het recht ende Stads zaken waer te neemen. De Bisschop die dese driestigheid niet en konde ofte behoorde te dulden, ende met hulp van de Gel-dersche benden de ballingen weder in de Stad wilde helpen, was genootsaekt, om de sterker macht en aenhang van de Kennemers, zelf den wijk te neemen. Amstel hoovaerdig op dese goe-de beginselen, ende echter wel weetende dat de Bisschop en Grave van Gelre vast steenen raepren en besigh waeren om meer volk op de been te brengen, heeft ondertusschen de overige Vestin-gen en Slooten overweldicht en geslecht. Daer na zyn de Kennemers, alsoo de bouw-tijd voor handen was, naer huys gekeerd, luyder-keels roe-mende ('t welk Amstel eerst op het woord braght) dat

1265.

1266.

1267.

* Siet op't iaer 1251.

1269. dat zy op het naefte iaer den Grave van Gelre, die hun meefte ftoor-pael was geweest, wilden aenspreken, en fijnlandschap te vyer en zwaerde verdelgen. Wanneer nae hun vertreck de Biffchop en *Otho* een nieuw leger naer Utrecht voerden, en de burgery zich te weer ftelde, hebben fy de Stad voor een wijl laeten beruften, ende haer wegh en aenflagh op Amersfoort genoomen, wt zaeke dese Stad heymelijck verftand hield ende gehouden had met de Kennemers. Als naer een wijl tijds de muynen door Bocken, Blijden en ander storm-tuygh waeren verfwackt, is eyndelyken *Amersfoort* met verdragh gewonnen en deerlyken geplaegd. Haer vonnis was te ongenadiger, om dat zy den Grave van Gelre te vooren hadden gefmaed en fpijtelyken beiegend. Dit gedaen, heeft zich *Otho* naer huys, en de Biffchop naer Deventer begeeven.

1270. 44. In 't volgende iaer wierd *Otho*, hoewel hy wegen zijn ouderdom meer navreede als kriygh verlangde, effenwel niet in ruste gelaeten, ten opfichte van *Thiel*, welke Stad *Ian Hertogh* van Brabant hem van ouds vermat toe te koemen, en Grave *Otho* oordeelde te ftaen ofte behooren te ftaen onder Gelderland. Om dese bruyd raekten de weder-zijdsche Vorften in de wapenen. De Brabander arrebejdende om de Geldersche het aenkoemen en ftroopen te verhiinderen, ende ook om de Betouwsche dorpen en hofsteeden onder 't water te zetten, heeft den dijk van *Thiel* door-gefteecken, waer-neemende den tijd des iaers dat de froom meeft was op-geswollen. De Geldersche-man bezinnende, wat hinder zyne landen hier door hadden te verwachten, viel met alle macht op dien hoek van de Stad, daer de dijklagh, welken hy ter goeder uyre innam, ende metter haeft den dijk wederom ftopte, bevrydende alzoo zijngedied van den over-loop. Niet te min heeft deze oorlogh en zydigheyd noch eenige iaeren tuffchen beyde Heeren geduyrt, ende eerft ten tyde van *Reynald* den tweeden op-gehouden. Op dit iaer is ontslaepen *H. Lodewijk*, de negende van dien naem Koning van Vrankrijk. Het fchijnt heel zeltzaam 't geen eenige Fransche Schrijvers verhaelen, dat te weeten onse *Otho*, de edelste, zoo fy hem heeten, onder de *Duytsche Vorften*, op zeeker een tijd zijn looper met brieven naer *Parijs* hebbende gezonden, ende op zyne weder-komft hem gevraeght of hy den Franschen Koning ook hadde gefien, de boode daer op met een smadelijk gelaet zeyde, dat hem dat erbarmelijcke * *Paepken* was verscheenen met de kap op de fchouderen: met welke woorden hy zijn hoofd en mond fchimperlyken zoude hebben verdraeyt, ende zedert dien tijd tot een merkelyke straf de selve gefaltentis altoos behouden. Een iaer laeter is insgelijx wt de wereld gefcheyden Keyfer *Richard*, in wiens plaets gezet is *Rudolf*, met den bynaem van *Root-bayr*, Grave van *Habsburgh*, de eerfte wt fyn geslacht die de Keyferlyke ftoel heeft betreden.

* *Papellardum vocat Cantipratanus.*

45. Een luttel te vooren te weeten op den 10. van de Louw-maend was Grave *Otho*, naer een voorfpoedige heersching van 42. iaeren, mede na de andere wereld verreyfd, omtrent 20. iaeren laeter dan zyne eerfte by-flaep *Margriet* van *Kleeve*, als hy nu zyne Hollandfche momberschap af-geleyt, en *Floris* al bruyloft had gehouden met *Beatrix* van *Vlaenderen*. Heeft zynet landen paelen grootelijx verbreyd, vastgemaekt, ende allenthalven veele Slooten doen timmeren. Zyne wtvaerd is heerlyken gehouden, en 't lichaem te *Gravental* onder-geleyd, ('t welk naderhand op het iaer 1474. in de borgerlyke oorloghen des Stifts *Kolen* verwoest, ende, vermits de weder-op-timmeringh, het *Nieuw Klooster* is geheeten) alwaer men rondom zyn verheeven pronk-graf zyne stam-wapens fiet blinken. In zyne zegeling plaght hy te vertoonen zijn † af-zettel, zoo hy, van 'thoofd tot den voeten toe gewapend, was op-gezeeten, voerende in zyne rechter hand een Geldersche vaen, ende in zyne linker hand een Leeuw midden in de Geldersche wapens beslooten. Zyne eerfte vrouw *Margriet* * was onvruchtbaer, hoewel andere melden, dat wt haer zy geteeld een tweede *Margriet*, gepaerd naderhand met *Engueram* den vierden, Heer van *Coucy*, gelijk de Stam-boom van die van *Coucy* wt-wijft. De eenige navolger van *Otho* was *Reynald* de eerfte van dien naem, gebooren wt zynelaeft en noch overige vrouw *Philippe*, nichte, als gezeyd, van *Philips* Koning van Vrankrijk. Want dat *Reufner* tot zijn zoon stelt *Otho*, die getrouwd zoude zijn geweest met de dochter van *Diderick* den seften, Grave van *Kleeve*, neffens een *Henrick* en *Geeraert*, gestorven in haere groene iaeren, ruykt naer onwaerheyd, en blijft zonder schijn ende bewijs. De over-leeden had tot dochteren *Philippe*, die ten houwelijk wierd wt-gegeeven aen *Walraven* Heer van *Valkenburg* en *Montioye*, † *Isabelle* een Klooster-Iuffrouw, zoo ick meyne, ende * *Marie* bed-genoote van *Adolf* Grave van den *Berge*. *Ermgard* was vrouw van *Diderick* den achtften, Grave van *Kleeve*, en eerfte grondlegger van het *Bernardijnen Klooster ter Honnep* (ofte *Hoerp*) geleegeen op den bodem van 't *Graetschap* tegen de paelen van *Over-Yffel* by *Deventer*, gebouwd ten behoeve alleen van de Geldersche en *Kleefsche Iuffrouwen*, 'twelk Biffchop *Henrick* van *Utrecht* met veele vryheeden en giften, ende *Ermgard* onder andere met de goederen te *Markvelt* in den bedrijve van *Borkeloe* hebben verrijkt.

† Dit is te zien onder de Anteyk. van *Buchel* op het 200. blad.

‡ In *Velpens hand-boekien* word zy genoemd *Abdisse van Elten*.

* Dese was *Margriet* geheeten. Siet op het iaer 1264.

REYNALD van NASSOUW de eerste ,
Achtste Grave van GELRE en ZUTPHEN.

1272.

46. REYNALD, Reynout, ofte Reginald, toegenaemd de Strijdbaere, heeft noch binnen 't iaer na sijns vaders doodlyken afgangh, die van † Arnhem, gelijk wel eer sijn vader, vry verklaerd van den tol te Lobeek, door aenraeden en toestemmen van sijn oom Henrick van Gelre, Ian Bisschop van Utrecht, en zyne moeder vrouwe Philippe, in 't by weesen van Engelbert van Isenbrucke Prooft van Utrecht, en zyne Raeden Gosuin van Borne, Willem van Bronkhorst, Geeraert van Batenburg, Henrick van Borkeloe, Willem van Horne, Ian van Mere en andere. Hy schonk mede aen de Stad 50. iaerlijxe ponden, om dat zyn zoon Guido daer lagh begraven: vereerde ook aen de hoofd-kerk van Utrecht al sijn recht op de margen-taelen, die sijn dienaer Alfrid van Wulven van hem te leen bezat. Op het zegel van den brief was de Grave wt-gesneeden zittende te paerde als een laeger; bezyden hem sagh men een wind-hond, op sijn slinker-hand een † valk: met de rechter bestuyrde hy den toom, bloods hoofds, het hayr gekronkeld, ende met een lichten

† Tesmach. op het 487. blad van sijn Gelders-leeuw zegt, dit doen ter tijd aen Zutphen vergund te zyn, ten zymen wil staende houden, dat dit twee onderscheyde vergunningen zyn.

‡ Dit was in oude tijden zeer gemeen, ende een ken-teeken van hoogen adel. Siet Andr. Favin des officiers de la Couron. de France in 't leste deel.

Rijd-rock ofte opper-hembd van sijn lijnwaet. Zyne eerste vrouw was Ermgard, after-gelae-tene weduwe, ofte (zoo andere voor-geeven) † zuster of dochter van Hertogh Henrick van Limburg, die niet en heeft gekindert: de iongste, Margriet, dochter van Guido Dampiere Grave van Vlaenderen, heeft hem vader gemaect van zyn na-zaet Reynald. Aen d'andere zijd was Reynalds oom Henrick Bisschop van Luyk, als hy de minste tot de meeste zich tegen hadde gemaect, op de kerkelyke verzameling te Lyon door Paus Gregorius, van wien hy tevoren met een scherpen brief was bekeeven, wt den stoel gezet, na dat hem die van Luyk, Hoey, Dinant, en S. Truyen over geestelyke roovery en * misdaeden, wereldsche weelde en vrouwen-schendery zwaerlyken ende niet zonder reeden hadden beticht. In zyn ampt is terstond op-geschooven Ian Angin Bisschop voor desen van Doornick, die door 't bedraeyen van Henrick daer na een ellendigh eynde had. Omtrent desen tijd heeft Otho van Bommel, ten behoeve van het Klooster te Betlehem, af-gestaen al sijn recht op zyne erven te Angerlo, Beynem, en Enghuysen, als mede op het Doesburger geld, in de wandeling Kaet-penningen genoemd, waer op geslaegen stond de kerk van Doesburg.

47. Op 't volgende iaer is de Thieler-dijk van Hertogh Ian van Brabant * wederom doorgeboord op Victorsdagh; ende bykans twee iaeren laeter de nieuwe dijk, die boven de Linge of 't lange Water after het dorp Drompt tegen

† Diderick van dien naem de sefte, anders de 22e. Grave van Cleve, die wtgegaen is in 't iaer 1261. had by Isabelle dochter van Henrick Hertogh van Brabant, onder andere kinderen, eene dochter Iutte, getrouwd daer na met Walraem Hertogh van Limburgh. Dese waeren de ouders van Ermgard Reinalds huys-vrouw; welkers broeder, na allenschiyn, moet geweest zyn de iongste-overleeden Hertogh Henrick: te meer al zoo Reinald in een brief van 't iaer 1283. den lest-afgestorven Hertogh van Limburg bescheydelijken zyn zwager ofte vrouwenbroeder noemt. La Pile loopt heel buyten westen, die dese Ermgard houd voor de eenige dochter van den gedachten Henrick, ende voor weduwe van Grave Dirk van Cleve. Ick en kan niet bevroeden, wt wat put hy dit water heeft geschept. Anders was 't gelegen met Adolf den seften, negenden Grave vanden Berge, die zyn vermeynd recht op de erfenis van Limburg aen den Brabander had verkost. Want hy al sijn recht af-rekende van zyne groot-moeder Margriet, die in echt had gezeeten met Henrick Hertogh van Limburgh, waer wt waeren gebooren Adolf de vijfde vader van desen Adolf, ende Walraem, na zyns vaders dood Hertogh van Limburg, wiens zoon was Henrick, over wiens na-laetenschap verskil is. Dit voor wt gezonden zijnde kan nu een yeder zonder bril wel zien, wie van beyde tegen-dingers vaster in zyne schoeyen heeft gezaen, ende of eene zuster niet en behoort te gaen voor eene groot-moeder, wanneer het na reeden en 't burger-recht ende niet na 't ruyters- ofte lant-recht zal toegaen.

het

1273.

* Siet op 't iaer 1282.

1274.

* Siet op 't iaer 1270.

1275.

het over-stroomen der wateren wt den grond was op-gehaeld. Ten welken tyde ook Ridder *Ian Kock* tot een Leen-heer over zyn huys in de Stad Thiel heeft gemaekt gedachten Hertogh, die hem in tegendeel verftooringe toe-zeyde van alle onkosten daer aen besteed. In den iaere 1276. heeft *Reynald* aen *Walraven* van Valkenburg, man van zyne zufter *Philippe*, tot houwelix goed gegeven de Stad van *Susteren* met alle haer in-koemen aen-kleeven: ende *Walraven* daer tegensyne vrouw den lijf-tocht over-gedraegen van de vleckte Geleen, ende tot een morgen-gave *Prunsvelt*, *Lombach*, *Wanbach*, en eyndelyken, met believen van zyn Leen-heer den Hertogh van Limburg, *Buchenbach*. Omtrent die tyden is door *Herman* van Loen onder wegens by *Teklenburg* vast gehouden, ende naer zyn Slot te *Bredvoort* gevangelyk wech-gevoerd *Engelbert* Grave van der Mark een lief-talligh Heer, daer hy ook, niet zoo seer aen zyne quetsueren, als wel van hart-zeer dat hy in handen van zulke kneevelaers was gevallen, onlanx den geeft gaf. In 't iaer * 1278. heeft Grave *Everhard* *Bredvoort*, daer sijns vaders lichaem lagh gebalzemd, berent, ende in 't beleggh volherd ter tijd toe die van de bezertinge in de stiltte des nachts wegh sloopen. Waer na de Grave sijn vader te *Kappenberg* heeft begraven, ende, met believen van *Ortho* van *Rieterberg* Biffchop te *Munster*, het zelve Slot een ruymen tijd aen sich behouden. Na verloop van drie iaeren is op 't leste, door tusschenvalen van *Loderijk* Land-grave van *Hessen* Biffchop te *Munster*, neder-geleyd de bittere pleyte, welke eerst met heftige woorden en daer na met wapen-geweld was staende gehouden tusschen den Heer van *Mahuyfen*, de * bewaerders van 't nieuwe Slot met hunne mede-ftanders, ende die van *Grunloe* ter andere zyden: dat men te weeten op het goed-dunken van Grave *Reinald* over ende weder vergelden zoude allen hinder en schade, die d'een van d'ander was aengekomen. De *Burggraven* om dat sy den Grave zich te wapenen hadden genoodzaekt, souden dese schuld alsoo boeten, dat de Heer van *Mahuyfen*, *Rembert Schoch*, *Henrick van Keppels*, *Gillis Asbeek*, *Herman Gemnech*, *Klaes Horstloer* en andere Graeflyke *Smal-beeren*, boven hare gewoonlyke leen-penningen yeder voor hoofd zouden op-brenghen 20. mark sijn silvers. Dit hand-schryft hadden als waer-borgen beteykent, neffens den Biffchop, de Ridderen *Wessel Lembech*, *Gerlaek Bemer*, en *Geeraert Bermethueld*. Doen is mede een gelyk verdragh geslooten tusschen Grave *Reynald* en den Heer van *Mahuyfen*, ende een brief van *Gover* Grave van *Kessel* af-gegeaen wegen den tol, die *Reynald* van *Gelre* had in de *Vesting* *Kessel*. Op 't volgende iaer beleed Grave *Floris* van *Holland*, van *Godelend* *Klooster* voogdin te *Elten* ontfangen te hebben *Emeland* en *Nuerdingerland*, waer voor hy iaerlijx zoude tellen 25. *Urechtliche* ponden, op straffe, dat by gebreck van dien, de op-gedraegene landen (gelyk de brieven luyden van Biffchop *Ian* van *Nassouw*) wederom met 'er daed aen de *Abdiffe* ofte hare na-zate zouden vervallen zijn. Grave *Reynald* die zich doen mede schreef Hertogh van *Limburgh*, heeft op dit iaer den *Abt* en de *Abdy* van *Betlehem* gesterkt in alle voor-rechten, zoo haer by 't leeven van zyn vader waeren verleend.

48. In die dagen dreeven die van *Harderwijk* sterken handel, vaerende door het *Vlie*, den

Noorder-mond van den *Rhijn*, met hunne Scheepen naer de *Elve* en *Hamburg*. Ende wanneer tusschen beyde Steden eenigh mis-verstand was gevallen, is die door toe-doen der *Schepenen* van *Deventer*, *Zwolen* en *Campen* alzo beslecht, dat een misdader van d'eenen zijd aen d'andere over-loopende effenwel straf-baer zoude zijn, ende de schade door de knechts veroorsaekt tot last koemen van den *Schipper*. Ende zoo voort. In een ander hand-vest betuygen de *Burgemeesters* van *Hamburg*, dat, duerende hare vyandschap met de *burgery* van *Stendale*, de *Harderwijkers*, by die van *Stendale* wordende aen-gelaegd, zich met een eed mochten zuiveren, ende voort tegens alle ongelijk souden beschut worden. *Reynald* handelende met *Hubert* van *Bosfinchem* Heer van *Kuylenburg* heeft voor 100. *Hollandische* ponden hem af-gekoft zyn Slot van *Kuylenburg*, op dese voor-waerden, dat de Grave en zyne erven den eygendom met zyne nuttigheid, ende *Hubert* het leen daer van zoude behouden ten *Zutphensche* rechten. Voor de gemelde 100. ponden heeft de Grave hem toegeleyd, om ze in *pand*-recht te bezitten, zyne goederen by *Laxmond* en *Lanxmeer* geleege, welke echter de Grave voor 100. gelyke ponden weder mocht in-lossen. In desen handel bewilighden mede zyn broeder *Dirk Splinter* en zyn oom *Sweer* van *Bosfinchem*. Die van *Kolen* gaeven doen aen *Reynald* Grave van *Gelre* en Hertogh van *Limburgh* (gelyk zy hem noemen) een geweld-brief, ende aen alle ingezeetene van syne *Graef-schappengelyke* vrydom, als sy zelve onder en boven de Stad ende beneden beyde *toorens* waeren genietende. *Reynald* was mede so waerd by Keyfer *Rudolf*, dat hy op 't volgende iaer de gerechtigheid van Keyferlyke munte tegens de waerdy van *schellingen* te slaen voor de Stad van * *Arnhem* (maer niet, zoo eenige schryven, voor *Ruermond* en *Harderwijk*) heeft verkreegen. 't Welk des Keyfers na-zact *Adolf* van *Nassouw* naderhand gestand dede, met dit byvoegzel, dat hy de *winkel-munte* van *Arnhem* naer *Ruermond* ofte *Harderwijk*, ende van daer, na zyn wel-gevallen, weder naer *Arnhem* moght vervoeren: als mede de munte van *Limburg*, welke hem (zoo spreekt de brief van den *Habsburger*) ten opsichte van 't Hertoghdom van *Limburgh* toebehoorde, na 's Hertogen-rade. De Keyzer geuygde ook, hoe hy ziende op *Reynalds* goede diensten aen 't Rijk beweezen, het dingh-tal over den *Burght* ende Stad van *Nymegen* tegens hem aengeheeven, geheele vijf iaeren wilde op-bouden, wel verstaende, dat dien tijd verstreken zijnde by ende het Rijk desen belangende in haer geheel wilden blijven, ten waere *Reynald* door noch meerdere trouwigheyd noch meerder gunst moght verdienen, beloovende middeler wijl, tusschen *Maes* en *Rhijn* geene *nieuwigheden* te pleegen, dan met toe-stemmen van den Grave van *Gelderland*, de zoonen van *Gulich*, als mede de Heeren van *Valkenburg* en *Hensberg*. *Willem* van *Risewich* schonk op dezen tijd aen de hoofd-kerk van *Utrecht* den eygendom van drie margens wt sijn land *Bredemaete*, ten overstaen van *Barthol.* van *Ecke*, *Reynalds* Richter in de *Betouw*.

49. Omtrent desen tijd heeft *Henrick* (zoo wierd hy nae zyne af-settinge geheeten) van *Monfort*, oom van Grave *Reynald*, d'Angin zyn navolger in de Biffchops-stoel van *Luyk* op den vlacken achterhaelt, ende half dood by *Thilemont* laeten leggen, die sich pijnende naer *Hu-*

1276.

1278.

* Siet Tefmak op het 372. blad.

1279.

* Castellains van 't nieuw Kasteel.

1280.

1281.

1282.

* Vid. diploma apud Pontian. pag. 159.

garden te koemen, aldaer is wt-gegaen; wiens plaets wierd in-genoomen by *Ian* zoon van den Grave van Vlaenderen. *Berchem* verhaelt, dat *d' Angin* ofte *d' Angon*, los gelieten wt zyne hechtenis te Montfort, ende van daer op Luyk rijdende, onder wegen is mis-handeld, daer na van 't paerd af-gebeurd, ende gestorven in den schoot van een bedel-wijf. *Henrick* zelf is naer twee iaeren door een soldaet met naemen *Diderick* van de Veld neder- ende binnen Ruermond onder-geleyd. Door tusschen-loopen van *Engelbert* Bisschop van Kolen was hy eerst gekoosen tot Abt van Stabel, ende in zyne groene iaeren, alleen om de wille en door 't bekuypen van zijn broeder Grave *Otho*, tot Bisschop van Luyk, doch om zyne roekeloosheid en krijghs-lust tot geene van beyde bedieningen nut, hoewel hy, in spijt van al de wereld, zijn staf 26. iaeren langh vast hield. Na zyne *af-dankinge zagh hy drie Bisschoppen zijn oudenstoel betreden, dien hy allen niet veel goeds heeft toe-gewenscht ofte beweesen. Was soo geyl en wellustigh, dat hy voor siin sterf-dagh 65. speel-kinderen, soo men zegt, heeft over-gewonnen. Omtrent desen tijd bestond *Reynald* inde vryheyd van die van Amerfoort, die hem hadden getergh, te moes-koppen, voerende een grooten roof naer Gelderland. *Geeraert Schenk* krijghs-man en Scheepen van Kolen heeft in die daegen alle zyne landeryen te Mengenigh aen Grave *Reynald* over-gedraegen. Die van Dorechem eens ontvangende 80. ponden, hebben aen de Klooster-lingen van Betlehem de vordere onkosten geschonken, als mede de vryheid van hare poorten in ende wt te gaen, ende een erfelijk mede-genot van alle voorrechten, haer van den Graven van Gelre toe-gevoegd. Op het iaer daer aen volgende gingh *Reynald* met siin zusterlingh *Diderick* van Clevee zoo een verdragh aen, dat hy hem toe-stond het wt-koopen ende af-lossen der thienden van de wijnen te † *Hunof*, ende van alle andere dingen, die naer dood van *zijn swaeger den Hertogh van Limburgh* aen hem waeren verbonden. Deed mede te niet de scheidinge ofte *wt-spraak over het Kleever-wald, laetende hem vry en te goede alle rechten, welke sijn vader eertijds van 't Rijk hadde verkreegen.

* Siet op 't
iaer 1273.

1283.

* Siet op 't
iaer 1266.

50. Daer nevens heeft sich *Reynald* gesterkt met de bond-genootschappen van *Henrick* van Lutzenburgh Mark-grave van *Arlun*, van den Grave van *Gulich*, de Heeren van *Hensberg*, *Valkenburg*, *Lovenbergh*, en *Berchem*, van *Adolf* van Nassouw, ende van *Geeraert* en *Walraven* Drost van *Gulich*. Dese hebben te gaeder de handen in 't wit gestelt, ende den Grave van Gelre, met naemen tegen den Brabander ofte wie het mochte wesen, wt-genoomen den Roomsche Koning, alle heul en bystand toe-geseyd. Want op desen tijd Hertogh *Henrick* de laetste wt den stam van Limburgh de wereld goeden nacht hadde gezeyd, sonder mannelyke geboorte nate laeten, dan eenenige *zuster, ofte (zoo andere voorgeeven) dochter *Ermgard*, die ofte voor desen in echt hadde gezeeten ofte al noch zat met *Reynald*

1284.

* Siet onse
Aenteyk. op
het 48.
hoofd-stuck.

† *Andere noemen dit Honnepel, daer by doende, dat hy Ian van Meer, Diderick voogd van Ruermond, Diderick van Vonderen, en Arent van Wiel tot zijne Smal-beeren maekte, ende hem noch 280. iaerlijxe marken wt den tol te Lobed over-wees.*

van Gelre. Andere verhaelen, dat *Reynald* al op dit iaer om het heer-loos Hertoghdom met den Brabander kraekeel en oorlog voerde, die vier iaeren achter een duyrde, ende zyne vrouw *Ermgard* eerst drie iaeren naer 't af-leggen van den oorlogh hare sterfelikheyd zoude hebben af-geleyd. De Brabandsche Gedenk-boeken stellen haer dood veel vroeger, meldende ('twelk hun meeste steunsel was) dat de dochter voor den vader zonder kinderen was gestorven. *Berchem* van beyde verschillende zegt, dat sy geruft is in den iaere 1290. op den 13. van den Soemermaend, ende alsoo effen naer den slagh van Woringen. Hier wt is dan om het Vorstendom van Limburgh een heete vyandschap ontstaen tusschen *Reynald* van Gelre, die ten op-sichte van zijne ee-gemael zich den eygendom ofte ten minsten de lijf-tocht daer van aenmaetigde, ende *Adolf* Grave van den Berge, die voor de naeste van 't bloed zich wt-geevende, ende echter voor de Geldersche macht schroomende, al zijn recht en aendeel aen Hertogh *Ian* van Braband voor geld gingh verkoopen, waer aen hy nochtans, zoo eenige willen seggen, zyne vingeren niet blaeuw en heeft geteld. *Reynald* de burgery en grootste van 't land van Limburgh op zyne zijd, ende bykans alle Vestingen in zijn geweld hebbende, heeft, voor zeeker houdende dat hem van den Brabander krijgh boven 't hoofd hingh, behalven zyne andere vennooten, tot vriendschap en hand-reykinge verlockt *Suffrid* Aerts-bisschop van Kolen (hem op zekere voorwaerden vereerende de Stad *Wassenburg*) als mede de Graven en Heeren van *Kleeve*, *Spanheim*, *Nivenaer*, en *Salme*. Want *Walraven* van Valkenburg zijns vrouwen broeder geen zweep of sporen behoefde, die *Reynald* van zelfs tot den Brabandschen oorlogh aenporde, wt nijd van den Bisschop van Luyk, die met den Brabander op de versche daed de belegeringh van Valkenburg had verlaeten. De Bisschop van Kolen was mede vergrimd, ende had noch onlanx om zijn Stift te beschutten, het huys te Kerpen, naer een beleggh van acht weken, in trotz van den Brabander, aen koolen geleyd, die 't gedachte Slot tot nadeel der landzaeten van Kolen van de erfgenaemen van *Gymnich* had aengekocht.

51. Daer na is de Brabander met zijn heyr over de Maes het land van Valkenburg in-getrocken. Aldaer quamen hem by *Wittem* en *Malepart*, puyk-edel-luyden van Limburgh, die met dank onthaeld, begiftighd, ende in schut ontfangen wierden. Na 't veroveren ende slechten van het Slot *Limale*, week hy naer *Gulich*, om den vyand, diemen met alle macht zeyde deun by te wesen, onder oogen en te keer te gaen. Aldaer is *Ian* Bisschop van Luyk zijn behoudbroeder met een geringe menighte zijner landsluyden in 't leger gekoemen, ende zijn oom *Henrick* van Dueringen alleen met ses ruyters. Grave *Reynald* had mede veel volx by een, en lagen beyde legers malkanderen in 't gesicht. Niet te min hield men al vorens een bespreck van vrede. Doch vermits de voor-slaggh van *Guido* Grave van Vlaenderen, dien sy tot een mackelaer hadden in-gewillighd, wat wild en ongerijmd scheen, waeren zy niet anders dan met het zwaerd te scheidten. *Cuno Swabbe*, de edelste doenter tijd onder de Limburgers, bezat *Heroy*, *Spremont*, *Lonzy*, en andere sterke Vestingen, ende had zich in des Hertoghs iongsten tocht vreedzaam, ende

aen

aen d'een of d'ander noch vriend noch vyand vertoont. *Reynald* speurende dat de Hertogh op hem een quaed oog hadde, heeft het weyfelend gemoed, onder belofte van de Stadhouderschap van Limburg, t'eenemaal om ende na zyne hand gezet. Waer over *Cuno*, dewijl de andere, verbeydende de wtspraek en bemiddeling vā *Guido*, noch stille zaeten, de krijghs-vaene met der haest cerst ging ontwinden, ende rondom Dalem op vry-buyt, tot dat hy zich al te bloot geveende, door den Stadhouder te Dalem, met eenige van zijne magen is onder-schept, ende wt des Hertogs bevel naer Genape, de gewoonlijke gevangen-plaetse, heen gevoerd. Hier in schepte *Reynald* geen groot genoegen, zoo om het derven van zoo een noodigh hulper, als om dat sijne Slooten haer Opper-hoofd missende des te lichter in dwang zouden zijn te brengen. *Walraem* van Valkenburg braght die van Maestricht mede in roeren, die nochtans merkende dat hy geen ander volk by de hand had dan sijne land-zaeten, buyten de poorten een schermutzel met hem waegden, dan wierden met verlies binnen gedreeven, ende hun Schoutet gevangen. Als zy daer nae door *Henrick* van Gaesbeek ende *Arnolt* van Dieft meerder macht te baet kreegen, ende *Walraem* het heck hier geslooten zag, heeft hy dagelijx zonder eenige tegenweer tot aen Rode toe gaen stroomen, en die Stad belegerd, dan daer nae weder in ruste gelaeten, na dat *Wennemaer Gemeyn* daer voor was gestruykeld, een man van grooten stam en kloek ter hand. Doch zoo de Brabanders van tijd tot tijd in getal aengroeyden, ende de Stad Valkenburgh met een beleg dreygden, socht *Walraem* troost aen den Bisschop van Kolen ende zijn swaeger *Reynald* van Gelre, die doen met *Henrick* Grave van Lutzenburgh, ende zijn broeder *Walr. de la Roche* raed binnen Nuys pleegende, om den Brabander gemeener hand wt de landen van Over-maes te veriaegen, door een veriaerden wrock en nieuwe aenklachten van *Walraem* wierden bewoogen, om nae de Stad Valkenburg zich te vervoegen, en naerdert zaemen-spraek te houden, nemende middeler wijl een op-zet, van daer met alle geweld Maestricht te bezoeken.

52. Daer binnen laegen Dieft en Gaesbeek. De Stad zelve is dubbeld, word aen de zijd van Brabant *Mastricht* geheeten, ende met *Wijk*, t'welk aen de over-kant van de Maes light, door een brugge t'zaemengehecht, die over langh van een water-draf af-gespoeld, nu door den Hertog van Brabant tegen alle voor-vallen weder was op-gemaekt, ten eynde de eene Stad de andere zoude kunnen bereyken ende in den nood ontzetten. Door wat beletselen dit voor-neemen zy verachterd, is onbekend. Eenige brieven melden, dat de Brabanders zich hadden verbonden, om het vonnis van den Grave van Vlaenderen over Limburgh af te wachten. Want dat'er doen ter tijd een op-schorting van wapenen zy geslooten, kan men hier wt speuren, dat *Philips* Koning van Vrankrijk, schrap staende omeentocht te doen tegen die van *Arragon*, den Hertogh van Brabant met allen yver socht tot een med-gezel te hebben, schickende aen hem den Heer van *Nigelle*, met verzoek dat hy in dese gelegentheyd een bestand met de Geldersche wilde maeken, ende sich met een goede macht naer Vrankrijk haesten. De Brabander ter nauwer nood daer in bewilligende, is naer een getroffene wapen-ruste na huys

getrocken, om hem zelf en de zijne weg-vaerdig te maeken. De oorzaak van desen krijgh was, dat de Siciliaenen door *Pedro* Koningh van *Arragon* tegens *Karel van Anjou* op-gerockend, op eenen * avond alle de Fransche door t'gantche eyland van Sicilien den beek hadden geveecht, en den Arragonier tot Koningh op-geworpen. Welk schandigh bedrijf den Paus soo feer mishaegde, dat hy het Rijk van *Arragon* van de g'hoofsaemheyd zijns Koninx ontloegh, ende aen *Karel* Grave van *Valoys* den broeder van *Philips* wederom vereerde. Als op't volgende iaer om verscheyde hindernissen de tocht eerst voort-ging, ende de Koning, naer't veroveren van etlyke plaetsen in Sicilien zickelijk wierd, zijn de Fransche tegen den winter weder naer huys gekeerd, ende onder wegen haer Koning binnen de Stad van † *Perpignan* quijt geworden. Omtrent dien tijd is zoo Oud als Nieuw *Zutphen* door een onverhoed ongeluck schier heel at-gebrand. Middeler wijl heeft *Reynald* (om allenthalven vrienden aen te winnen, ofte inmaers sijne vorige vyanden gedwee te maeken) door toe-doen van *Florin* van Holland, naer een langh-wyligen haet eene vrede in-gegaen met zijn nabuer *Ian* Heer van *Kuyk*.

53. Als Hertogh *Ian* met zijn broeder *Godefruy* Grave van *Verson* tegen den wtgang van t'bestand en van t'iaer waeren weder in Brabant gekoemen, hebben de Geldersche in den aenvangh des volgenden iaers een in-val gedaen op des Brabanders landen over Maes. Dan alzo de bevel-hebber der Stad *Grave* wt den naem van den Hertogh met sterke rotten wtgaende de Betouw niet alleen en door-liep, maer ook zonder tegen-weer tot voor de poorten van *Arnhem* zich quam vertoonen, was *Reynald* genootsackt tot bevrydingh van de Betouw in eygen hoofd zich daer te laeten vinden, ende de Stadhouderschap van Limburg aen *Walraven* broeder van den Lutzenburger zoo lang te beveelen. Dewijl hy dan *Thiel*, eene van de vernaemdste Sterkten van t'Betouw-eyland bestormt, ende na de verovering doende is met alles te verwoesten, word hy door het schielijk over-koemen van die van de Grave in zijn loop gestuyt en af-gekeerd. Onder tusschen kreegh de Hertogh een in-val, om het land van *Boemel* (t'welk de Geldersche, als een leen wt den boefem van Brabant gesprooten, van hem versuymden te verheffen) onder zijn dwang te brengen. *Reynald* bangh voor t'verlies van soo eene waerde Vestinge trock alle zyne bonds-vrienden byeen, en bad ze, dat sy den over-kant van de Wael hem wilden helpen verwaeren. Niet te min hebben die van *Boemel*, daer het de Geldersche van verre aen-sagen, den Brabander als hun Heer ontfangen en in-gelaeten. De Brabandsche Iaer-boeken vertrecken, dat de Hertogh alsdoen den Grave met dese woorden zoude hebben beroepen; *t'Was langh genoegh tegen Landen en Steden gevochten: indien hem de moed niet en ontbrack, zoud het de Grave tot een eynde ijken veldslagh laeten koemen, welke hy te vreedden was met hem te waegen ofte in t'veld van Boemel, ofte elders daer het den Grave zoude goed dunken.* Maer alles onniet. De Geldersche den vyand alsdoen niet gevoogen zijnde, naemen, na t'verbranden van eenige Betouwische dorpen, den wegh naer *Ny-*

† *Perpennianum*, à *Perpenna Romanorum Duce ita appellatum*, *Gallicium juris oppidum.*

* *Vesperae Siciliae.*

1285.

1286.

megen, over-leggende vast by hen zelve, hoe ende waer zy 't verlies van Boemel best zouden in-haelen. Maer onlanx daerna ontlook'er een nieuwe sonne-schijn. *Guido* Grave van Vlaenderen, scheele oogen krijgende van al den voorspoed des Brabanders, bestond wt enkele wangunst met zyne vyanden in te spannen. *Reynald* en Bisschop *Suffrid* op zyne macht en bystand steunende, schiepten ondertusschen nieuwe hoop van Maestricht te vermeesteren, dewijl de Brabander omtrent Boemel bleef pannekoeken. Dan dese aenslagh is door snelligheyd van den Hertogh te niet gegaen, die den snof daer van in de neus krijgende, Boemeler-weert heeft bezet gelaeten, ende Braband in-treckende met een versch-gevorven heyr zich nae Maestricht gespoed. De Geldersche alhier niet op-doende gingen heel mis-noegd naer *Wittem*, de Heer van welke plaets een sterck voor-stander was van den Hertogh. Daer ook het hoofd stootende, naemen een opzer, de Stercke *Limsé*, die *Geeraert Mulligin* voor den Hertogh verweerde, te bemachtigen. Maer hier al mede verstoord ende verstroyd zijnde, zijn voort van malkanderen gescheiden; treckende den Kolenaer naer Wassenburg, de Geldersche naer Nieuftad, den Lutzenburger naer Limburg, en den Vlaming naer Namen. De Brabander alsoo naer wensch de wapens om-swaeyende, heeft nae 't slechten van de Schants Remeschal den brand geworpen binnen de Stad van Limburgh. Mengaf voor, dat hy doen ter tijd gesind was het beleg van Limburgh aente vangen, om zyne vyanden daer door tot een gevecht aen te locken, dan dat de felle winter hem dede op-breeken. Eenige verhaelen, dat Grave *Floris* van Holland met den Brabander vereenigd, de Geldersche doen de † *Nieuwe Grift* af-nam.

1287. 54. Op den volgenden soemer is door de twee-spalt van den Opper-bisschop te Ments en *Henrick* Grave van Bar de krijgh elders verhuysd. De Brabander was den Grave, maer de Lutzenburger den Bisschop alhier goed-gunstigh. Doch door de forghvuldigheyd van *Walter de Ligne* die den Bisschop diende is de zaek zonder bloedplengen tot een bestand gebraght. Naer verloop van den bestemden tijd heeft de Kolenaer den bond-genoot van den Brabander *Adolf* van den Berge vyandlijken besocht, ende zijn Graeffschap met rooven en blaeken gemaekt als tot een wildernis. De Brabander, om zijn vriend niet onder 't scheer-mes te laeten, is daer heen gestreeken, slaende zijn leger dicht by Arken. De Bisschop van Kolen dit wijs wordende, is van gelijken voor by het Brabandsche leger naer Lingen getrocken, op hoop van den Brabander van achteren te besetten. Met een liet hy door vliegende booden, *Henrick* van Lutzenburgh ende zijn broeder van 's Hertogen-raede, als mede *Reynald* van Gelre en den Valkenburger van Wassenburg, tot hem ontbieden, ende hen weeten; dat sy zich zoo haest als doenlijk met alle macht op den wegh zouden geven, alzo de Brabander nu zoo goed als in eene kouw was gevangen, en wt derond-om verdorvene landen geene leevens-middelen had te verwachten, behalven dat de zijne bereeds alle wt-weegen hadden af-gestooten, ende met haer hulpe den vyand gemakelijken konden verdelgen. De Hertog in den eersten niet veel werx mackende van den Kolenaer, vernam zoo

† *In textu est, Novum Fossatum. Quo quid denotetur, ignorare me profiteor.*

haest niet dat zijn leger was gesteeuwighd, ofte gaf hem bod om te strijden. Doch de Kolenaer vermeenende den Hertogh zonder zwaerd ende met het bloote zwaerd van den honger te slaen, vond niet geraeden een kans te waegen, houdende daerom zijn volk een wijl tijds binnen de wallen. De Brabanders met een gierige hand wtdeylende haer overige mond-kost, ende echter'geen middel fiende om de vyanden wt hun werken te locken, slooten op 't leste raed, om ze te bestormen. De Bisschop hier voor beducht, is op dese tijding den volgenden nacht stillekens op-gebrooken, lijdende, vermits de vyanden hem na-draefden, eenige hinder in den hinder-toght, tot dat de geduerige regen-vlaegen beyde legers de winter-ruste hebben aengepreefen. Maer de Valkenburger die noch in hitte noch koude (zoo zeer vlamde hy op den Brabander) zyne hardneckigheyd ofte wapenen konde vergeeten, gingh zich midden in den winter voor Dalem legeren, een Stedeken in 't gebied van Limburg met een Burgt voor sien. De krijghs-luyden, die de toe-gevroofene graften met kleyne moeyten konden overkoemen, hebben de muiren met ledders beklommen, ende met die van binnen hand aen hand geschermtzelt. Die van Dalem in desen nood steekende, zijn door *Herman* van Wittem, buyten zyne wijsheyd ende hun eygen vermoeden, heel onvoorfiens verlost, wanneer hy by geval daer omtrent zwerfende eenige dorpen in de vryheyd van Valkenburgh liet aensteeken. Vermits die rook-damp van verre te Dalem gesien zijnde den vyand niet anders en verbaefde, als of de Hertog met zijn gantsch heyr in aentocht ware geweest. Waer, over elk om strijd zyne spillen begoft te packen, ende het haze-pad te kiesen. Die van Dalem in 't verlaeten leger vallende hebben des vyands over-gebleeven huys-raed en storm-gereedschap in de Stad gebraght, ende over deezen sonderlingen zeegen een vier-dagh gehouden. Ick bevinde, dat op dit iaer tusschen den Hertogh van Braband, *Reynald* van Gelre en *Floris* van Holland een wapen-vreede is beraemd, welke niet langer dan tot *Catharijnen* dagh stand zoude grijpen.

1288. 55. Als in den voor-soemer des volgenden iaers door tusschen-vallen van andere Vorsten te Maestricht een dagh-vaerd was aengeleyd, om de kraekeelen van Hertogh *Ian* en Grave *Reynald* door weder-zijdsche middelaers te beslichten, zoude *Reynald*, zoo de Brabanders getuygen, hebben geaerfelt en achter gebleeven, ende weynige van zyne gefinde naer Valkenburgh by een roepende, aldaer, in 't byweesen van den Bisschop van Kolen en Valkenburger, door koop quantuys ofte gemaekten handel aen den Lutzenburger op-gedraegen al zijn opspraak op het Vorstendom van Limburg. De Brabander dit verstaende, heeft wt verstoornis op staende voet de weegen, waer door yeder naer huys moefte keeren, heymelyken beset. Maer soo zy gewaerschouwd een ander pad in-sloegen, zijn zy herwaerts en derwaerts, ende de Kolenaer naer Hensbergh, ende voorts wt vreefe al dieperin gewecken. De Brabander hem na-zettende maer niewaerts betrappende, bestond tot voor de vesten van Bou te struyk-rooven. Aldaer wierden des Bisschops wijn-bergen vernield, zijn lustige wild-baen afgekapt, het macke wild gevangen, ende rot een leckerny en buyt het leger ten besten gelaeten. Middeler wijl quam de borgery van Kolen die doen

doen met den Bisschop oncenig was, den Hertog smeeken, dat hy eenige by-geleegene Sloten, als den kneevlaers dienende tot schuyt-hoeken, onder den voet wilde werpen. De Hertogh die voor een ridderlijke deughd hield de straet-roovers te verdelgen, heeft hare beede in-gewillight, ende zich geschickt om † *Woeringen* te bemachtigen. Geruchte liep, dat die van *Woeringen* door ooggen-luykinge en wrack-gierigheyd van van Aerts-bisschop *Sifrid* van den roof leefden, ende de in-zaeten van *Kolen* meest beleedigden. De Bisschop hoorende, dat de *Brabander* zijn leger voor *Woeringen* had geslaegen, riep zonder vertreck zyne bond-genootten te zaemen, gebrukende dese gelijkenis: *Dat een walvisch grooter als men in die gewesten hadde gesten, in 't land van Over-maes op-geworpen, zich rechtvoort in 't veld van Woeringen onthield, ende met kleyne moeyten waste vangen, indien men niet te langh en draelde.* Als sy op dese tijdingh alle nae hem toe ruckten, daer hy niet verre van *Woeringen* de *Westfaelingen* slagh-reede maekte, zeyde hy: *De walvisch tot wiens vanghste ghy-luyden zijt ontbooden, is de Brabander, die niet met een wel-geschickte beyr, maer een ongeregelden hoop Woeringen heeft belegerd. By hem is de beste adel van Brabant, ende een groote plunderagie wt mijne landeryen by een gehaeld. Dit alles is binnen twee dagen in uwe maght. Want ghy derft niet te vreesen, dat dese bende snap-haenen den eersten aanval sal wistaen: alleen hebt ghy toe te sien, dat u niemand van de buyt-gangers en ontslippe.* Na dese woorden heeft hy over den Hertogh ende zijn gants leger een vloek wt-geschooten.

56. De *Brabander* etlyke ruyters op kondschap voor wt schickende, om te ontdekken waer ende hoe sterk der vyanden leger was, ende vernemende dat het dicke by lagh, is wt hevigheyd en ongeduld zonder langer beraed hen tegen getrocken. Onder wegens liep d'een d'ander op het lijf. Waer over beyde een weynigh stille hielden, om hare volkeren in geleeden te brengen. De *Kolenaer* stelde zich zelf in 't midden, de *Westfalingen* voor aen; de *Geldersche*, *Valkenburger*, en *Lutzenburger* besloegen de wterste vleugels. Haer voet-volk bestond in 14000. koppen; de ruytery vinde ick niet begroot. De *Brabanders* waeren ongelijk zwacker, maer alle volk van wt-schor, ende door de bank van adel, 1500. sterk van ruyters met weynige voetknechten. Hier by quam noch een *Fransche* bende te paerd, aengevoerd door des Hertogs broeder, ende *Guido Grave* van *S. Paul*: behalven de bysondere troppen van de *Graven Adolf* van den *Berge* ende zijn broeder *Henrick* van *Wydecke*, *Walraem* van *Gulich*, *Arnolt* van *Lootz*, *Everhard* van der *Mark*, als mede van de *Heeren Ian* van *Heusden*, *Ian* van *Arkel* ende *Ian* van *Limburgh*, neffens een goed deel borgeren van *Kolen*. Alle de *Brabanders* (waer onder ook eenige *Limburgers*, volgende de wimpels van *Wittem* en *Malepart*) heeft de Hertog aen 't spits gestelt, ende hen by-gevoeght de *Fransche* ruytery, om in tijd van nood en anders niet hulp van haer te ontleenen. Aen den *Grave* van *Lootz* en de *Kolenaers* wierd de rechter vleugel, ende de lichter aen *Adolf* van den *Berge* gegeven. Doen zijn de *Geldersche* ende *Bisschopsche* siende het kleyn getal van de

† *Burungum in Antonini Itinerario dicitur, ubi olim legionis septima ala fuit. Ego Cannas Gallorum non inscite appellem.*

Brabanders plotselijken ende op een draf den vyand in-gevallen. *Herman Hermal* een kloek *Geldersche* Ridder dit werk aenschouwende, ende sich tot *Reynald* keerende zoude aldoen gezeyd hebben: *Soo langh wy in drie verdeelde hoopen op den vyand aengingen, had ick groote hoop tot de overwinning, maer nu vrees ick een gewisse neder-lage.* De *Brabander* mede merkende zulx tot zijn merklijk voordeel te dienen, heeft soo een aanspraak tot de zyne gedaen: *Dat sy nu dien vyand onder ooggen zaegen, welken sy zoo duckmaels hadden wt-gedaeght, en door den blooten schrick van hare wapenen op de vlucht geaeght. Sy zouden zich te gemoet voeren, dat hun alleen hare dapperheyd wt den drucken wedernaer huys konde helpen, zonder dat sy behoefden te schricken voor de menigte der vyanden, alzo 'er geen dingh voor de deugd was onwinbaer ofte geslooten.* Als de leste woorden waeren wt-gesproken, heeft hy zijn volk aengeleyt.

57. In 't midden was een *Heeren-wegh* vol slij en diepe modder-kuylen; ende met breede slooten (waer in het land-water zijn afrogt hadde) aen weder-zijden af-geslooten. Voor die steegh bleeven de onse stille staen, op hoop van de *Brabanders* over te locken, ende hen, wanneer sy in de kley ofte doornen zouden zijn verstrickt, op 't lijf te vallen. Onder de voorste *Brabanders* was een bastaerd van de *Wesemaelen*, een zeer stout mensch, (gelijk gemeenlyken zulke quanten zijn) die over-luyd schreeuwende: *Lustigh, Mackers; de over-winnige is onse, zoo wy alleende steeghe konnen winnen,* te gelijk het leger dwars op den wegh heeft aengevoert. Doen is het gevecht en d'ernsteerst te deeg aengegaen. De *Kolenaer*, *Lutzenburger*, en *Reynald* te gader op den vyand aenftootende, deden een storm van vooren, van afteren, van ter zijden, ende op hare macht steunende, bestonden met een kleynen hoop een grooter aen te randsen. De *Brabander* was mede niet luy, soo met de zyne aen te maenen, als die geene te ontzetten die het te quaed hadden. In de eerste vijf uyren stond de kans soo kamperlijk, datmen den winner ofte verliefer niet en konde onderscheyden. Dan soo haest het geruchte quam, dat *Berthout* Heer van *Mechelen* aen de zijd van den Hertog was getuymeld, ende de Hertogh zelf, na 't verliefen van zijn rijd-paerd, voet aen voet kansfende sijns levens gevaer liep, is de strijd heviger en heviger ende als op nieuws aengevangen. De *Lutzenburger* niet twijfelende aen de goede wt-komst, ende met lust bevangen om den *Brabander* te grijpen, zocht aen alle hoeken in te breeken, daer de Hertog in den meesten nood was. De *Brabanders* dit siende, ende haer eygen leeven leeder hebbende dan dat van den Hertog, hebben met hunne lichaemen als een wagen-burgh om hem geslaegen, ende geene quetsuyren ofte vermoeyenis gevoeld. Een yeder woelde om zeerst; boven andere *Arnold Hof-stade* een *Lovenaer*, die aen zijn hanxt de sporen geevende, en door den dicksten hoop door-dringende, de selste tegen-ftreevers met een bijl in den neck neder-hackte, houdende niet op van houwen en kerven, eer hy den vyand allenxkens aen 't wijken hadde gebraght, ruyme straet gemaekt, ende den Hertogh op een verfeh paerd geholpen. Alldoen is de Hertogh met *Hof-staden* en andere edelen sterker op den *Lutzenburger* aengevallen, die desen storm niet konnende wtharden, het puyk van sijne ridderschap op de plaets liet sitten. *Grave Henrick* zelf, omtrent ende

ende voor wiens lijf veele dappere mannen als een borst-weeringe hadden gemaect, deed meer als geneyne tegenweer. Maer na dat de vaen door den Brabander was genoomen, ende zijn paerd onder zijn lichaem gepriemd, is hy, doende al dat inzyne maght was om zijn vluchtigh leger op te houden, door *Walter van 't Bisdom* dood-gesteecken. Het zelve lot viel op *Grave Walter* ende *Willem* van Ardenne. De Lutzenburgers zulx siende begonnen te verflaewen ende zich alle aen 't loopen te geeven.

58. Aen een ander oord was *Walraem de la Roche*, na dat hy de Fransche ruytery moedelyken hadde bestreeden, bykants met alle de zyne gevallen. De Graven van *S. Paul* en *Virson* van daer scheidende, om de Brabanders, die, zoo zy meynden, van de Lutzenburgers overlast leeden, by te staen, hebben de verstroyde Lutzenburgers noch meer voort-gedreeven. De neder-slagh zoude alhier grooter zijn geweest, ten waere de Fransche, siende de Brabanders van verre met de Geldersche en Kolenaers hand-gemeen, daer na toe waeren gestreken. 't En kostede haer niet veel arbeyds, dese alreedsafgesloofde en aemachtige volken voort aen kant te helpen, zoo om dat de bende van de Masenaers den Burg-grave van *Wassenburg* ende Heer van *Hensberg* verradelyken begeevende, het leger van ter zijden hadde ontbloot, als mede vermits de Graeven van *Loots* en den *Berge*, die sich tot noch toe niet en hadden gerept, den vyand versch waeren in-gevallen. Zulx dat door de sterke en steedsche stormen eerst de Westfaelingen en daer na de Geldersche de wijk kooften, ende Bisschop *Suffrid* geen ander wylucht siende zich vond genootzaekt, aen *Viarson* over te geeven. Onder de gevangens waeren ook de Grave van der *Mark*, ende † *Adolf* van *Nassouw* naderhand Roomsche Keyzer. *Grave Reynald* van *Gelre*, die zwaerlyken voor in zijn lichaem ende meest op het hoofd verwond was, ende niet te min over-besig om het gantsche heyr in raek en in zyne geleederen te houden, zoo hy, nae 't verstroyen van zijn volk, zocht te

† *Ick en kan niet voorby gaen de ongehoorde vryborstigheid van deze edele en recht-schaepene ziel, die ook het gantsche huys van Nassouw met het moederlyke zogh schijnt in-gedronken te hebben. Adolf had vijf van de Brabandsche Overste door zijn eygen hand neder-gevelt, dan wierd op 't leest zelf gevat, voor den Hertogh van Brabant gesteld, ende, half wespot, gevraeght, wie hy was? Ick ben, zeyde hy, de Grave van Nassouw. Maer, sprack Adolf wederom, wie bent ghy? Ick ben, andwoordede de ander, de Hertogh van Brabant, dien ghy met een hals-sterke vyandschap hebt vervolgt, ende vijf van de aller-beste krygs-belden af-geslaegen. Doen zeyde Adolf: Ick verwondere my dat ghy ook mijn zwaerd zijt ontkoemen, 't welk ick op u hadde gesleepen, ende graeger was om u dan yemant van de andere te ontzielen. De Hertogh hoorende dit open-hertigh bescheyd, daer zich menigh over-winner aen zoude gestooten hebben, heeft hem niet alleen vrygelaeten, maer ook getracht door geschenken in zyne vriendschap in te kruypen. Waerwt wel is af te meeten, dat de Schrijver van dezen slagh dapper met speck heeft geschooten, ende de Brabanders veel meer dan vier vande Grooten ende 38. mannen van den gemeynen fleur aen hun zijd hebben gemist. Want waer men houdt, daer vallen spaenders.*

ontrijden, wierd door den Grave van *S. Paul* ingehaald, ende voor den Hertogh gebraght. *Reynalds* zwager de *Valkenburger*, die in oorloghs-kunst en kloek-moedigheid niemand en week, schoon genoomen de Geldersche en Kolenaers nu waeren geslaegen, bezweek echter niet, de gantsche macht der vyanden alleen de borst en stael te bieden. 't Gevecht hingh langh twijffelachtigh, tot dat hy zelve ten lesten door *Daniel* van *Boekhold* wierd gegreepen. Aen de zijd van *Reynald* en zyne mede-standers zouden 1200. mannen zijn gebleeven, als mede des Bisschops broeder *Henrick* van *Westerburg*, hier onder gerekend 400. (andere zeggen 1000.) riddermaetige luyden. Boven alle wierd *Henrick* van *Lutzenburg* met zyne drie broederen beklaeghd, die vader was van den naderhand Keyser *Henrick* den sevenden. 't Beroemde geslacht van de *Stavendriskes* had 120. mannen tot desen krijgh alleen wt-gelevert. De Opperste van alle *Cuno Swabbe*, boven gemeld, had in 't bysonder *Heriman Wittern* en *Malepart* met hun aenhangh wt-geeycht. Dese worstelden met den anderen tot aen 't eynde van den dagh, in 't aenzien der Brabanders, na dat de grootste troppen al waeren neder-gemaect. Doch de *Stavendriskes* zijn tot op drie nae alle op de plaetz mannelijken gesneveld. *Cuno* siende de zyne in 't lijden had zich by tijds wech gepackt, om gevat zijnde zyne ineyne niet te bezuyren. 't Getal van det zamentlyke gevangens staet niet begroot, dan dat het wild meer was dan de iaegers: hoewel eenige van 1000. gevangens vermelden. Van de Brabanders zijn alhier vermist *Berthout* Heer van *Mechele*, die men onder de dooden niet en vernam; *Walter* van 't *Bisdom*, de Heer van *Zuylen* ofte *Zoelen* een Geldersche-man, doch by den vyand dienende; ende *Arnolt Sellckan*, behalven 38. gemeenesoldaeten. Het Slot *Woeringen* wierd weynige daegen daer na aen den af-weesigen Hertogh (die om de gequetste te doen verbinden op *Kolen* was verreyd,) ofte (soo andere willen) al voor den slag in handen geleverd, ende tot den ondersten voet af-gebrooken. De *Limburgers* nu geen Opper-hoofd ofte beschermers vindende, zijn de over-winner mede gevolgd. Binnen de Stad wierd een sterke bezettinghe geleyd, ende *Heriman Wittern*, een trouw dienst-man van den Hertogh, gemaect tot Burg-grave.

59. Dese bloedige slag op *Bonifaes* dagh voor-gevallen, in de welke 4000. mannen omtrent 20000. hebben over-wonnen, is van ons alsoo na-verteld volgens den inhoud meest van seker geschrift, waer in de Brabander nochtans al te zeer wt-kijkt: alzoo de insteller niet alleen *Ian* Hertogh van *Brabant* en *Lotringen* heemelhoog roemt, maer ook t'elkens van zyneslechte en des vyands geweldige macht vermaent; dat mede de Brabander een heelen dagh af-gesloofd ende door wonden vermat, gene ververfinge van volk konden hebben, de verwonde niet ter zijden draegen, ende de geleederen herstellen, maer een yeder op zijn oude plaets hayr moste laeten ofte hayr geeven; daer aen des vyands zijd om de menigte van volk d'een d'ander met gemak konde verpoosen, ende den vermoeyden asem doen scheppen. Andere Schrijvers maeken de winst ongelijk kleynder, verheffen boven alle andere de kloekheyd van den Heer van *Arkel*, verhaelen dat *Grave Reynald* de Stad *Thienen* gewa-pender hand had bemachticht en verwoeft, ende

met zyne Geldersche in den eersten allenthalven den meester maekte. Soo veel de gevangensbelanght, zijn der selver veele, die 't met den Brabanders niet en hadden verkerft, om niet losge-laeten. Reynald wierd op het Slot Batterfen gegijzeld, ende by wtspraek van den Bisschop van Camerick gedwongen zijn recht op Limburg te verzweeren. *Vinſon* schonk den Bisschop van Kolen *Sifrid* aen *Adolf* van den Berge, die hem seven iaeren after een (andere seggen van een iaer) in hechtenis hield beslooten. Daer na heeft *Walraven* Grave van Gulich de sterke Vestinge Zullich in 't land van Kolen veroverd en geslecht. Ingelijx deed de Grave van der Mark in 't gebied van Westfaelen. Maer *Walraven* van Valkenburg op dit iaerwt zyne banden raekende bestond op nieuws eenige poorters van Limburg te te onder-tasten, ende een aenslagh te brouwen, hoemen best den Stad-houder *Wittem* in schijn van vriendschap wt sijn Burghz zoude locken, aengrijpen, sijn volk wtiaegeen, ende hem alsdan met zyne krijgsh-macht op een bestemden dagh in de Stad laeten. Dan alzoo het verraad wtbrack, heeft *Wittem* de quaed-rockeners niet alleen gestraft, maer ook den Hertogh zoo ver bewoogen, dat hy *Walraem* in zyne Stad Valkenburgh gingh belegeren. Het scheen alsdoen met hem gedaen, ten ware de Brabander op het voor-bidden van den Grave van Vlaenderen hem hadde verschoont, na dat hy te voren een duyren eed had gezworen van nu af sich niet meer tegen den Hertogh te fullen vergrijpen. Op het volgende iaer is door tusschen-spreken en 't middelen van *Philips* Koning van Vrankrijk wt zyne Brabandsche boeyen verloft *Reynald* van Gelre, mids af-staende tot behoeve van den Hertogh, boven het land van Limburg, dese vier Steeden, *Duyfburg*, *Wassenburg*, *Heroy*, en *Spremont*. Doch vermits hy *Wassenburg* voor 12000. mark zilvers aenden Bisschop van Kolen had verzet, moeste hy met een dese los-penningen en de plaetz zelve aen den Hertogh over-leeveren. Eenige voegen hier by, hoe Hertogh *Ian* doen ter tijd aenden Grave van Gelre ten houwelijk heeft bestader *Margriet* dochter van *Guido* van Vlaenderen des Hertoghs schoon-vader, ende weduw van den nu over-leeden *Alexander*, zoon van *Alexander* den drien Koning van Schotland, die daer nae moeder is geworden van verscheyde kinderen. Maer wanneer hy ze te huys heeft gehaald, kan ick bescheydenlyken niet weeten, om dat het sterf-iaer van zyne eerste vrouw *Ermgard* van Limburg * niet zeker en is.

60. Op den vierden vanden Oogst-maend heeft Keyfer *Rudolf* binnen Erfurt aen Grave *Reynald* zijn bysonder vriend van des Rijx wegen mildelyken geschonken en toe-vertrouwd het opper-bewind ende gezagh over 't Oost-vrieland, zoo het doen van * 't Vlie af tot aen de * Eemslagh wtgebreyd, ende in zich de *Grietmannen* van Ooster-gouw en Westergouw eygentlyken besloot, wt-genoomen alleen *Vrieland* over 't Vlie, 't welk den Hollander langh te vooren was toe-gekend. De voor-waerden luyden; dat hy wt des Keyfers naem aldaer ende zoo wijd des Rijx gerechtigheyd streckte, niet alleen recht spreken, wetten maeken, Rechters, Raods-beeren, en

† *Pacti conditiones extant, Miræo teste, apud Emund. Dinter. in ms. Et à Brabantia Historiâ.*

† *Vid. Pontan. pag. 171.*

*schattingen na sijn wel-gevallen stellen, maer ook hals-gericht mocht voeren, des lands in-komsten, mids aen 't Rijk reekeningdoende, in-beuren, ende voorts alles wat noodigh met vollemacht verrichten. Alle wette ijke buyren-kansen en steek-penningen waeren hem geschonken: was ongehouden zijne bediening af te leggen, voor ende al-eer sijn verschot tot het weder-winnen ofte verbeteren van *Vrieland* aengeleyd, als mede de 4000. marken sijn zilvers den Grave voor sijnne moeyten toe-geleyd, door hem of sijnne navolgers ten volsten waeren op-geleyd. *Quam* hy eenige landeryen ofte recken in *Vrieland* onder 't Rijk niet behoorende daer na aen te koopen, die moght hy vry en onbespeerd bezitten. Deze gift is naer negen iaeren van des Keyfers zoon *Albert* vernieuwd. Omtrent desen tijd heeft *Diderick* Grave van Kleeve tot voordeel van Grave *Floris* van Holland af-stand gedaen † van de Stad *Heusden* en *Altena*, die te voren gestaen hadden onder 't Graefschap van *Teysterband*. Ende alzoo *Reynalds* zuster *Ermgard*, met *Diderick* in echt geleeft hebbende, al te vooren was over-leeden, heeft Keyfer *Rudolf* hem tot eene bed-genoot gegeeven zyne nicht *Margriet*, dochter van *Everhard* Grave van *Habsburg*, als mede van *Rijx* weegen het bestuyr over *Deventer*, ende voor een seekere geld-schuld *Duysburg*. Welke overwijfing en pandschap zyne nazaeten de Keyseren *Adolf* en *Albert*, meer penningen van den Grave op-neemende, naderhand van waerden hielden. De Heer van *Arkel* heeft mede in die dagen den Grave van *Holland* tot een Leen-heer gemaekt van zyne Vestinge *Gorinchem*. Daerna gaf de Keyfer binnen *Ments* aen *Reynald* een geweld-brief, om in den kringh van de *Velou*, daer nu de vleckte *Straverden* staet, een nieuwe Stad op te timmeren, aldaer onder zulke keuren als hem believen zouden, aen allerhande burgers en van allerhande staet herbergh ende Stads-recht te verleenen, zoo zulx maer niet en geschiede tot hinder van 't Rijk ofte des *Rijx* onderdaenen. Dese vergunning is vier iaeren laeter door *Reynalds* neeve Keyfer *Adolf* op † nieuws bevestigd. Doen is mede tusschen de *Harderwijkers* en die van *Deventer* in vriendschap gesleeten het verschil over den *Koter-tol*.*

61. Na dood van *Rudolf*, is in 't begin van 't volgende iaer, door 't bekuypen meest van den Bisschop van *Ments*, tot *Frankfort* voor Keyfer wt-geroepen *Adolf van Nassouw*. De Brabanders hadden omtrent desen tijd hun Heer tot versoefing van de vorige oorlogs-kosten in-gewillight het twintighste deel van alle hunne in-komsten. Welke beleefdheyd den Hertogh dede zweeren, dat hy of zyne navolgers noyt in 't toekomende zulke schattingen zouden in-voeren. Dit hand-vest was beteykend van Keyfer *Adolf*, zijn zoon *Ian*, ende mede van onsen *Reynald*. Omdertusschen beval *Reynald*, op het aandrijven meest van zyne vrouw *Margriet*, binnen *Zurphen*

† Dit moet met een koorntje zouts verstaen worden. Niemand mach meer rechts aen een ander overzetten, dan hy zelf is hebbende, zeggen de rechtgeleerde. *Diderick* en had geen eygendom aen de Heerlijkheden van *Altena* en *Heusden*, dan alleen de bloote beleeninge, welke hy, zonder meer, aen den Hollander heeft geschonken. Siet t'eyndens 't voorigh boek den *Stam-boom* van die van *Heusden*.

† *Vid. Pontan. pag. 168.*

1289.

1290.

1291.

1292.

* Siet op 't iaer 1284.

* *Flevus.*
* *Amasis.*

voor 't gezelschap van de Predick-broederseen fraey Klooster op te richten, 't welk al noch in wesen is. Seeker * Schrijver verteld, dat Reynald effen te vooren, wt toorn tegen den Bisschop van Utrecht, die hem in de Velouw moeyten maekte, met branden zijn geheele Sticht had geschonden, Amersfoord belegert, bestormt, overweldicht; en al wat hem beiegende in hevighy neder-gehouden: ende dat hy, om dese bloedstorting te boeten, dit Geestelijk gebouw heeft doen opwerpen. Die van Nymegen op ende van Stilmans kercken een Klooster getimmert hebbende, wierden wt het Klooster van Zutphen voorsien met geleerde en heylige mannen: met toevoeginge van woeninge en rijke renten, die met der Vorsten macht allenxkens zijn aengewassen. Na 't vonnis van Keyser † Adolf ende de Rijx-standen in den iaere 1293. te Norenbergh verzameld, is 'er op het begeeren van Grave Reynald vast gesteld; dat zoo 'er een eyland ofte middel-weerd op-koemt in den Rhijn ofte ander stroom in 't gebied van eenig Grave, die op dien stroom tollen en vry-geleyde ontfanght van wegen 't Rijk, de zelve weerd eer behoort aen 't Rijk ende aen den Grave, als aen andere, bezijden den oever van den stroom ge-erfde, eygenaers. Sifrid Opper-bisschop van Kolen wt zyne seven-iaerige hechtenis geraekt zijnde, heeft aen Reynald tot een heeling van zyne geledene schaedden erffelyken vereert de dorpen van Alderkerk en Nykerk, ende daer behalven in een openen brief aen die van Nymegen dit voor-recht; dat sy om hunne schulden, hardneckigheyd, ofte andere niet dood-waerdige misdaden, den geestelijken ban niet en zouden zijn onder-worpen, begeerende, dat dese sijne keure (welke den burgeren voor desen ook van den Ruwarden en Ampt-luyden was vergund) als een onverbreekelijk besluyt hen vorder plaets zoude hebben. Een wijl daer na is door gedachten Bisschop tegens beloften onverhoeds afterhaeld Grave Adolf van den Berge, die den gevangen Bisschop te voren een merkelyk geld had af-gedwongen. Sifrid desen spijt niet konnende op-eeten, voldeed zijn wrock en hooghmoed met een Turxe meer dan Christelijke straffe. Alsoo hy den Grave, zoo langh zijn leeven duyrd, naekt in een yferen kouw met hoenigh besmeerd gewoen was te steeken, ende alsoo den vliegen en byen ten roof te geeven. Ende hoewel de Grave een hoogen eed zwoer van alles dubbeld weder te willen geeven, kreegh hy echter geen anderen troost, dan dit vermeetel en duyvelsch bescheyd: *Dat H. Petor de sijne genoegh kende voeden, ende by sijne goederen geen gebreck en hadde: Hy wilde hem nu leeren, wat het voor eene zaak was, een Aerts-bisschop zoo lang in de boeyen te houden.* Op desen tijt is Wassenburg, door dien de Grave van Gelre zijn woord niet na en quam, door Ian, Ians zoon, Hertogh van Brabant ingenoomen, en toteen puyn-hoop gemaekt. In 't volgende iaer is Grave Floris door Geeraert van Velsen en zyne mede-plichters vermoord, en zijn zoon Ian in zyne plaets getreden. Daerna ontfond 'er kraekel tusschen Reynald ende zijn zusterling Diderick van Cleeve over het Rijx-bosch, de in-komsten van den tol te Lobeek, ende de thienden van Huneven, welke den Kleevenaer tot een bruyds-gift waeren toe-geleyd. Doch alles werd ver-

geleeken, ende, tot meerder verzachtinge der ge- moederen, Reynalds dochter Margriet (die doen by haer groot-vader Guido Grave van Vlaenderen te huys lagh) aen den iongen Diderick (die niet Reynalds zuster maer Margriet van Habsburg tot een moeder had) ten houwelijk verloofd. Arnolt van Wessdorp ofte Wensdorp, bevel-hebber van het Ians Gast-huys tot Nymegen, heeft op desen tijt aen Reynald en zyne erven geschonken den Nyenbecker-weerd, op de Velouw tusschen den Yffel-stroom en Voorst, met zijn Slot en aen- kleeven. Dese vereeringh is daer na voor haer aendeel gesterkt door Henrick van Rede, Pelgrom van Putten met zijn broeder Henrick van Keppel, als ook van Albert en Arnolt van Linden, ende de weduw van Everhard van Enghuysen. Geeraert van Malderick wetlyke zoon van Saffatin werd van Grave Reynald beleend in sijn Slot Malderick. Gelijk ook Walter van Zinderen, ten over-staen van Henrick van Lochem en Wimrick van Wefenthorst, in een brief betuyghde, vrouw † Marie van Gelre, dochter van Otho den drieden, ende naer allen schijn huysvrouw van Grave Adolf van den Berge, te zullen laeten in 't vry gebruyk van de sluyse tegen over Endringen. Op het navolgende iaer heeft Otho knaep, Heervan Bueren met zijn zoon Alard, om over zekere begaene misdaed met Reynald te zoenen, sijn Slot te Bueren den Grave 't eenemael in handen gegeeven; doch daer na, door het geduyrigh smeeken zynen vrienden, de Vestinge wt genaden wederom te leen bekoemen, naer vorige hand-tastinge, dat hy ofte sijne erven den Grave noyt daer wt zouden beoorlogen, ofte sijne landen in eeniger wijse krenken, dan hem alle gediensstigheden trouwe betoonen, ende in quaedetijden het Slot voor hem open houden.

62. Wanneer een weynigh te voren Philips Koningh van Vrankrijk een grooten rack van Vlaenderen had bemachtigt, en Keyser Adolf den mede-stander van Grave Guido daerna met geld om-gekost, om Vlaenderen in den pekelt te laeten, ende ook Adolfs benijdet Albert van Oostenrijk, zoon van den iongen Keyser Rudolf, met geene mindere giften op-gerockend, om Adolf en de Duytschewerk te geeven, zijn op dien tijt vele Rijx-Vorsten den Oostenrijker mede gevallen tegen den Keyser, wt zaek hy door geschenken zyne bonds-vrienden ende beloften was af-geweeken. Zommige vertellen dit op eene andere wijze, dat te weeten Keyser Adolf voor geldende tot des Rijx oorboir gekost hebbende Duringer-land van Hertog Albert van Duringen, die voor-had zijn eygen bloed daer van te berooven, hier over in den haet is geraekt van meest alle de Grooten van Duytsland; ende van zijn bitteren wan-gunner en hoofd-vyand Albert van Oostenrijk; ende dat wyders de Koning van Bohemen neffens de Vorsten van Ments, Saxen en Brandenburg, buyten toe-stemming en bywesen van hun andere mede-leeden, in een achter-baxe by-een-komst tot Ments ('t welk te Frankfoort had moetengeschieden) Adolf by zijn leeven en

† Immers is sy op 'dat iaer noch ongebonden geweest, alzoo het hand-vest spreekt van Domicella, dat is, Damoiselle ofte Ionk-vrouw: gelijk sy mede in een brief van 't iaer 1306. Ionk-vrouw word geheeten, doen sy al was over-leeden: zoo dat sy waerschijnlijken wyster tot de leste yrr is gebleeven, ende Reynald by gevat twee zusters van den zelven voor-naem heeft gehad.

† Refert V. Cl. Lamb. Goris Syndic. Neomag. Ad- vers. Iur. Tract. 4. c. 23.

onverhoord wt zyn Keyserlijk ampt hebben gezet. Aen de zijd van *Albert* stonden van de Nederlandsche Vorsten de *Brabander*, *Lutzenburger*, ende mede *Reynald* van *Gelre*, dien het buyten twijffel heeft verdrooten dat zijn schoon-vader *Guido* met zulke sinxe strecken was omgeleyd, hoewel hy anders wegen zyne maeghschap en menige weldaeden niet min aen *Adolf* was gehouden. *Albert* had omtrent 14000. mannen by een, ende *Adolf* niet veel weyniger. Als daer nae by *Alshem* in 't gebied van *Worms* op den tweeden van de *Hoymaend*, (wezende den zelven dagh ende maend dat *Adolf* voor ses iaeren *Roomsch Koningh* was ingehuld; als mede dat zijn waerde na-zaet *Prins Mauritz* 300. iaeren laeter dit leeden verwijt opeenen anderen *Albert van Oostenrijk* heeft gewrooken) beyde legers aeneen rackets, is *Albert*, na t'versaen van *Adolf*, hoewel in weder-wil van den *Paus*, alleen meester van 't veld en van de kroon geworden, die ook voort na zyne in-huldinge (om den *Vriesen*, die zyn tegen-strecker in den voorigen slag hadden gestijfd, meerder trotz aen te doen) te *Boppart* aen den *Rhijn* volkoemelyken gestand heeft gedaen de brieven, waer by zyn vader *eertijds den *Grave* van *Gelre* had gemachticht tot het bewind van *Oost-Vriesland*.

* Siet op 't
iaer 1290.

† Hoewel *God* (die door een rechtvaerdigh oordeel duckmaels veel toe-laet dat hy niet en gebied) den *Keyzer* dese plaegh heeft t'huys gezonden, hebben doch eerlangh de verradelijke *Raeden* en af-vallige *Vorsten* die dit vuyr hadden geboet, op een schandelijker en ongenadiger wijze zyn geessel gevoeld. De *Wrack-godin* is haer alle met loode maer wisse schoeyen na-gestapt, en heeft ze, tot zmaeden toon van de wereld, wt de wereld weghgehaelt. Een goede menichte der vyanden zyn in de *strijd-baen* met den neus in 't zand gevallen, en gelykerhand met *Adolf* na den hemel gevaeren. In 't bloed van *Albert* heeft zyn eygen bloed-vriend de handen gewasschen: Onse *Reinald* is korts daer nae met *krank-zinnigheyd* geslaegen, ende van zyn eygen kind tot een gevangen en *Stads-kind* gemaeckt: De *Bisschop* van *Mentz* stierf haestlijken in zyne stoel; die van *Straesburg* aen de wonde van eens been-bachers slacht-mes; de *Grave* van *Leiningen* aen een moedende ziekte, ende de overige zyn mede, zoomen zegt, door het bed-stroo gedroopen. Dit is een recht spiegel, om, in dese om-gekeerde wereld, schrick en bleeke kacken (want zulke quanten geen eerbaere bloos-verw konnen zetten, alsoo sy geen schacnte ofte een droppel eerlijx bloeds in 't lijf on hebben) aen te iaegen zoodaene tuymel-geesten en *Knipperdollings* broeders; die het voor een heyligh werk houden *Gods* *Stad-houders* en gesalfde (hoewel sy 't zoo zeer op de zelve ofte haere vermeynde misdaden niet en hebben gelaeden, als wel op hare macht) niet alleen te beoorloogen en vast te zetten, maer ook, door een aerts-schelmstuck tot een on-eerlijken dood te verwijfen, ende haer onnozele na-koemelingen wt den stoel te stooten, om zelve daer op te gaen zitten. Ondertusschen moet de schamele *Gemeente* dit mis-gelden; ende, in plaets van een wettigh *Over-hoofd* te gehoorzaemen, neygen en zuchten onder het spijghel iock van honderd *Bloed-bonden* en nieuwe *Dwingelanden*, die zich noch voor *Christenen*, ende voor *Christenen* van 't beste stof derven wt-geeven. O *cælum*, o *terrâ*, o *maria* *Neptuni*! Danick geve hente bedenken, of 'er oyt eenige *Gesuyverde* *Christenen* aen zulke grouwelen

plichtigh zyn geweest, en dese belsebe en *Iesuitische* *grond-regels* hebben derven in druck brengen, die door veele geleerde * *pennen* worden gestraft en wigelacht: Dat alle volken zittende onder de *Koninglijke* *heerschappy*, moeten en behooren, zoo haest sy moegen, der zelve iock van den hals te werpen: ende dat alle macht over al oorspronkelijck is by de *Gemeente*, ofte behoort te zyn, ende niet by de *Koningen*. Dan de meesters, die dese zoo botte als ergerlijke *Leeren* leeren en onder 't volk stroyen, zyn hun meesters te voeg ontloopen, ende verdienen zelf de *plack* en *humeeygen* *brieven* op te eeten. Immers heeft de heylige en hoogh-verlichte *ziel* van *Bartas* van dit vergif niet zwanger gegaen, die in de *Voor-reeden* van zyne *Iudith* dese woorden gebruykt: *Ceux la me font grand tort qui pensent, qu'en descrivant la catastrophe de ceste histoire vrayment tragique, ie me fois rendu volontaire Avocat de ces esprits broüillons & feditieux, qui, pour servir à leur passions, temerairement & d'un mouvement privé coniuient contre la vie des Princes, qui pour leur cruau-tez, exactions insupportables, & des bordemens domestiques se sont comme degradez du venerable & sacré tiltre de royauté. Car tant s'en faut que j'estime que cest exemple & semblables doivent estre tirez en consequence; que mesme ie me persuade, que l'acte d'Ahod, de Iahel & de Iudith, (qui sous couleur d'obeyffance & pretexte d'amitié icterent leurs mains vengeresses sur Eglon, Sisare & Holoferne) eust esté digne de cent potances, cent feux & cent rouës, s'ils n'eussent esté peculiere-ment choisis de Dieu, pour deslier les chaines & rompre les ceps qui tenoient le peuple Hebreu en une servitude plus qu'Egyptienne, voire expressement appelez pour faire mourir ces Tyrans, d'une mort autant ignominieuse que leur vie avoit esté meschante & abominable. Il me suffira pour ce coup d'admonester le Lecteur, de n'attenter rien, sans vne claire & indubirable vocation, sur la vie de ceux que Dieu a elevez sur nous. Et sur tout de n'abuser de l'hospitalité, amitié parentelle & autres saints liens, pour donner lieu a ces frenetiques opinions, & abolir une pretendue Tyrannie. Ick zoude meer zeggen, dan de plaets en kan 't niet lijdén. Wel eer is in *Vrankrijk* gedrukt ende op die iaer herdrukt een over-aerdigh boekje geheeten *Satyre* *Menippée*, tegen den aenhangh van die van *Guyse* ende de *nieuws* in dat *Koninkrijk* ingevoerde *heerschappy*. Ick wenschte dat dit een yege-lijck in handen moght neemen, en aldaer, onder andere naemen, dese oproer-stichters met levendige verwen sien af-geschilderd.*

* *Vid. Gulielm. Barcl. de Iur. regio. Grot. de Iur. bell. li. I. Grafwink. de Iur. maieft. alioque plures.*

Na dat *Grave Ian* van *Holland* de laetste van dien stam zonder eenige lijfs-erven was af-gestorven, is het *Graeffschap* door een zijd-val gekoemen op zijn groot-oom *Ian* van *Henegouw*, zusters zoon van wylen *Keyser Willem*, ende voogd voor desen van den over-leeden *Ian*. Dees heeft in den begin aen die van *Harderwijk* vry-geleyds brieven verleend, om onbespeerd in zyne landen te handelen, ter tijd toe anders by hem zoude zyn bevoolen. Omtrent den zelven tijd heeft *Marie* van *Gelre* binnen de *Stad Arnhem* een *Gast-huys* doen

K bouwen,

bouwen, gevende daer toe hare hoeve met het huys daer opstaende, ende iaerlijx 160. Arnhem-sche ponden: behalven noch een andere huysinge met sijn plaets, meulen, en toe-behoorte: mids met haer broeder en biecht-vader *Henrick* het op-sicht daer over behoudende; 't welk na beyder dood hun broeder *Grave Reynald* (die dese gift doen van waerden hield) en zyne erven zoude toekomen. Gelijk mede Hertogh *Ian* van Brabant en Lotringen zyne mildigheyd liet blyken, die eenige renten en goederen binnen de Velouw, welke *Reynald* van hem te leen hield, in 't geheel aen 't Klooster van Velouwen wech schonk. Ick bevinde in zeeker hand-vest aengeteykend schier alle zulke in-zaeten des lands van Utrecht, die den *Grave* van Gelre als Leen-heer erkenden. Voor aen stonden *Bernhard* van Dolre en *Ruele*, *Walter* van Amersfoort, en *Gijsbert* van *Ruele*, die wt het Brockweder-land beneeden Nuden en Bodegraven 100. ponden † penningen op-braghten. *Orho* van Rhijningens bruyk-weer lagh in de vleckte Langenbroek. Daer word ook vermaend van *Ian* van Lochorft en zyne hof-stad *Lochorft* by Amersfort, ende van zyn zoon, die aen *Reynald* den eygendom over-droegh van het goed Oedenhoven. Behalven dese word gewagh gemaekt van *Alfrid* van *Ulven*, *Amelis* van *Werden*, *Geeraert Veen*, *Hubert Ewerdingen*, ende *Gijsbert* van *Zuylen*. Die van *Buffingem* worden op-gehaeld als Smal-heeren van 't huys te *Vyanen*. *Hubert* van *Vianen* krijghs-man betuygde, dat het den *Grave* vry-stond zyne wooningen ofte erven van *Laxmond* en *Odilum* voor 1000. ponden t'allen tijden te lossen. *Rudolf* van *Ripperfcheyd* ontfing van *Reynald* te leen het huys te *Milendonk* met zyne gerechticheyd. Daer nae heeft *Everhard* van *Randwijk* een Gelderschman, zonder tegen-spreeken van *Reynald*, den *Grave* van *Holland* tot een Schuts-heer gestelt zoo van hem zelf, als van zyne erf-goederen *Mellingum* en *Randwijk* in de *Over-Betouwe*. Gelijk ook tot dien opfichte, zoo 't schijnt, die van *Randwijk* de *Hollanders* zedert ten dienste hebben gestaen, zonderling in den iaere 1418. wanneer de *Grave* van *Holland* *Ian* van *Beyeren* die van *Gorichem* den oorlog aendeed.

63. Als in *Holland* voor desen Heer *Ian* van *Renessé* van de quaede klappers was bereegen tegen *Grave Ian* gevaerlyke aenlagen gesmeed te hebben, is hy hier over wt *Holland* en *Zeeland* en van zyne goederen in 't land van * *Schouwen* niet alleen verstootten, maer ook sijn huys *Moor-mont*, by *Renes* in *Zeeland*, tot den grond af-ge-worpen. *Renes* een verre-ziend man, over dit ongelijkaen 't hert getroffen, verfocht van *Keyfer Albert* bystand tegen allen over-last. Daer na is *Albert*, na dat *Grave Ian* kortstevoren de wereld had geruymt, met een degelijk leger naer *Nymegen* af-gedaeld, om het *Graeffchap* van *Holland* tot onderdanigheyd van 't *Rijk* te dwingen. *Grave Ian* van *Henegouw* met een wel-gestelde vloote hem beiegenende, heeft niet wijd van *Nymegen* omtrent het dorp † *Buynsweerd* op den *Wael-stroom* zyne ankers wtgeworpen. Dan de

† Yeder pond kleyns penningen beliep in die tijden omtrent dertien van onse duyten, ofte 26. van onse penningen.

‡ 't Is dan een tastelijke mis-slagh van den Heer *Buchel*, meynende dat men voor *Buynsweerd* alhier behoord te schrijven *Bomelsweerd*.

Keyfer zich laetende in-neemen dat men na zyn leeven stond, is wederom te rugge naer *Kranenburgh* geweeken. Eyndelyken heeft *Wichbald* Bisschop van *Kolen* de zaek zoo ver gebraght, dat de *Henegouwer*, onder eed van manschappen trouw, *Holland* van 't *Rijk* te leen zoude besittē. Naderhand is 'er tusschen *Philips* Koningh van *Vrankrijk* en *Grave Guido* van *Vlaenderen* een vinnige ende voor al denkwaerdige † krijgh, die veele duyfsend menschen heeft wech geruckt, ontstaen; waer in *Grave Reynald* sijn schoonvader *Guido* met zyn en zynen onderfaeten lichaemen trouwhertelyken heeft beschut en by-gestaen, sonderling wanneer *Koning Philips* na een zorgelyke quetsuyre gedwongen wierd van zyn paerd af te klimmen. Gelijk hem mede de hand leenden zyne nabuyren *Ian* Heer van *Kuyk*, de *Burg-grave* van *Borne*, *Ian* van *Gameren*, en *Will.* van *Gulich*, die (neffens *Philips*, *Ian*, en *Guido*, wt welker zuster hy was gebooren) het *Veld-heerschap* voerende, daer na in een slagh is gebleeven. Ondertusschen was *Reynald* by huys besigh, om door 't wech neemen van alle zwaerigheeden zyne ondersaeten te williger te maeken. Ende nademael hy aen die van *Harderwijk* zyn recht, we- 1303.
gen de wtdeylinge van den tel-visch, hadde ge-schonken, beloofden die van de *Stad* wederom, zoo wanneer ende zoo lang de *Grave* ofte sijn na-zaet tegen den vyand te veldē lagh, drie karren van ses paerden getrocken, gelaeden met zeeker geslachte van visch, ofte, zoo die niet en was te bekoemen, met andere visschen, aen hem week op week te zullen verschaffen, gelijk mede alle ses weeken een gericht van visch, indien de *Grave* zich tot *Harderwijk* verbiel. Alzoo *Grave* * *Everhard* van der *Mark* het huys * *Siet op 't*
te *Bredevoort* bleef bezitten, heeft op desen tijd 1418.
Wichbold van *Holte* Bisschop te *Kolen*, wiens zuster getrouwd zat met *Herman* van *Loen* Heer van *Bredevoort*, een legerken versameld, ende daer mede na *Dorsten* treckende, eyndelyken eene wapen-ruft met *Everhard* geslooten, welke echter daer na tot een nieuwen oorlogh is wt-geborsten. De Hertogh van *Brabant* heeft daer na bevestigt de vrydommen, aen die van *Herwarden* in voor-tyden vergund, ende 't geen van hen-luyden op zyn naem was verkoft. Dese vryheeden zyn naderhand, als die van *Herwarden* sich by 't vordere lichaem van *Gelderland* hadden gevoeght, door onse Vorsten bekrachtighd, die van een *Schepen-stoel* en *Haym-raeden* van *Herwarden* gedenken. Door aenmaenen en op kosten van den Hertogh is mede tusschen *Zandijk* en *Thiel* een dijk geleyd, welkers op-maeken en onderhoud hy tot zyne lasten nam. Doen is mede toegewijd ende met treffelyke in-komsten verforghd de groote kerk binnen *Bommel*, door de achtbaere Heeren *Geeraert* van *Nassouw* *Schatmeester* van de kerk tot *Utrecht*, *Bernhard* van *Vueren* *Domheer* aldaer, en den *Opper-deeken* en kerken-voogd van *Thiel*, wiens naem word versweegen. Op 't volgende iaer is de *Vestinge* 1305.
Thiel tegen de dagelijxe moedwillen van de *Geldersche* kneevelaers, door de burgerij rond-om bemuyrd. Op dit iaer zoude * *Everhard* van der * *Referre*
Mark door den ouden *Reynald* zyn geroepen tot *Tesmach.*
de vooghdly zynen landen, ende daer in hebben pag. 240.
volhard tot den iaere 1308. wanneer hy is gestorven ende te *Frundeberg* begraven.

† Latè de hoc bello Pontan. pag. 173. Et aliquot seqq. nos brevitati studemus.

64. Reynalds

64. Reynalds yver is allenkens hooger gesteygerd, die doen ter tijd een over-cierlijk Gasthuys, genaemd Gods-weerd op de Velouw, voor de arme wichten liet op-richten, geveende daer toe alle zijne groove en smalle, oude en nieuwe thienden, om daer wt d'igh voor dagh zoo veele brooden, zoo veele vissen, ofte daer voor zoo veel gelds tot aelmiffen wt te reynen. Op het vier-seest van ons Heeren Avond-mael zoud de Grave met eygene handen wasschen ofte, by belet, door een van sijne krijghs-knechten doen wasschen de voeten van veertigh armen van de allergebreekelijxte; daer na een yeder van hoofd tot den voeten kleeden met nieuwe zoecken, koussen, hembd, broek, tabbaerd, en kappen; daer behalven de voor-zeyde armen in sijn huys 's middaghs het eerste gericht zelf op-diffen, des avonds doen voorsien van bedden, ende 's andere daeghs zijnde den Goeden Vrydag elk van hun een goud-gulden toe-tellen. Op dien dagh zoudn ook de overige armen, van den Grave, zijne krijghs-luyden, ofte Priesteren om Gods willegeld ofte mond-kost genieten. De Op-siender van 't Gasthuys, die een nood-hulper ende een knecht dan geene paerden moght houden, kreeg last, de gekleede armen die haer zelve niet konden bedruypen, van alle behoeften te versorgen, de melaetsche, onnoosele, ende andere bedleegerige op bequaeme plaetsen te bestaeden en onderhouden; tot den tijd van de geneesinge ofte leste uyre taers leevens. Dit en andere daer onder behoorende Gods-huysen waeren gehouden, den Grave of zijne na-zaeten eens des iaers voor een eenige nacht ende dagh alle nood-durft te handreyken, ende in val van langer verblijf, alleen bloote wooningen, bedden, stroy, en huys-raed. Soo de thienden en andere giften, die het Gast-huys noch moghten uenkoemen, de wt-gift te boven gingen, zoudn ook aen andere buyten-armen aldaer gerack en onderhoud, ende op de naeste plaetsen Gods-huyskens worden gegeeven. De Gasthuys-meester moest alle iaeren aen den Grave ofte yemand van sijne wt weegen rekening doen van sijn ontfangh en verschot, sonder de goederen te moegen vervreemden ofte verhandelen, dan met vollen last van den Grave, die het recht van eygendom en bescherminge wel duydelijken aen hem behield. Het opschrift op de rugge van desen brief geeft te kennen, dat dit was de wterste wille des Graef-schaps Gelre van het Catharijnen t Gasthuys tot Arnhem.

1306.

* Siet op 't iaer 1299.

1308.

65. Na dat Keyser Albert by Khijnfelden van sijn neeve, wiens landeryen hy hadde ver-overt, door lagen was om-gebraght, is van de Duytsche Vorsten, in weder-wil van Koningh Philips van Frankrijk, die grooten weer dede om de kroon te hebben, tot Keyser in-gewillighd

Grave Henrick van Lutzenburgh de bloed-verwand van onsen Reynald, die op des selfs blyde in-komst tot Aken onder andere Grooten zich mede liet vinden. Op dit iaer is mede gestorven Heer Ian van Kuyk, een man van kenbaere vroomigheyd, ende die soo in de Geldersche als Vlaemsche oorlogen goede diensten hadde gedaen, afterlaetende tot sijn zoon en navolger Ian. Reynald verworf naderhand van Henrick den sevenden een bysonder voor-recht, dat te weeten wt Gelderland geen beroep plaets zoude hebben aen 't Keyserlijke Hof van Spier, ten ware de Grave ofte sijne Richters weygerden den dinghs-luyden recht te laeten ervaeren. Te Colmar zijn mede brieven af-gegaen, dat Reynald op sijne kosten, zoo voor den wegh-vaerdigen man als om packen over te voeren, dwars door de Betouween Kadijk moght doen leggen, ende daer bezijden een grifste maeken, waer door Arnhem en Nymegen malkanderen zoo te voet als met schuyten konden bereyken, ende tot versoetinge van sijne onkosten de reyfenden luyden een maerigen tol af-eysschen. Eyndelyken is de Keyser, wt kracht van zyne beloften aen den Paus gedaen, naer Italien verreyfd, om het heele Rijk, 'twelk door de zydigheeden van de Guelfianen en Gibellinen was besmet, in ruste en dwang te brengen. Onder andere Duytsche Vorsten was Reynald van Gelre den Keyser op zijntocht mede gevolghd. Die van Turin, Villa nova d' Asty, ende daer na de Steeden van Lombardyden itelden sich onder Henrix gehoorfaemheyd, die de yfere kroon te Milanen heeft op-gezet, ende mede van andere Landfchappen veel gelds te geef bekoemen. Als Reynald laetende den Keyser in Italien wederom na huys keerde, is over de Velouw, (welke, als meermaels verhaeld, een leen van Utrecht ende een onder-leen was van Brabant) binnen Arnhem tusschen Guido Bisschop van Utrecht en Reynald van Gelre, om alle knibbeling en mis-verftanden af te snijden, eens voor al over-gekoemen, dat de Geldersche Graven van nu voortaan de Velouw, ende alle 't geen waer in sy beleend waeren, niet van den Brabander (die wt enkel waen en laetdunkendheyd na verscheyde aenmaeningen had verlost nieuwe verlybrieven van den Bisschop te begeeren) maer alleen van den Bisschop als naesten wt-geever te leen zoudn ontfangen. Dese handeling is geschied in 't byweesen onder andere van de Heeren van Bronkhorst, Wisch, en Batenburg.

1310.

1311.

1312.

66. Reynald deed in deese tijden, by opene brieven te Bruimmen vervaardigd, een yegelijk weeten; dat niet tegenstaende by den Rix-Vorsten te Spier eenbelliglijken was beslooten, dat geen Vorst aen eenige vlecken ofte Steeden voor-rechten en vryheeden moght toe-laeten, zonder toestaen des Koninx, in wiens bedijf die waeren geleege, ende daerom geen kracht konden hebben sijne en sijner voor-zaeten gunsten, van dat in 't bysonder de Zutpheners te Lobeek tol-vry zoudn weesen, om dat daer door het leen tot des Rix nadeel wierde verminderd; de Keyser echter voor aengenaem ende voor goed hield dese ende alle voorgaende vrydommen, ende hem met sijne na-zaeten volle maght gaf, om vrylijken al 't geen hen billijk zoude dunken wt te voeren: tolln, iaer- en weekmarkten in te voeren: wt kracht van welke vergunninge hy nu bevestighde zoodaene voor-baeten, als by sijn vader Otho in den iaere 1233. aen die van Arnhem waeren gegeeven, dat hy te weeten de gedachte Stad, soo wel als Zutphen, voor een vrye Stad hield, daer hy buyten believe van de borgery geens schattingen moght op-stellen, noch tolln ofte anderen

K 2

ontreud

† Vid. Pontan. pag. 190. Esseqq. ubi contraria diluit.

onraed in sijne Graeffschap den poorters af-vorderen. Hy zoude haer een Raed bestaende in twaelf Schepenen moegen verkiefen, die de Zutphensche keuren nae den inhoud zouden after-volgen, voor-behoudens alleen de baeten vanden Gerichte voor sijn Richter, die echter buyten Schepenen voorgaende vonnis niet en vermoght. Geen inwoonder stond het toe, sijn vermeynd recht met het rappier, maer alleen voor de banken wettelijken te vervolgen. By 't af-sterven van wrlanders, van wat stand sy ook waeren, die, zoo veel den Raed konde bliken, noch ouders noch heeren in 't leeven hadden, zouden de Schepenen hunne nalatenschap een iaer ende ses weeke onderhouden: zoo binnen 's iaers noch Heer noch erfgenaem sich aengaf, moght de Grave de erffenis aenvaerden. De schepenen van boven ofte beneeden aldaer aenleggende, ende haer ouden wegh inslaende, sonder voorby te zeulen, zouden geen tol schuldigh zyn. Reynald zyne handen leggende op de over-blijffelen der heyligen, heeft dese beloften en vryheeden met eede gesterkt, neffens de onder-geschreevene edelen, Herman van Lohen, Henrick van Kuyk, † Henrick van Cloute, Giselbert Heer van Bronkhorst, de broeders van Rhede, Geeraert van Oye, Floris van Batenburgh: en deese des Graves dienaers, Christiaan met sijn zoon Iacob van Arnhem, Helbert en Arnold van Dolre, Iacob van Driele, Henrick van Langerache, Arnolt Klerk, Reynet van Meynerfdijk, Willem van Benthem, Gerlaek Snoek, Gijsbert van Stochoven, Henrick van Helberge, Dirk Doys, en andere meer. In tegenwoordigheid van de getuygen Arnolt van Walhem, Henrick van den Berge, Koenraed van Elten. De aengetogene geweld-brief is van Grave Reynald te Bruymen bevestighd, ten overstaen van Diderick gezeyd Loyff van Heuvel Grave van Heylheraede, Steven Heer van Wische, als mede van de Heeren Diderick van Byland, Walter van Keppel, en Baudechim van Avesaet, krijghs-luyden, die doen mede als getuygen zyn geroepen over dien brief, waer by Reynald de burgers van Arnhem stijft * in de vryheyd van den tol te Lobeek. In die dagen gaf Reynald aen zyne Stad Lochem macht, om markten te houden.

* Siet op het jaer 1272.

67. Daer na sprack de Grave van Gelre als verkooze scheids-man een vonnis tusschen de Heeren Steven van Wisch en Walter van Keppel, beyde knaepen, aengaende het houwelijx goed, 't welk de een sijn zoon en d'ander zyne dochter zoude mede geeven. Reynald zorgh draegende voor * Gods-weerd, heeft dieshalven en mede om de keik te voorfien die dicht by 't zelve Gasthuys wierd getimmerd, den Deken en Dom-heeren van Zutphen naer Arnhem ontbooden, die hier over aen zyne Pauselyke heyligheyd oorlof verfochten, om hun plaets, diensten en † metten te Zutphen door andere te moegen waer neemen. In 't volgende iaer gaf hy op nieuws 1000. ponden tot Gods-weerd, ende tot het Gasthuys, door hem en zyne zuster binnen Arnhem gesticht, iaerlijx 500. ponden penningen, wt zyne goederen

* Siet op het jaer 1305.

1313.

† Dese naem is in Gelderland onbekend. Andere die dit hand-vest voort-brengen lesen Henrick van den Berg en Adam sijn zoon. Schrijven ook in plaets van Rhede, Rhoden, ende voor Geeraert van Oye, Gijsbert. De vordere namen stellen sy dus: Heilbert Oichen, Henrick van Langermantier, Reiner van Monswick, Willem van Benting, Gijsb. van Rothaven.

‡ *Hon. e Canonice, uti vocant.*

te Zevenaer: 't geen hier aen te kort schoot zoude men vervullen wt het Vry-geld en Vager-geld, 't welk iaerlijx in de Lente en herfst wierd ingemaend over de Velouw, als ook op sijn cijnsrecht by Ermole, en zyne Grutte by Harderwich. Van deze 1000. ponden zouden tot een armen-gifte iaerlijx af-gaen 200. ponden aen de Minrebroeders van Gods-weerd, daer hy verfocht begraven te worden, 50. ponden aen de Minrebroeders van Kolen, 30. aen die van Nuys, en 20. aen die van Harderwijk. Dese brief betuyght baer-blijkelyken, dat het Gast-huys Gods-weerd binnen * Arnhem en in de Velouw heeft gestaen, ende niet in 't Boemeler dorp nu 's Heeren-waerd geheeten, gelijk eenige buyten de waerheyd gevoelen. Reynald heeft ook door een eynd-oordeel besliffet het verschild tusschen hem en Bofinchem, grond-heer van Kuylenburg, over eenige plaetzen by Marien-weerd en Laxmeer gelegen. Na dat Keyser Henrick de sevende te * Bonvento in Italien door een vergiftighd mis-brood van een Bernardijner Monick eerlooselyken was van zijd geholpen, is eyndelyken behalven Lodewijk van Beyeren, Alberts zoon Frederick van Oostenrijk tot Keyser ingewillighd, en door desetweezijdigheyd geheel Duytschland in roeren geraekt. Frederick wierd te Bon, en Lodewijk, die de meeste stemmen hadde, te Aken gekroond. Tegen Lodewijk waeren eerst gekant de Graven Engelb. van der Mark, Adolf van den Berge, Diderick van Cleeve, Geeraert van Gulich, Willem van Holland, en mede Reynald van Gelre, die hem naderhand toevallende veele weldaeden daer voor verworven. In dese dagen is de zwacrigheyd tusschen Grave Reynald en Alard van Bueren over de gerechtigheyd van eenige landeryen tusschen Beesd en Tachtfluyfen door Reynald in der minne gemiddeld. Hubert van Kulemburg Ians zoon heeft in plaets van 80. ponden kleynen penningen van Grave Reynald vier hof-steeden te pande ontfangen. Daer na is 'er een afschonwelyke sterfsterre aenden heemel verscheenen, die van den eersten Mey-dagh af tien heele maanden ten toon staende, de bange tijden en ongehoorde dierte heeft voor-beduyd, die de Geldersche en hunne nabuyren heeft getroffen. Waer op soo een verfindend pest-vyer is gevolghd, dat by kants het derde deel der menschen tusschen de Schelde en Elve ende door gants Christenrijk is versmacht. De Grave van Gelre by de 300. ponden Tours te goed hebbende aen Lodewijk Koning van Vrankrijk, heeft alle dat geld aen de Geestelijckheyd, school-meesters, en gebreckelyke klerken wtgedeylt, met beloften, zoo verre hy ofte dezynede dese penningen tot hun eygen voordeel aenleyden en de Koning zyne handen toe-sloot, wt zyne andere goederen zoo veel daer by te zullen leggen.

68. Voor ofte na dien tijd immers op dit iaer had Otho Heer van Bueren, die sich doen in Gelderland op-hield, aen den vierschaer van Hertogh Ian van Brabant klachtelyken verstoont, dat het verdragh door des Hertoghs voor-ouderen met sijn wylen vader geslooten niet te deegen wierd aftervolghd. Maer van den Raed wat onheuffelyken beiegend ende eenighsins te loore gesteld zijnde, ging van daer met een onstuygmigh gemoed naer huys, en quam daer na, om sijn leed te wreken, met volk van oorlog Thiel, doen een Brabandsche Stad, bespringen. Na 't verslaen van de burgery, die om hem afte weeren was wtgevallen,

* Vid. Pontan. pag. 190.

* Beneventum.

1314.

1315.

gevallen, heeft hy met de verstroyde te gelijk in de Stad gedrongen, ende een heerlijke plunderagie van daer mede geseept. De Hertogh dit wijs wordende besloot dese moedwille te straffen. Dan wegen zyne iongheyd waeren de Standen wat traegh in het toereyden, ook eensdeels beducht den Grave van Holland op den hals te haelen, met wiens bastaerd-dochter *Otho* was getrouwd. Op 't leest heeft men te Hooghstraeten hier over een dagh-vaerd aengeleyd, daer in 't by-weesen der Graven van Holland en Gelre de zaak zoo verre is gedreeven, dat *Otho* by den Brabander in gijzeling zoude blijven, ter tijd toe hy alle de schaede had geboet. Doch op beyder Graven verfoek is *Otho* binnen kort weder om niet losgelaeten, onaengesien de Brabanders sich zeer belgden, dat zoo een zwaere misdæd ongewrooken was gebleeven. Ten dien tijde heeft *Reynald* met *Herman Monick* burger van Huesfen een besteck gemackt, ende hem beleend in zekere zyne huyfinge aldaer staende, by de Minnebroeders, *mids dat Monick en sijne erven den Grave of sijne na-zaeten aldaer vertuckende, met stallen voor de paerden, als ook met kelders, kameren, bedden, en linnewaet voor sijn gezelschap zouden verzorgen, ende het huys gelas-wand- en deeken-dicht onderhouden.* Op *Denijs* dagh is een verlegginge geschied van de hoofd-kerk te *Thiel*, ende op den aenvolgenden Sondagh de inleydinge van des selfs Dom-heeren in de Stad *Arnhem*, ende zulx om den onlijdelyken over-moed en spijt die de burgers hen aendeeden. Gelijk mede *Reynald* wt de vleckte *Doyeweert* een stuck van ons Heeren Kruys naer *Arnhem* liet verbrenghen, ende den Dom-heeren vier iaerlijxe ponden Tours toekoemen wt de thienden van Ravenswaey. De *Griet-mannen* en *Richters* van *Franecker-deel*, *Wenbreyden*, en *Wildingen* in *Vriesland*, lieten op desen tijd den Schoutet en Schepenen van *Harderwijk* weeten, hoe sy tot weder-zijdsche bevreedinge der gemoederen den poorteren van *Harderwijk* hadden toe-gelaeten, om vryelijken in hunne gewesten te handelen, ende met vry-gelleyde wederom af te trecken. In die dagen zijn tusschen den Grave ende den adel verscheyde brieven gewisseld. *Geeraert Middagh* betuygde, van *Reynald* te leen te hebben verheft zijn huys te *Middachten* met sijn vloer, graften, en ander toebehoorten *Zutphenschen* rechten. De Grave beloofde mede aen *Ridder Heiborn* van *Arkel* 600. ponden Tours, waer voor hy te leen zoude ontfangen zekere have-zaeten en erven in zyne Graeffschap geleege. *Hubert* van *Kulenburgh* gezeyd *Schenk* heeft den Grave mede op-gedraegen een Brock-land by *Laxmeer* en *Marienweerd*. *Erick* de sevende, Koning van *Denemarken* en *Slavonien* heeft aen de *Harderwijkers*, wt liefde van sijn bloed-verwant en lieven vriend *Reynald* van *Gelre*, een macht-brief verleent, om met koggen zyne landschappen te besoeken, daer nevens veele vryheeden, ende in 't bysonder een ruyme en vrye plaets in de markten van *Schonoer*.

1316.

69. Na de zmet-ziekte en grooten hongersnood van 't vergangen iaer zijn er andere inwendige zwaerigheden op-gekoemen, die den Vorst tegen sijn eygen bloed en Raeden hebben verbittert, ende hem by leevenden lijve als van het menschelyke gezelschap tot sijn sterf-dagh toe af-gezonderd. Die van *Nymegen* lieten hem toe-koemen op *Aller Heyligen* een beknoopt maer

scherp briefken, in 't welke sy zich verklaerden *'t eenmael ontstaegen van den eed, waer mede hy aen 't Rijk van Nymegen was verbonden, ende van nu af onder sijn gebied ofte beschurtinge niet langer te willen zitten, bedankende op 't leste sijne Genæde van sijne voorige regeeringe en getrouwigheyd: zonder eenige vordere redenen by te brengen: als of het genoegh ware, wettelyke Land-Vorsten met bloote woorden en buyten wettelyke oorzaeken wt den stoel te stooren, ende het al-gemeyn volker-recht met een natten viuger wt te wiffen.* Ick vind een hand-vest van den iongen *Reynald*, die doen noch verdecktelyken sijn vader tegen-stond, waer by hy zoo voor zich zelf, als van wegende *Steeden Nymegen, Zueteveene, Ruermond, Emmericken Doesburg* bekent, aen zekere taefel-houders schuldig te zijn 8000. ponden, onder zekering van tegen 't naeste iaer 2000. ponden af te lossen, ende de overentzige in drie naest-komstige iaeren. Dese schuld-kennis was geteykend by de Heeren *Geeraert van Horne, Peter van Lecke, Willem van Mille, Walter van Keppelle, Henrick van Gennepe, Jacob van Mirlaer, Ian van Kessel, Willem van Swalmen* krijghs-luyden; *Willem van Bronkhorst* Heer van *Batenburgh*, *Otho* Heer van *Buyren*, *Jacob* Heer van *Nordeloy*, *Ian* van *Bylant*, *Geeraert* van *Waerdenbergh*, behaiven de gezwoorene Schepenen, *Borgemeesteren*, en gantsche *Vroedschap* van de boven-staende *Steeden*. Alldoen is aendie van *Nymegen*, 'k en kan niet vermoeden wt wat oorzaak, een wapenbestand vergund van den Raed te * *Cobelents*; zullende soo langh duyren, tot dat het een maend te voren was op-gekondighd. Onder andere heeft *Herbern* van *Arkel* aen *Grave Reynald* verscheyde have-zaeten geleege in de vleckte *Briel*, ende noch in een onderscheyden brief sijn Slot met zyne onder-hoorige margen-taelen op-gedraegen, ende van hem op *Leen-rechten* van *Gods-weerd* wederom ontfangen. De *Grave* verkofst ook aen *Heer Geeraert* van *Voorne* den tol van *Zulichem*. De koop-brief was beteykend by *Reynald* van *Gelre*, *Willem* van *Holland*, en *Ian* van *Henegouw* Heer van *Beaumont*. Op 't naeste iaer zijnde het 48. van *Reynalds* heerschappy begon sijn zoon *Reynald*, ofte wt verdriet van zijns vaders langh leeven, ofte op heersaenstookken van zommige *Grooten*, verfoeyelyke aenslaegen te brouwen, terwijl de vader binnen *Arnhem* bed-legenigh sich zelf niet en kondeverdedigen, treckende aenzijne zijde de boven-genoemde *Steeden*; wtgezonderd alleen die van *Arnhem*; die den onschuldigen *Grave* als hun vader met alle zorghvuldigheyd koestrende, doorden goed-aerdigen *Vorst* met waerdigen dank en belooninge wierden betaeld. Want hy in een gezegelden brief de burgers van *Arnhem* en die van *Gods-weerd* heeft vry-gesproken van *zoodaenige beede, als de andere Steeden en landzaeten moesten op-brenghen tot af-doeninge van sijne ende sijns zoons schulden, behalven ook van alle andere toekomende beeden, wt-genoomen alzulke, waer toe sy naerrecht ende van ouds waeren verplicht.* Maer wanneer en op wat wijze *Reynald* naderhand in handen sijns zoons zy geraekt, verklaeren de *Tijd-schrijvers* niet klaer genoegh. Alzoo sy blootelyken melden, hoe de zoon op het oor-blaefen van eenige vernaemde Heeren, en zelf van de *Gravin* zyne moeder, zoo verre zy vervoerd, dat hy de kindsche zucht en plicht ter zijden zettende, sijn vader als een quist-goed

1317.

* Con-
fluentes.

1318.

ende die zedert den slag van *Woeringen* om zyne hoofd-wonde, God beeter't, in zyne herffenen was gekrenkt, ende by vlagen heel mymerde, op het vermaekelyke huys te *Montfoort* zoude hebben laeten brengen, daer hy gemakelijken tot den wtgang zijns leevens wierd op-gepaff, ende dat de ionge *Reynald*, duerende zijns vaders hechtenis, zich geen *Grave* maer zoon van den *Grave* van *Gelre* liet noemen; in welker gestalt hy ook in zeeker een brief gegeeven op het huys te *Rosendael* alle de voor-rechten van die van *Harderwijk* heeft bekrachtighd, met believen van zyne vrouw-moeder *Margriet*, zyne zusteren *Philippe* en *Isabelle*, zyne Raeden de Heeren *Peter* van *Lecha*, *Barro* ende *Ian* van *Dornick*, *Govert* *Tegnagel*, *Balduin* van * *Avesate*, *Bernhard* Heer van *Dorenweert*, en *Frederick* van *Ese* krijghs-luyden: neffens *Henrick* van *Wisch* en *Gisbert* van † *Barwen* Richters van *Velouwen*. Ten zelven † iaer en plaetse ende ten over-staen van de zelve Heeren zijn by hem ook vernieuwd de vrydommen van *Zutphen*; als mede wederom in 't iaer 1324. daer, neffens de voorgaende, tegenwoordigh waeren *Willem* van *Mille*, *Steven* van *Wisch*, *Ian* van *Broekhusen*, *Willem* van *Bronkhorst*, *Frederick* van den *Bergh*, *Ian* van *Bar*, *Henrick* van *Borkelo*, *Reding* Voorst, *Evert* van *Dornick*, *Herman* van *Ostems*, *Henrick* en *Diderick* van *Keppel*. Ten zy dese brief by den iongen *Grave* zy gegeeven. Ick bevind mede,

1319.

dat onder dese iammerlyke scheuringen tusschen vader en zoon de wt-spraek van alle twijffelingen aen *Grave* *Willem* van *Holland* en andere goede mannen is verbleeven, ende by-geleyd. Dan de bestreeken wond is eerlang door 't quaed-rockenen van zommige verkeerde raed-geevers op nieuws op-gebrooken, ende *Reynald* tot een eeuwigh brand-merk van *Reynald* weder in hechtenis gesteld. Als dit den *Grave* van *Holland* zeer dede en veele andere Heeren, die groote moeyten hadden gedaen om vader en kind te verzoenen, en de ionge *Reynald* sich echter hier aen niet en stoorde, hebben onder andere de Heeren van *Bueren* en *Arkel* 't zamen gespannen, ende met een hoop volx een ruck-reys gedaen in *Boemeler-weerd*, de *Stad* zelve over-weldighd, ende na voorgaende plonderinge verbrand ende vernield.

1320.

* Andere stellen, Afewijn.
† Andere schrijven, Herwijnen.
‡ Dit verhaelt *Tesmach*. op het 488. blad.

vorderlijk tegen de *Vriessen*, welke hy na drie iaeren quam vernestelen. Maer dese *Vriessche* tocht is van den iongen *Reynald* en etlyke iaeren laeter begonnen, als ment'zyner tijd zal † gedenken. Dat *Waerdenburg*, *Zoelen*, en *Nieuwenburgh* *Geldersche* *Sloten* alsdoen onder *Grave* *Willem* van *Holland* hebbengestaen, ende *Holland* wederom wel met *Gelderland*, is hier wt af te neemen, vermits *Willem* *Ian* van den *Berge* in een brief deed weeten, dat hy de voorzeyde *Sterkten* nu aen den iongen *Reynald* wilde over-leeveren. Beyde *Graven* stonden de Heeren van *Arkel* en *Voorn* mede toe, alle de goederen van *Walraven* van *Benthem* te moegen besitten, ter tijd sy van hun after-weesen zouden zijn ver-noegd. De bevel-hebbers des lands van *Harlingen* in *Vriessland* hebben aen die van *Harderwijk* op desen tijd in hun bedrijf de vrye aenkomste, verblijf, ende vertreck beloof, bedingende voor hare lands-genooten gelijk eene vrygheyd te *Harderwijk*. Op dit iaer is gerust † *Margriet*, huysvrouw van den gevangen *Reynald*, de dochter van *Grave* *Guido* van *Vlaenderen*, ende bezijden *Ermgard* geleyd in 't Klooster van *Gravendal*. *Grave* *Reynald* schonk in die dagen aen de Geestelijckheyd van *Betlehem* zijn erve, *Gebbink* ofte *Sprunk-gued* genoemd, mids dat de thienden daer van los-baer zouden wesen voor een grooten penning van *Tours*. Op 't naeste iaer liet *Reynald* ten over-staen van zyne Raeden de Heeren van *Keppel*, *Mirlair*, en *Otho* van *Hael*, door de *Schepenen* tot *Arnhem* af-kondigen, en verbieden alle woeker en omkeeringe van geld aldaer in zwang gaende, ende onder anderen het koopen van geld voor geld, bepaelende met een, op wat wijze men zyne goederen mocht verpandschappen. Onlanx daer na heeft *Otho* Heer van *Kudick* (ofte *Kuyk*) en *Herverde* zyne *Stad* *Grave* aen de *Maes* met al sijn toe-behooren in 't geheel over-gelacten aen *Ian* den *drieden*, *Hertogh* van *Lotringen*, *Braband*, *Limburg*, en zyne erfgenaemen, ende van dezelve voor hem en zyne erven wederom te leen verheft. Hier van is ten weder-zijden een geschriftgemaekt by *Keyser* *Lodewijk* bevestigd, die het land van *Kuyk*, als wesende een *Rijx-leen*, aen *Otho* op nieuws op-droegh, wtgefonderd de *Stad* *Grave*, welke *Otho* als sijn vry-eygen goed op den *Brabander* had vervreemt. Hoe-wel na dood van *Frederick* *Syrich* en *Iacob* van *Oesthorn* *Bisschoppen* van *Utrecht*, *Ian* van *Bronkhorst* kerke-vooghd aldaer, by het *Godshuys* was verkoozen, hebben echter *Ian* van *Braband* ende de *Graven* van *Gelre* en *Holland* by *Paus* *Ian* den 22e. door gezanten soo veel wt-gewerkt, dat, in stede van *Bronkhorst*, *Ian* van *Diest* *Prooft* van *Camerick* wierd in-geschooven. Want beyde *Graven* van *Gelre* en *Holland*, als *Leen-mannen* van 't *Sticht*, wel eer niet min en

1321.

1322.

1323.

1324.

1325.

† 't Kan ook zijn, dat hy twee tochten op twee verscheyde tijden tegen de *Vriessen* heeft gedaen. Want het nauyxt te gelooven is, dat *Reinald* op de *Keyserlijke* opdraght zoo lange iaeren zoude hebben geslaepen, ende de *Vriessen* in ruste gelactem.

‡ 't Is 'er zoo verre van dat deze *Margriet* op die iaer zoude zijn over-leeden, dat haer naem in zeeker hand-vest door den iongen *Reinald* gegeeven aen die van *Salt-bommel* in den iaere 1327. noch wordgespeld als van een levende vrouw. 't En sijn beweerden wil dat het iaer daer qualijken is gesteld. Siet onse *Aenteyk*. 't eyndens dit boek.

vermoghten

vermoghten in de vergeevinge van 't Biffchops-
ampt, als heeden ten dage de Koningen van
Frankrijk en Spanien in de keur der Pausen.
Omtrent desen tijd heeft Reynald, zoon van den
Grave van Gelre, den tol te Lobeek voor zijn
schuld aen de Steeden Zutphen, Wageningen, Har-
derwijk, en Elburg verbonden. Als ook van Heer
* Jacob Biffchop van Suyden zijn Raed op-ge-
noomen 100. ponden kleyne penningen, welke
hy weder beloofde te geeven op Pinxteren naest-
koemende.

71. Voor heen * is aangeweefen, hoe de
grootte knibbelingh tusschen de Geldersche en die
van Munster eyndelijken was by-geleyd door
toedoen van Lodewijk van Hessen Biffchop te
Munster, die nu ter tijd wederom yverde om de
nieuws-gereefene onlusten en oorlogh af te ma-
ken. Sulx kan men speuren wt zekere sijne brief,
waer by hy Reynald den zoon vrede-braek, me-
nighvuldige ongelijken, land-stroopery, en moorden
te last legt, zeggende niet te min overboudig te zijn,
zoo Reynald niet te steegh en was, alle verschillen te
verblijven tot de eyndelijke wtspraek van den Biffchop
van Utrecht; tot welken eynde hy in 't dorp Reschote
ofte te Swarte-brugge tusschen Vreeden en Groenloe
zich wilde laten vinden. Een wijl daerna wanneer
Reynald weynigh schein te passen op het vredes-
verdragh van den Biffchop, heeft Lodewijk op
nieuws in twee onderscheyde Duytsche brieven
Reynald verwittighd, hoe hy gesind was voor vast
ende gestand te houden 't geen de Borgermeesteren
ende Raed van Kolen voor recht zouden zeggen,
te weeten, of sy van beyde zijden schuldigh waeren des
Biffchops zoen-brief na te leeven, ofte niet. Ten
anderen, dat hy op Sondagh naer Michiel te Kolen
verschijnen woude met de Graven Godefroy van
Zeyne, Orho van Ravensberg, Simon van der Lippe,
ofte met twee der zelver, mids dat Reynald sich daer
mede zoude in-stellen neffens de Graven Willem van
Holland, Geeraert van Gulich, en Adolf van den
Berge, ofte twee wt de zelve, die ze beyde met minne
ofte met recht van een zouden scheiden. Middeler-
wijl zouden op-geheeven blijven de zaek van de ge-
vangens ende van 't los-geld aen weder-zijden, als
mede de 500. mark, welke Reynald geeven moeste
ten opsichte van Bredevoort; * mallekes recht (zoo
spreekt de laetste brief) onvertoogen. Dan alzo
Reynalds verweeringe hier niet by en gaet, kan
men niet t oordeelen, aen wien het heeft ge-
hapert. Iminers is 'er wt des Biffchops eerste
schrijven te besluÿten, dat Reynald hem alle bil-
lijkheyd en neder-legginge van wapenen had
aengebooden.

† Wy zullen den twijffelachtigen leezet met een woord
ofte twee wt den droom helpen. Engelbert de twee-
de, Grave van der Mark had het Slot Vorstenbergh
(1311.) belegerd en gestecht. Lodewijk Biffchop
te Munster zulk aen de tanden niet komnende ver-
draegen, heeft 's iaers daer na het land van der
Mark verwoest, Vorstenbergh herbouwd, ende
(1320.) het huys Porsser in berent, doch, vermits
den tegenstand van den Biffchop van Kolen, van
de Graven van der Mark, Berg en Verneburgh;
niet konnen winnen. Wanneer Lodewijk (1323)
een verzoek deed op den Ham; ende Engelbert ge-
steuwighd door de Graven van Gelre, den Berg,
Vlaenderen, Holland, Artoys, ende de Biffchoppen
van Luyk en Utrecht, voer by stick zettede, wierd
hy op de val-brug met 75. ruyteren gevangen, ende

van Engelbert (die ondertusschen de Steeden Hal-
teren en Sedenborst had vernield, en op de Mun-
stersche een nieuwe overwinning bevochten) niet
los gelaeten, aler hy den laetsten penning had be-
taelt. Daer na bestond Lodewijk wt wraek-lust den
Grave van Gelre krijg aen te doen ende hem Barne-
veld op de Velouw af te neemen, die, om dezen slag
te breeken, met Diderick van Kleve Bredevoort en
andere Sloten weder-ging bemachtigen, ende Mun-
ster-land met 700. mannen af-loopen. Ten laetsten
is door den Biffchop van Utrecht de zoen gemaekt,
ende op Gillisdagh (1324.) (andere stellen 1329)
aen Reynald het bloote Slot van Bredevoort, doch
de eygendom daer van den Biffchop toe-geleyd. Na-
derhand heeft Lodewijk 't kraekeel en den oorlogh
tegen Engelbert hervat, die eerst in den iaere 1343,
door Adolf Grave van den Berg en Willem Mark-
grave van Gulich zijn gesleeten. Ende daerom
heeft het goeden schijn, dat onze Reynald middeler-
wijl zijne bonds-vrienden niet en heeft in 't liden
gelaeten, maer waer hy konde den Biffchop belee-
dighd. Siet op het vijfde hoofd-stuck van 't vol-
gende Deel.

Niet lang te voren was 'er tusschen den Hertogh
van Brabant en Reynald van Valkenburgh een
oorlog op-gestaen wt dese oorfaek. Geeraert
Grave van Gulich had na lange schermutzelen
den Valkenburger gevangen gekreegen, ende op
het Slot Nydeck wel nauw bewaert. Reynald ten
lesten op beloften van een groote geld-boete ont-
slaegen zijnde, heeft eerst zyne onderzaeten, ende
daer na alle onder sijn gebied ge-erfde wtheem-
sche met schattingen beladen. Als die van
Maestricht hier over den Hertogh van Brabant
ter ooren liepen, wierd hy terstond gelast het
over-tollige te rugge te geeven, ende af-stand te
doen van alle vordere inmaeningen. Wanneer
de Valkenburger hier niet na vraegende die van
Maestricht geweld bestond aen te doen, heeft de
Brabander hem voor vyand verklaerd, ende een
wt-keur van volk door sijn gantsche land aenstel-
lende, in des Valkenburgers bedrijf gevallen,
veroverende Sittart ende daer na Harle. De
Biffchop van Luyk hier neffens met den Bra-
bander in-spannende, heeft Reynald met zijn
vyand verzoend, tot dat Reynald zijn woord
weder-koemende ende op nieuws aengetast,
zich zelf vrywilligh op den Burght van Loeven
liet verzeekeren, met dese vryigheyd, dat hy
's morgens wt-gaende voor den avond weder
moeste in-keeren. Dan naderhand by gelegent-
heyd zoekende te ontslippen is daer over ont-
deckt, ende na Genape gevangelijck wegh ge-
voerd, wt welke boeyen hy, naer een scherpe
twee-iaerige gijzeling, niet geraekt zoude heb-
ben, indien Reynald van Gelre en de Hollander
hem te gevalle, zich niet hadden sterk gemaekt
voor 21000. ponden zilvers. Ten zelve tijde
is tusschen den Hertogh van Brabant en Sophie
Gravin van Gelre vrouw van den iongen Reynald,
een erfelyke quijt-brief verwisseld, waer wt te
sien is, dat de Gravin iaerlijx van den Hertog wt
het land van Maestricht en Limburgh plaght te
beuren de renten van 600. ponden Tours. t Arn-
hem worden brieven bewaerd, waer by Reynald
de Stad vryinge toezeyd over een borgh-tochte
van 35. kleyne ponden Tours, voor welke schuld
sy zich neffens den Grave aen den Hertogh van
Brabant hadden verbonden.

* Litera
ipse penes
me ser-
vantur.

* Siet op
iaer 1279.

1326.

* Dat is,
malkanders
recht onver-
ker.

72. Dewijl zich dese dingen toe-draegen, en de oude Grave noch binnen het Slot *Montfoort* beslooten blijft, is hy eyndelijken op *Denijs*-dagh door den dood tot de waere vryheyd geraekt, na dat hy 48. iaeren als Grave, ende bykans acht (zommige zeggens, andere wedervier) iaeren gevangen had gezeeten. Het leeven van desen Grave is doorgaens woelachtigh geweest, onvoorspoedigh, vol onweders, ende sijn eynd heel treurigh. Zijn lichaem is te *Gravendal* (anders het *Nieuw Klooster* geheeten) bezijden beyde zyne bed-genooten *Ermgard* ende *Margriet*, die hem * vijf iaeren was voor-gegaen, in t graf geleyd, endeniet, zoo andere melden, te *Monnickhuysen*. Ende alzo hem tot de oorloghs-hand-teeringe niet dan t geluck hadde ontbrooken, is hem tot een loon van dese deugd de bynaem van *Srijdhaere* zoo voor als na zyne wvaerd gegeven. Wanneer hy eertijds *Willem* den vierden, Grave van Holland ten doop hefte, heeft hy hem met een voor-gewychelt de wijze van zyne dood, wanneer hy naderhand in den iaere 1345. op den 26. der herfst-maend tegens de *Vriesen* treckende, by *Staveren* naer een mannelijk gevecht van een hoop vyanden overrompeld den geest gaf. Andere schrijven dese waerzegginge toe den iongen *Reynald*; t welk niet veel schijns en heeft; alzo *Willem* en *Reynald* schier van eenen ouder waeren, ende *Willems* moeder in den iaere 1305. ende zulx maer 12. iaeren voor de moeder van *Reynald* in echt is getreden. Doch deeze wychelaery zoude buyten twijffel met *Reynald* begraven ende van den Schrijvers wel verzwegen zijn geworden, indien *Reynald* (gelijk t meermaels gebeurd) misgeraeden hadde. Zyne eerste vrouw *Ermgard* en kinderde niet, dan by de iongste *Margriet* weduw van *Alexander* zoon van den Koning van *Schotland* en dochter van *Guido* van *Vlaenderen*, heeft hy kinderen verweckt, zonder te weeten hoe veele. Behalven *Reynald* word vermaend van een *Guido* en *Philips*, die in hare kindsche iaeren zouden zijn gestorven, ende insgelijx van drie dochteren *Margriet*, *Philippe*, en *Isabelle*. † *Isabelle* (anders *Bele* ofte *Elizabeth*) zoude eerst met *Adolf* van den *Berge*, ende naer zijn afsterven gepaerd zijn geweest, inmers verloofd aen

* Siet op 't
jaar 1321.

Keyser *Frederick* den dierenden van *Oostenrijk*, toegenamd *den Schoonen*, dan naderhand verlaeten zonder kinderen na te laeten: *Philippe* huysvrouw van *Walraven* Heer van *Valkenburg* en *Monioye*. Doch billyker ist, dat * beyde voor geene dochters maer † zusteren zijn te houden van *Reynald* den eersten; alzo *Philippe* en *Isabelle*, waer van wy nu vertoogh doen, niet alleen maegden maer ook geestelijk zijn gebleeven, die van hun broeder *Reynald* in veele handvesten worden op-gheald onder den naem van *Hof-vrouwen van Gelre*, ende de wereld naderhand een scheyd-brief geveende, veele goederen het *Clarissen Klooster* te *Kolen*, (van t welke *Bele* in den iaere 1347. eerste stichtster en moeder was) hebben toe-gevoegd, daer zy beyde ook leggen en rusten. Soo dat *Margriet* alleen getrouwd blijft, ende zulx met *Diderick* den negenden, Grave van *Kleeve*, dieze moeder maeke van *Margriet*, welke naderhand trouwende met *Adolf* den negenden, Grave van der *Mark*, het Graefschap van *Kleeve* door haer zoon *Adolf* aen t huys van der *Mark* heeft gebraght, na dat haer oom *Ian* zonder kinderen was gestorven.

† Dan deeze word geen *Isabelle* maer *Marie* geheeten, als te zien op het iaer 1264. ende 1297. In de *Stam-rolle* gesteld op t volgende Boek zegge onse Schrijver, dat *Isabelle*, die ondertrouwd doch niet getrouwd is geweest met den Hertogh van *Oostenrijk*, een dochter was van *Reinald* den eersten Hertogh wt *Sophie* van *Berthout*. t Welk ook met mijn geloof, en misschien naerder met de waerheyd over een koemt.

* Vid. ad ann. 1264. § Pontan. pag. 152. § seqq.

† Deeze meening word wel duydelijken gestraft door den brief in den iaere 1327. des dingsdachs naer *Nicolacs* dagh door den iongen *Reinald* aen die van *Salt-bommel* verleend: waer in staet aldus: Ende wy *Margriet* oudste Gravinne, *Sophie* Gravinne van *Gelre*, *Philippe* en *Isabelle* Ionkvrouwen van *Gelre*, om beeden wil Heer *Reinolds* des Graven van *Gelre* ons lieve zoons, Heer, gezelle und broeder.